

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

katedra Práva

Diplomová práce

**Zvíře v pojetí nového občanského zákoníku, zák.
č. 89/2012 Sb. a v některých veřejnoprávních zákonech**

Iva Líznerová

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Iva Líznerová

Provoz a ekonomika

Název práce

Zvíře v pojetí nového občanského zákoníku, zák. č. 89/2012 Sb a v některých veřejnoprávních zákonech

Název anglicky

An animal in the concept of the new civil law, law No. 89/2012 Coll.

Cíle práce

Hlavním cílem mé diplomové práce je celkové shrnutí kompletní právní úpravy ve vztahu ke zvířatům a především seznámení široké veřejnosti s touto problematikou zejména s právní úpravou, která se týká zvířat. Ve své práci se chci soustředit na platnou právní úpravu v novém Občanském zákoníku. Cílem je vytvořit nejen právní úpravy, ale i shrnutí problémů souvisejících s postavením zvířat v naší společnosti k nové právní úpravě.

Dále se ve své práci chci zabývat i otázkou, zda nemá nová právní úprava postavení zvířat ve společnosti nějaké trhliny nebo je postačující a jakým směrem by se dále tato legislativa měla ubírat.

Metodika

Základním postupem je shromáždění podkladů pro tuto práci, zejména ve formě zákonů, vyhlášek, odborných textů popřípadě internetových stránek. Jde především o analýzu problematiky v celé její šíři, pomocí studia odborné literatury, zejména platných právních předpisů a to nejen českých, ale i mezinárodních, ke kterým se Česká republika zavázala. Jelikož platná právní legislativa České republiky, která se týká postavení a práv zvířat má poprvé ucelenou podobu, je nutné pečlivě domyslet veškeré dopady, které nové znění Občanského zákoníku může v této oblasti mít. Závěrečná část je jakýmsi shrnutím výsledků mé práce a vyhodnocením především nového Občanského zákoníku, zda byl cíl naplněn dostatečně, anebo doporučení možností zlepšení současné situace.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

občanský zákoník, zvíře, věc, majetková hodnota, vlastnické právo, ochrana, veřejnoprávní ochrana zvířat

Doporučené zdroje informací

Usnesení ČNR č. 2/1993 Sb., LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

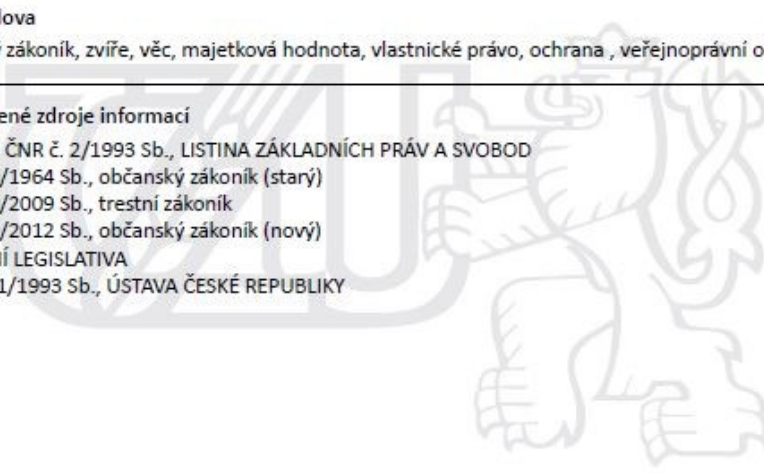
zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (starý)

zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (nový)

ZÁKLADNÍ LEGISLATIVA

Zákon č. 1/1993 Sb., ÚSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY

Předběžný termín obhajoby

2015/16 ZS – PEF

Vedoucí práce

JUDr. Eva Kadlecová

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 10. 9. 2014

JUDr. Jana Borská

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 23. 11. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Zvíře v pojetí nového občanského zákoníku, zák. č. 89/2012 Sb. a v některých veřejnoprávních zákonech" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 11. 2015

Iva Líznerová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Evě Kadlecové, že mi uvedené téma umožnila zpracovat a dále za její rady, vedení a kritické připomínky, které mi udělila při zpracovávání této práce.

Zvíře v pojetí nového občanského zákoníku, zák. č. 89/2012 Sb. a v některých veřejnoprávních zákonech

An animal in the concept of the new civil law, law No. 89/2012 Coll. and in some public laws

Souhrn

Tato diplomová práce je zaměřena na souhrn právní úpravy týkající se postavení zvířat v českém právním řádu. Nejprve je důležité si vysvětlit obecnou právní úpravu zvířete v Občanském zákoníku 89/2012 Sb., který přinesl velmi důležitou změnu v postavení zvířat v českém právním řádu. Po nastínění nejvýznamnějších předpisů v oblasti postavení zvířat dle Občanského zákoníku jako je chápání pojmu zvířat, jejich nové kategorizování, nabývání a pozbývání vlastnického práva ke zvířatům a postavení zvířat v oblasti povinnosti k náhradě škody, následuje podstatná kapitola zabývající se vymezením chápání zvířete v dalších souvisejících předpisech v českém právním řádu. Velmi důležitou součástí práce je kapitola zabývající se veřejnoprávními předpisy na ochranu zvířat podle zákona o ochraně přírody a krajiny, na ní navazující kapitola týkající se zákona na ochranu zvířat proti týrání, zákona o myslivosti a postavení zvířete v rámci trestního zákoníku. Také se zabývá komparací s Občanským zákoníkem. Šestá kapitola se zabývá zvláštní ochranou vybraných kategorií zvířat v lidské péči. Každá kategorie těchto zvířat má svá vlastní ustanovení a pravidla péče o ně, proto bylo nutné jim věnovat samostatnou kapitolu. Jedná se zejména o hospodářská zvířata, zvířata v zájmovém chovu, zvířata vyžadující zvláštní péči, handicapovaná zvířata, toulavá a opuštěná zvířata a poslední kategorií jsou pokusná zvířata. Závěrem se tato práce zabývá zjištěním povědomí veřejnosti o české právní úpravě ochrany zvířat, a to pomocí dotazníkového šetření a následného rozboru odpovědí.

Klíčová slova: občanský zákoník, zvíře, věc, majetková hodnota, vlastnické právo, ochrana, veřejnoprávní ochrana zvířat

Summary

This thesis is focused on the summary of the legislation related to the status of animals in the Czech legal order. In the first place, it is important to explain the general rules of the animal in the Civil Code 89/2012 Coll., which brought a very important change in the status of animals in the Czech legal order. After outlining the most important legislation on the status of the animals according to the Civil Code, as is understanding of the concept of animals, their new categorization, acquisition and loss of ownership rights to the animals and the status of animals in compensation obligations, followed by a substantial chapter dealing with the definition of understanding animal other related regulations in the Czech legal order. A very important part of the chapter dealing with public regulations on animal protection under the Law about protection of the nature and countryside, followed with a chapter dealing with the Law about protection of animals against cruelty, the Law about hunting and animal position within the Criminal Code. Also deals with the comparison with the Civil Code. The sixth chapter deals with the special protection of selected categories of animals in human care. Each category of these animals has its own statutes and rules of caring for them, so it was necessary to give them a separate chapter. These include farm animals, pets, pets with special needs, handicapped animals, stray and abandoned animals, and the last category is the experimental animals. In conclusion, this work deals with finding public awareness about the protection of animals in the Czech legislation, by using the survey and subsequent analysis of the answers.

Keywords: Civil Code, animal, thing, property value, property rights, protection, public protection of animals

1.	Úvod.....	10
2.	Cíl práce a metodika	12
2.1.	Cíl práce	12
2.2.	Metodika	13
3.	Historie právní úpravy zvířat v českém právním řádu.....	14
4.	Zvíře z pohledu občanského zákoníku.....	16
4.1.	Zvíře a jeho právní povaha.....	18
4.1.1.	Divoká zvířata.....	19
4.1.2.	Chovaná zvířata	20
4.2.	Nabývání a pozbývání vlastnického práva ke zvířatům.....	20
4.3.	Ztracené zvíře.....	23
4.4.	Povinnost k náhradě škody.....	25
4.4.1.	Povinnost k náhradě škody způsobené zvířetem	29
4.4.2.	Náhrada škody způsobené na zvířeti	30
5.	Zvíře z pohledu veřejného práva	32
5.1.	Zákon o ochraně přírody a krajiny	33
5.1.1.	Zvláště chránění živočichové.....	34
5.1.2.	Volně žijící evropské ptáky	36
5.1.3.	Odpovědnost při ochraně přírody a krajiny	38
5.1.4.	Prokázání původu	38
5.1.5.	Záchrané stanice	40
5.2.	Zákon na ochranu zvířat proti týrání	41
5.2.1.	Činnosti považované za týrání zvířat.....	47
5.2.2.	Usmrcování zvířat.....	54
5.3.	Zákon o myslivosti.....	58
5.4.	Trestní zákoník.....	59
5.4.1.	Zvíře v trestním právu.....	59
6.	Zvláštní ochrana vybraných kategorií zvířat v lidské péči	61
6.1.	Hospodářská zvířata	61
6.2.	Zvířata v zájmovém chovu.....	62
6.3.	Zvířata vyžadující zvláštní péči	63
6.4.	Handicapovaná zvířata	64
6.5.	Toulavá a opuštěná zvířata.....	66
6.6.	Pokusná zvířata	70
7.	Povědomí veřejnosti o právní úpravě zvířat v ČR.....	73

7.1. Vyhodnocení odpovědí respondentů.....	74
8. Závěr.....	96
9. Použitá literatura.....	99

1. Úvod

Již od dávných dob žili lidé a zvířata vedle sebe v symbióze a tak je historie vztahů lidí a zvířat stará jak lidstvo samo. Během tisíciletí se vztah mezi nimi vyvíjel a měnil. Nejdříve jsme to byli my, kdo byl potravou pro dravé druhy zvířat. První lidé se ale velice brzy naučili využívat zvířata k zajištění zdroje obživy, stejně tak i jejich vlastnosti ke svému užitku. Některé druhy zvířat, především ty obzvláště hospodářsky významné, jsme domestikovali, tj. dlouhodobě je chovali a cíleně ovlivňovali jejich vlastnosti, jiné nadále žily v divoké přírodě. Od začátku koexistence lidí a zvířat se jednalo o vztah nerovný, neboť zvířata nejsou obdařena lidskou inteligencí a jejich komunikace s námi je velice omezená.

Společně s vývojem společnosti se vyvíjel i vztah ke zvířatům. Počátky právní úpravy ve vztahu ke zvířatům lze na našem území spatřovat v raném středověku, a to v oblasti myslivosti a rybářství. Smyslem právní úpravy ochrany zvířat v té době však byla zejména ve smyslu ochrany vlastnického práva privilegovaných vrstev, nikoliv ochrana zvířat v současném pojetí. Až v druhé polovině 20. století se postupně vyčlenilo právo životního prostředí ze správního práva jakožto samostatný právní obor. Moderní právní řády již beze zbytku uznávají potřebu zajistit zvířatům právní ochranu, která je zakotvena v zákonech a tudíž i vynutitelná státní mocí.

V současné době dochází k využívání zvířat a jejich chovu k uspokojení potřeb lidí v tak masovém měřítku, jako ještě nikdy, a tyto potřeby nadále rostou společně s rostoucím počtem lidí. Nová právní úprava zvířat společně s občanským zákoníkem byla tedy více než žádaná.

Tato diplomová práce se zabývá postavením zvířat v českém právním řádu v širokém smyslu, tedy nejen postavení zvířat v občanském zákoníku, ale i v rámci zákona o ochraně přírody a krajiny, zákona na ochranu zvířat proti týrání, zákona o myslivosti a trestním zákoníku jako celku. Stejně tak se věnuje komparaci, jak je občanský zákoník 89/2012 Sb. sladěn s dalšími veřejnoprávními zákony. Součástí diplomové práce je i dotazníkové šetření, jehož cílem je zjistit povědomí občanů o současném stavu právní úpravy ochrany zvířat v širším smyslu.

Osobně si uvědomuji, že ochrana zvířat je pro naši budoucnost velmi důležitá a doufám, že má diplomová práce bude v této oblasti přínosem.

„Velikost národa a jeho mravní rozvoj lze vyčíst ze způsobu, jakým zachází se svými zvířaty.“

Mahátmá Gándhí

2. Cíl práce a metodika

2.1. Cíl práce

Hlavním cílem mé diplomové práce je celkové shrnutí kompletní právní úpravy ve vztahu ke zvířatům a to především se změnami, které přinesl nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb., s jeho novým pojetím zvířete a zejména s právní úpravou týkající se zvířat. Ve své práci se soustředím na platnou právní úpravu v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. a některých dalších zákonech v českém právním řádu, které se významně dotýkají ochrany zvířat. Dále budu hodnotit soukromoprávní úpravu a komparovat ji s veřejnoprávními předpisy, zejména v pojmosloví a jazykově podobných institutech ve vztahu k tomu, kdy se tyto předpisy optimálně doplňují nebo si spíše odporují.

Cílem je vytvořit nejen shrnutí právní úpravy, ale i shrnutí problémů souvisejících s postavením zvířat v naší společnosti ve vztahu k nové právní úpravě.

Tato práce vychází z hypotézy, že nový občanský zákoník přinesl i v otázkách vlastnictví, odpovědnosti za škodu na zvířeti a způsobenou zvířetem **výrazné změny** oproti situaci v minulosti.

Dále se ve své práci chci zabývat i otázkou, zda nemá nová právní úprava postavení zvířat ve společnosti nějaké rezervy a zda nemohou v souvislosti s aplikací nového občanského zákoníku či dalších zákonů nastat případně nějaké problémy a jakým směrem by se tedy dále legislativa měla ubírat, anebo zda je úprava postačující a veřejnoprávní předpisy ji optimálně doplňují.

Vedlejším cílem mé diplomové práce je posouzení informovanosti veřejnosti o problematice týkající se právní úpravy zvířat, a to alespoň od 100 respondentů. V praktické části své diplomové práce budu vyhodnocovat všeobecné povědomí veřejnosti o současné právní úpravě týkající se zvířat, provedené prostřednictvím dotazníkového šetření.

2.2. Metodika

Metodologické prostředky použité při zpracování diplomové práce budou zastoupeny především v podobě analytických rozborů primárních a sekundárních dat. V rámci teoretické části práce bude využito kvalitativního výzkumu a sekundárních zdrojů. Při zpracování praktické části bude pracováno s primárními daty s využitím kvantitativního výzkumu.

Vzhledem k rozsáhlosti právní úpravy zabývající se zvířaty bude nejprve zahájen sběr dat ve formě zákonů, vyhlášek, odborných textů popřípadě internetových stránek. Jde především o analýzu problematiky v celé její šíři pomocí studia odborné literatury, zejména platných právních předpisů. Všechna zjištěná data budou náležitě prostudována a následně rozdělena do určitých kategorií zkoumaného obsahu, díky kterým bude práce přehledně zpracována a zkompileována v teoretické části práce.

Jelikož platná právní legislativa České republiky, která se týká postavení a práv zvířat, má poprvé ucelenou podobu, je nutné pečlivě domyslet veškeré dopady, které nové znění Občanského zákoníku může v této oblasti mít. A vzhledem k důležitému postavení zákonů směřujících k ochraně zvířat a jejich zdraví se bude tato práce podrobněji zabývat zákonem o ochraně přírody a krajiny a zákonem na ochranu zvířat proti týrání.

V praktické části budou předloženy zjištěné výsledky informovanosti reprezentativního vzorku veřejnosti pomocí dotazníkového průzkumu. Otázky budou cíleny na běžnou populaci bez právního vzdělání, bez rozdílu pohlaví, věku nebo místa bydliště. Budou se orientovat převážně na posouzení, do jaké míry je běžná veřejnost seznámena s nejdůležitějšími změnami v právním postavení zvířete a se tímto bude nepřímou hodnotit i srozumitelnost, snadná pochopitelnost a zapamatovatelnost této nové legislativní úpravy soukromého občanského práva.

Závěrečná část teoretické části bude shrnutím výsledků mé práce a vyhodnocením především nového Občanského zákoníku v komparaci s veřejnoprávními předpisy, zda byl cíl naplněn dostatečně, popřípadě doporučení možností zlepšení současné situace.

3. Historie právní úpravy zvířat v českém právním řádu

Zrušený občanský zákoník č. 40/1964 Sb., který platil do 31. 12. 2013, definoval zvíře jako věc. Díky této definici bylo velmi těžké majitele „věcí“ (v tomto případě zvířat) tvrdě potrestat za to, že jednali se zvířaty podle svého názoru a mínění, při kterém docházelo ke špatnému zacházení se zvířaty a újmě na jejich zdraví nebo životech. Tento koncept vychází ještě z římského práva, které přes svou genialitu nedokázalo reflektovat přístupy, které jsou typické pro naši „moderní“ dobu.¹

To, že je zvíře živý tvor a ne věc, platí v zákonech evropských zemí už roky. V těch nejvíce vyspělých zemích už desítky let. Od 1. 1. 2014 je tato skutečnost zakotvena i v našem novém občanském zákoníku č. 89/2012 Sb., ve kterém je zvíře vyňato z pojmu věci, díky §494 „*Živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.*“². Zdá se skoro zbytečné to takto konkrétně určovat, ale v praxi se ukázala předchozí volnější právní úprava jako velmi nedostačující.

Tato, pro nás nová právní úprava je výrazem humanizmu, kdy se uznává právní povaha zvířete jako živého tvora nadaného smysly, který tímto vyžaduje speciální přístup a ochranu. Zde nebylo právo nositelem pokroku, ale spíše jen sledovalo změnu ve vnímání společnosti.

Nová právní úprava tedy reflektuje to, že zvířata pro nás nejsou jen obyčejná věc. Jsou pro nás i emocionálně mnohem víc. Zvířeti tedy uznává více, než jen schopnost pociťovat bolest a utrpení. Zvíře cítí, vnímá, projevuje náklonnost i nesympatie a další vjemy odlišné od řečené bolesti a utrpení.

Zákon dnes již chápe, že zvíře je živá bytost a musí se na něj nahlížet jako na smysly nadaného živého tvora, který pro nás má zvláštní význam a hodnotu. Zvíře je tedy živým tvorem nejen ve skutečnosti, ale nyní i podle práva. V důsledku této právní úpravy již nebude možné zvíře např. vyhodit nebo zničit. Ustanovení o věcech se bude

¹ RYŠÁVKOVÁ, V. *Nový občanský zákoník úplně pro všechny.*, s. 105

² Ustanovení § 494, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

moci podle §494 použít na zvířata pouze v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.

Normy soukromého práva upravují právní status zvířete. Zvíře může být v právních vztazích vždy a pouze jejich předmětem. Nikoli subjektem právních vztahů. Aby se zvířaty bylo v právních vztazích zacházeno vždy s potřebným respektem a ohledy, máme veřejnoprávní úpravu ochrany zvířat.

Veřejné právo ochraňuje jak zvířata, která jsou předmětem právních vztahů, tak i zvířata, která jím nejsou, neboť i ta jsou živými tvory a jsou nepochybně hodna ochrany.

Za účelem vymezení postavení zvířete v občanském zákoníku v celé jeho šíři, je nutné zkoumat normy práva soukromého i veřejného. Ve své práci zhodnotím právní ukotvení zvířete v českém právním řádu po 1. 1. 2014.

4. Zvíře z pohledu občanského zákoníku

Zvířata mají díky §494 občanského zákoníku (dále jen „OZ“) v českém právním řádu zvláštní postavení. Přiznává zvířatům výsadní postavení, kterého se jim dosud nedostávalo. Toto ustanovení však hovoří pouze o živém zvířeti, smrtí se tedy ze zvířete stává věc movitá. Pokud jde o mrtvá zvířata a části těl zvířat, nakládá se s nimi jako s běžnou věcí. Nicméně živá zvířata jsou také předmětem vlastnictví, ale nelze s nimi nakládat stejně jako s neživou věcí. V důvodové zprávě je uvedeno: „*Tím se zvíře liší od člověka nadaného nejen smysly, ale především rozumem (§ 19); z toho důvodu má člověk přirozená práva. Nicméně povaha zvířete jako živého tvora justifikuje jeho vyloučení z kategorie věcí*“.³

V druhé větě vyvyšuje občanský zákoník v právním smyslu zvířata nad věci, což považují za odraz moderního principu tzv. dereifikace (odvěcnění) zvířete. Touto větou je ale nepřesouvá z kategorie objektů do kategorie subjektů právních vztahů. Zvířata jsou nadále v pozici objektů právních vztahů, avšak nikoli jako věci v právním smyslu.

Tento proces dereifikace zvířete lze jistě posuzovat z hodnotového hlediska kladně. Je ale nutné upozornit na fakt, že občanský zákoník neupravuje čím tedy zvíře je, není-li věcí. Zvíře můžeme pravděpodobně řadit do právní kategorie *sui generis*.⁴

Při výkladu nového pojetí zvířat vyvstává otázka, jak je tedy možné se zvířaty zacházet. Již výše jsem uvedla § 494, který říká, že „*ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.*“ Respektive aplikace těch ustanovení, které odporují povaze zvířete jako živého tvora. Některé právní úkony nejsou se zvířaty možné, protože by se přičily dobrým mravům a lidskému citu. Bylo tedy nutné upravit některé právní úkony, které se u běžných věcí používaly běžně, ale u zvířat byly tyto právní úkony sporné. Mluvíme například o odložení zvířete či dokonce zabítí. Dále nemůžeme zvířata ponechat bez jakékoliv péče jako kteroukoliv jinou věc. Zvířata můžeme samozřejmě nalézt nebo ztratit, můžeme je darovat, prodat nebo koupit. Dát zvíře do zástavy nebo k němu sjednávat

³ Důvodová zpráva zákona č. 89/2012, občanský zákoník, s. 119, Dostupná z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁴ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 392-393

nájem se ale již přičí dobrým mravům. Co je ale už z podstaty věci nemožné, je vytvořit zvíře smlouvou o dílo jako jinou věc.⁵

To, že v Občanském zákoníku není kogentně vymezeno, která ustanovení odporují povaze zvířete jako živého tvora, je zřejmě proto, že každý případ je nutné vždy posoudit s ohledem na všechny okolnosti. Obecně lze usuzovat, že nebude možné aplikovat jakékoliv ustanovení, které by ve svém důsledku živého tvora stresovalo, způsobovalo mu bolest či jinou trýzeň.

V Důvodové zprávě Občanského zákoníku nalezneme příklad, kdy je neakceptovatelné, aby pes, který lpí na svém pánovi, byl dán do zástavy zástavnímu věřiteli. Tímto úkonem by pes velmi trpěl, tudíž takové jednání odporuje přístupu ke zvířeti jako tvorovi nadanému smysly.⁶ Přitom však není rozhodné, zdali jde o jednání veřejným právem zakázané. Vždy se bude muset posuzovat každý jednotlivý případ. Pokud takové jednání zvířeti škodí, pak jej nebude možné akceptovat. V každém jednotlivém případě by se mělo přihlížet ke skutečnému vztahu zvířete a jeho pána, emočnímu poutu mezi nimi a nejlepšímu zájmu zvířete.

Osobně se domnívám, že pravidlo zohledňování výjimečnosti vztahu mezi vlastníkem a zvířetem je hodnotovým vodítkem, které by mělo být zohledňováno jak při aplikaci práva, tak i při normotvorbě. V oblasti platného občanského práva se toto pravidlo projevuje již od 1. 1. 2013 a to ve formě novely občanského soudního řádu (zákon č. 396/2012 Sb.)⁷, která stanovila, že zvíře nemůže být předmětem výkonu exekuce. Jedná se o ustanovení § 322, které stanoví, že z výkonu rozhodnutí jsou vyloučena „*zvířata, u nichž hospodářský efekt není hlavním účelem chovu a která slouží člověku jako jeho společník.*“⁸ Na tuto novelu nelze pohlížet jinak než kladně a je výborným příkladem promítnutí moderního vnímání zvířete do našeho právního řádu.

Ustanovení občanského zákoníku o věcech nelze použít na živá zvířata také v případech, byla-li by v rozporu se zvláštními právními předpisy na ochranu zvířat. Tuto podmínku nalezneme v ustanovení § 494 NOZ, ale vyplývá především z § 3029 odst. 2.

⁵ RYŠÁVKOVÁ, V. *Nový občanský zákoník úplně pro všechny.*, s. 106

⁶ Důvodová zpráva zákona č. 89/2012, občanský zákoník, s. 120, Dostupná z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁷ Zákon č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁸ Ustanovení § 322, odst. 2, písm. e), zákona č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Z tohoto paragrafu vyplývá, že ustanovení právních předpisů z oboru veřejného práva nejsou dotčena, neboli mají **přednost** před aplikací občanského zákoníku.⁹ Osobně hodnotím toto ustanovení kladně, neboť soukromoprávní normy řeší odlišné otázky než veřejnoprávní normy. Takto se naprosto logicky staví veřejnoprávní ochrana zvířete a jeho specifické hodnoty nad soukromým právem a otázky týkající se zejména vlastnictví.

4.1. Zvíře a jeho právní povaha

Na první pohled nás zaujme, že v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb., není úprava zvířat soustředěna do jediného oddílu nebo pododdílu, ale je roztržena do několika částí a ze systematického hlediska kopíruje právní úpravu věcí.

Občanský zákoník znovu přináší do oblasti právní úpravy zvířat termíny, které v soukromém právu nebyly často užívány. Můžeme se setkat s případy, kdy nekorespondují s pojmy užívanými ve veřejnoprávních předpisech. Občanský zákoník tedy zavádí **vlastní kategorizaci zvířat**, která využívá jiných kritérií než veřejné právo a nebere ohledy na stávající zavedenou kategorizaci provedenou též zákonem na ochranu zvířat proti týrání a souvisejícími předpisy, včetně předpisů EU a dalších mezinárodně-právních dokumentů. Tato kategorizace je platná pro sféru jeho aplikace.¹⁰ Občanský zákoník vymezuje pojem zvíře poměrně široce. Zahrnuje totiž jak všechny obratlovce, tak i ty bezobratlé, schopné vnímat bolest a stres. Veřejnoprávní normy chápou pojem zvíře v zásadě podle zákona o ochraně zvířat.¹¹ Avšak pojem volně žijící živočich ve veřejném právu, podle zákona o ochraně přírody a krajiny, je pojem nejbližší k pojmu zvířete podle občanského zákoníku.¹²

Úprava zvířat nekončí § 494, kde je zvíře dereifikováno. Dále se s úpravou zvířat setkáme hlavně v § 1046 - § 1049, v úpravě nabývání vlastnického práva.

⁹ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 394

¹⁰ Tamtéž, s. 395

¹¹ Ustanovení § 3, písm. a), zákona č. 246/1992 Sb., zákon na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

¹² Ustanovení § 3, písm. d), zákona č. 114/1992 Sb., zákon o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

Občanský zákoník, pro účely nabývání vlastnického práva, rozděluje zvířata na několik základních kategorií a to na **divoká zvířata** a **chovaná zvířata**.¹³

V §494 a souvisejících předpisech se hovoří pouze o „živých zvířatech“, tudíž mrtvá zvířata a jeho části se z právního hlediska za věci považují a jsou samostatným předmětem právních vztahů.¹⁴

4.1.1. Divoká zvířata

Za divoká zvířata se pokládají všechna zvířata, která patří k nedomestikovanému druhu. Za nedomestikovaný druh patří ta zvířata, kdy celý druh žije zcela nebo převážně ve volné přírodě, byť jsou jeho jednotlivé kusy chovány v zajetí. Důvodová zpráva nového občanského zákoníku poskytuje poměrně jasné upřesnění, kdy „*existence pštrosích nebo krokodýlích farem tedy nemění nic na tom, že pštros i krokodýl je z hlediska občanského zákoníku divoké zvíře*“¹⁵ Podle §1046 jsou divoká zvířata bez pána, dokud žijí na svobodě. Nejsou tedy předmětem vlastnického práva. Mohou být ale přivlastněny, pokud tomu nebrání jiné právní předpisy.

Divoká zvířata chovaná člověkem se dále, z hlediska soukromého práva, rozdělují na dvě podkategorie, a to zvířat **zajatých** a zvířat **zkrocených**.¹⁶

4.1.1.1. Zajatá zvířata

Zajatá zvířata (§1046 občanského zákoníku) jsou taková zvířata, kterým je bráněno v útěku fyzickými překážkami (např. pomocí voliér, ohrad, klecí, uzavřených ohrad, apod.). Důvodová zpráva jako příklad uvádí orla chovaného trvale ve voliére,¹⁷ ale může se jednat i o hada či jiného plaza chovaného v teráriu.

4.1.1.2. Zkrocená zvířata

Zkrocená zvířata (§1047 občanského zákoníku) jsou taková zvířata, kterým se zpravidla trvale nebrání ve volném pohybu, ale na svého pána si natolik zvykla, že se

¹³ Ustanovení §1046 - §1049, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁴ Ustanovení § 494, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁵ Důvodová zpráva zákona č. 89/2012, občanský zákoník, s. 121, Dostupná z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

¹⁶ Ustanovení § 1046 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁷ Důvodová zpráva zákona č. 89/2012, občanský zákoník, s. 122, Dostupná z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

u něho samovolně zdržují nebo se k němu pravidelně vrací, přičemž si zachovávají návyk vracet se (*consuetudo revertendi*). Důvodová zpráva jako příklad uvádí orla vycvičeného k lovu.¹⁸

S ohledem na výše uvedené rozdělující kategorie, mají dle §1049 občanského zákoníku zvířata v zoologických zahradách a ryby v soukromých rybnících a podobných zařízeních, zvláštní povahu a tudíž je nelze podle zákona považovat za zvířata bez pána.¹⁹

4.1.2. Chovaná zvířata

Kategorie chovaných zvířat (zvířata mající pána a která člověk chová) zahrnuje domácí zvířata a také divoká zvířata zkracená a zajatá. Podle účelu chovu se rozlišují zvířata v zájmovém chovu a zvířata hospodářská. Zvířata v zájmovém chovu se chovají vždy pro potěšení a jako společník. Hospodářský účel chovu u této skupiny buď úplně chybí, anebo není prioritní. Zvířata hospodářská se chovají hlavně nebo výlučně k přímému hospodářskému prospěchu. Hospodářským prospěchem rozumíme například vlnu, kožešinu, maso či práce. Speciální kategorií hospodářských zvířat je dobytek. Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku vymezuje pojem dobytek jako „*sudokopytníky náležející k domácím zvířatům a chované jako hospodářská zvířata.*“ Dále také upřesňuje, že „*např. jelenovití sudokopytníci chovaní v oborách spadají do kategorie hospodářských zvířat, ale nepovažují se za dobytek.*“²⁰

4.2. Nabývání a pozbývání vlastnického práva ke zvířatům

Obecně lze vlastnické právo vymezit jako právo ovládat věc svou mocí nezávisle na moci někoho jiného k téže věci. Pro vlastnictví je typická elasticita. Vlastník je oprávněn vzdát se některých složek vlastnictví, ale vlastnictví jako takové není neomezené. Pro živá zvířata se tedy použijí všechna soukromoprávní ustanovení

¹⁸ Důvodová zpráva zákona č. 89/2012, občanský zákoník, s. 122, Dostupná z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

¹⁹ Ustanovení § 1050, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁰ Důvodová zpráva zákona č. 89/2012, občanský zákoník, s. 122, Dostupná z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

upravující majetková práva. Předpisy o movitých věcech lze na zvířata aplikovat pouze tehdy, pokud to neodporuje zvláštní povaze zvířat.

Občanský zákoník sice umožňuje nabytí vlastnického práva ke zvířatům, v podstatě v jakémkoliv případě, kdy je zvíře bez pána, ale na toto soukromoprávní ustanovení je nutné pohlížet v souladu s veřejnoprávními normami. Tyto veřejnoprávní normy stanovují, že zdaleka ne všechna zvířata, která nemají vlastníka, mohou být předmětem vlastnictví. Jedná se především o volně žijící živočichy, kteří nejsou v obecné rovině způsobilí být předmětem vlastnického práva, avšak zákon nabytí vlastnického práva k nim výslovně nezakazuje.²¹ Mezi hlavní argumenty podporující dané tvrzení patří především nekontrolovatelná migrace volně žijících živočichů a dále jejich nedostatečná ovladatelnost. K nabytí vlastnictví ale může dojít pouze za zákonem stanovených podmínek. „*Držení mohou být pouze volně žijící živočichové, kteří nežijí ve volné přírodě a jsou drženi a ovládáni člověkem.*“²² Volně žijící živočichové se tedy mohou stát předmětem vlastnictví, a to sice za výjimečných okolností „*pokud k nabytí vlastnického práva dojde v souladu se zákonem. Tak je tomu např. v případě výkonu práva myslivosti podle zákona 449/2001 Sb., o myslivosti, a práva rybářského podle zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství.*“²³ Na základě výjimky dle § 56 zákona o ochraně přírody a krajiny lze nabýt vlastnické právo k zvláště chráněným živočichům. Dále je například možné na základě odchylného postupu dle §5b zákona o ochraně přírody a krajiny nabýt vlastnického práva k volně žijícím evropským ptákům.

K vlastnictví volně žijících živočichů nejčastěji dochází na základě výkonu práva myslivosti a rybářského zákona. Dle zákona o myslivosti si lze přivlastňovat ulovenou nebo nalezenou uhynulou zvěř, její vývojová stadia a shozy paroží.²⁴ Zákon o myslivosti nepoužívá pojem živočich, ale pojem zvěř. Tato odlišnost má vyjádřit skutečnost, že ne všichni živočichové jsou zvěří. Dle zákona o rybářství lze nabýt vlastnické právo jak k živým, tak k mrtvým rybám či vodním organismům. Jedná se o způsob nabytí vlastnictví originálním způsobem, který je založený na oprávnění přisvojovat si ryby v mezích zákona o rybářství. Podle zákona o rybářství je možné lovit a přivlastňovat si ryby pouze v řádně vyhlášeném rybářském revíru, oprávněnou

²¹ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, s. 457

²² DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*, s. 57

²³ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu*, s. 394.

²⁴ Ustanovení § 2, písm. h), zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů

osobou, která může umožnit lov dalším osobám splňujícím zákonné podmínky a povoleným způsobem.²⁵ Od vymezení pojmu rybníkářství se odvozuje status chovaných ryb, které nelze považovat za volně žijící živočichy, ale za zvířata hospodářská. Tudíž vlastnictví k chovaným rybám nebo vodním organismům nelze považovat za způsob nabytí vlastnictví k volně žijícím živočichům.²⁶

Občanský zákoník dále vymezuje podmínky, za kterých se zvíře držené u člověka, stane zvířetem bez pána, tedy za jakých podmínek vlastník pozbude svého vlastnického práva. Svého vlastnického práva pozbude v případě, že jsou „zprerthány vlastnické vztahy“ chováním zvířete, především se jedná o jeho útěk. Tato situace nastane rozdílně pro zvíře zajaté a zkrocené.

V případě, že dostanou **zajatá zvířata** možnost uniknout, stanou se opět zvířaty bez pána (např. liška chycená v ohradě uteče) za předpokladu, že je jejich vlastník bez prodlení nestíhá nebo nehledá ve snaze je znovu zajmout.²⁷ Podle Důvodové zprávy nového občanského zákoníku se stíháním rozumí především stíhání faktické. Co se rozumí pod hledáním, není bohužel nijak zkonkretizováno a bude se nejspíše posuzovat případ od případu. V praxi tedy bude poslední věta činit nejspíše největší obtíže.²⁸ Dále se zajaté zvíře nestane zvířetem bez pána, pokud je zvíře označeno takovým způsobem, že lze jeho vlastnictví zjistit.

Zkrocená zvířata se stanou zvířaty bez pána, pokud je po útěku vlastník nestíhá nebo se k vlastníkovi v přiměřené době nevrátí, za předpokladu, že jim v návratu nikdo nebrání. Přiměřenou dobu pro samovolný návrat zvířete k vlastníkovi stanovuje občanský zákoník na dobu šesti týdnů. V případě, kdy je zvíře označeno takovým způsobem, že lze jeho vlastnictví zjistit, vlastník své vlastnické právo ke zkrocenému zvířeti neztrácí, i když se zvíře nachází „na svobodě“.²⁹ Zvíře původně zkrocené, později bez pána, si smí přivlastnit na soukromém pozemku vlastník pozemku a na veřejném statku kdokoliv.

²⁵ Ustanovení § 14, zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství, ve znění pozdějších předpisů

²⁶ ŠÍMA, Alexander. *Zákon o rybářství: komentář.*, s. 8

²⁷ Ustanovení § 1046, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁸ Důvodová zpráva zákona č. 89/2012, občanský zákoník, s. 121, Dostupná z:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

²⁹ Ustanovení § 1047, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Domáci zvířata (neboli zvířata v zájmovém chovu) jsou vždy předmětem vlastnického práva jejich pána. „Zaběhne-li se domácí zvíře, uplatní se na ně pravidla o ztracené věci do té míry, pokud speciálně pro ně nejsou stanovena zvláštní pravidla.“ V tomto případě se na domácí zvířata obdobný režim jako u zkrocených nebo zajatých zvířat neuplatní. Pán domácího zvířete může vlastnické právo pozbyt i jinými způsoby než jeho ztrátou. Jedná se především o situace, kdy se pán rozhodne své zvíře opustit.³⁰ Dle §1048 NOZ je průvodním jevem opuštění domácího zvířete zřejmý vlastníkův úmysl zbavit se zvířete nebo je vyhnat. V případě, že pán zvíře opustí, ztrácí k němu tímto úkonem vlastnické právo. Zvíře se tak stane zvířetem bez pána a každý si jej může zákonným způsobem přivlastnit. Domáci zvíře se opuštěným divokým zvířetem nestává, ale stává se zvláštní samostatnou právní kategorií.³¹

4.3. Ztracené zvíře

Je běžné, že se občas nějaké zvíře zatoulá. Nejsou to věci a mají své vlastní pudy, touhy a nutkání, podle kterých pak jednají. V případě, že právní předpis nestanoví jiný režim, použijí se na nález zvířete stejná ustanovení, která se užijí pro nález věci movité. Občanský zákoník stanovuje v § 1058 speciální režim, který má za úkol zlepšit postavení jak nálezce, tak i zvířete.

Podstatou této úpravy je urychlení procesu případného předání nalezeného zvířete novému vlastníkov, především díky zkrácení lhůt. Tato nová úprava může být kritizována z důvodu, že se zkracuje lhůta pro přihlášení se o zvíře původním vlastníkem a urychluje se „osvojení si“ zvířete vlastníkem novým. Dále také občanský zákoník zlepšuje pozici nálezce tím, že nálezce si může, v případě že má o zvíře zájem, zvíře ponechat a nemusí jej již předat obci. Zákon pak stanovuje lhůtu pro osvojení zájmového zvířete na dva měsíce. Za zvířata zájmového chovu se nejčastěji označují kočky a psi. V případě, že o nalezené zvíře nemáme zájem, odevzdáme ho obci a ta jej může ihned svěřit do péče útulku a pak do péče nového majitele. V případě nezájmu nálezce o zvíře se musí obec postarat o zvíře jako řádný hospodář, dokud se nenajde původní nebo nový vlastník. Lhůta pro osvojení novým vlastníkem je ale v tomto

³⁰ CHAPOUTHIER, G. *Zvířecí práva.*, s. 76 - 77

³¹ Ustanovení § 1048, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

případě stanovena na 4 měsíce od nahlášení nalezání, kdy se o nalezence nikdo nepřihlásí.³²

Pokud najdeme zvíře, u kterého je zjevné, že někomu patří, nemůžeme si toto zvíře ponechat, ale musíme ho vrátit jeho majiteli. Nelze-li z okolností poznat, komu má být zvíře vráceno, je nalezce povinen tuto skutečnost nahlásit neprodleně obci. Pokud je zjevné, že není v našich silách vrátit ztracené zvíře majiteli, musíme takovýto nález neprodleně ohlásit na obci.

Zákon na ochranu zvířat dává za povinnost každému, kdo se zvířete ujal, pečovat o jeho zdraví a dobrý zdravotní stav. V případě, že se o zvíře nemůže starat, musí zvíře neprodleně předat do útulku.

Náklady spojené s veterinární péčí, karanténou a odchytem zatoulaného zvířete hradí obec, na jejíž území bylo zvíře nalezeno a to podle §46 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči, ve znění pozdějších předpisů. V případě, že se majitel o nalezené zvíře přihlásí před uplynutím zákonem stanovené lhůty, je mu zvíře vydáno až po zaplacení výše uvedených nákladů a nálezného.

Pokud si ale nalezce nechá zvíře bez ohlášení příslušným orgánům, vystavuje se možnosti postihu podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v platném znění, nebo také podle zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákona, v platném znění. Těmto možnostem postihu se vystavuje taky každý, kdo toulavé zvíře místo nahlášení příslušným orgánům vyžene a následně mu neposkytne odpovídající péči. V §4 zákona č. 246/1992 Sb., ochrany zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, se považuje za týrání mimo jiné i opuštění zvíře, s výjimkou zvířete volně žijícího, s úmyslem se ho zbavit nebo zvíře vyhnat.

U ztracených zvířat vyvstává otázka, zda se mohou utrácet. Toto nám objasní zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů. *„Účelem zákona je chránit zvířata, jež jsou živými tvory schopnými pociťovat bolest a utrpení, před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrcením bez důvodu, pokud byly způsobeny, byť i z nedbalosti, člověkem.“*³³

³² RYŠÁVKOVÁ, V. *Nový občanský zákoník úplně pro všechny.*, s. 110

³³ Ustanovení § 1, zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

Jak je tedy v zákonu uvedeno, nikdo nesmí bez důvodu usmrtit zvíře. Dále zákon taxativně vyjmenovává devět zákonných důvodů, za kterých může oprávněná osoba zvíře usmrtit. U toulavých a opuštěných zvířat mohou přicházet v úvahu tyto důvody:

- „slabost, nevyléčitelná nemoc, těžké poranění, genetická nebo vrozená vada, celkové vyčerpání nebo stáří zvířete, jsou-li pro další přežívání spojeny s trvalým utrpením,“
- „nařízené mimořádné veterinární nebo hygienické opatření při ochraně před nákazami,“
- „regulování populace zvířat v lidské péči a volně žijících zvířat,“
- „bezprostřední ohrožení člověka zvířetem.“³⁴

Není tedy možné toulavá zvířata utrácet z důvodu, že se o ně nikdo nepřihlásí a nenajde si nového majitele. Bezprostřední ohrožení dle ustanovení § 5 zákona na ochranu zvířat proti týrání znamená, že je odvrácen právě probíhající útok. Není tedy možné usmrtit zvíře, které člověka poranilo v minulosti. Utrácení smí provádět pouze veterinární lékař, nebo odborně způsobilá osoba.³⁵

4.4. Povinnost k náhradě škody

Občanský zákoník pod pojmem „škoda“ rozumí majetkovou újmu a pro jinou újmu užívá pojem „nemajetková újma“. Povinnost nahradit nemajetkovou újmu vznikne v případě, kdy ji zvlášť stanoví zákon nebo byla výslovně sjednána. Český právní řád rozlišuje dva druhy odpovědnosti za škodu: obecnou odpovědnost a zvláštní druhy odpovědnosti. Obecná úprava se uplatňuje v případě, kde občanský zákoník nepopisuje žádnou speciální úpravu zvláštních druhů odpovědnosti za škodu.³⁶

V obecné úpravě je předpokladem ke vzniku povinnosti k náhradě škody dle občanského zákoníku 89/2012 Sb. existence **tzv. škodní události**. Škodní událostí se rozumí porušení právní povinnosti, vyvolávající škodu.

³⁴ Ustanovení § 5, zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

³⁵ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 342

³⁶ Ustanovení § 2894, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Dalším předpokladem je **vznik škody**. Škodou se rozumí újma majetková (faktické poškození majetku, ale i ušlý zisk) a nemajetková (jakákoliv újma, která neznamenaá přímou ztrátu na majetku, např. zásah do zdraví, cti, soukromí osoby). Pokud někdo jedná protiprávně, ale nedojde ke vzniku škody, je toto jednání nepostizitelné (není sankciováno).

Předposledním předpokladem pro vznik povinnosti k náhradě škody je **příčinný vztah** mezi vzniklou škodou a škodní událostí.³⁷

Posledním předpokladem je v obecné rovině též **zavinění** a to ve formě nedbalosti. Občanský zákoník rozlišuje subjektivní a objektivní odpovědnost k náhradě škody. Rozdíl mezi nimi spočívá v zavinění.

K subjektivnímu pojetí odpovědnosti dojde v případě, že dojde ke škodě při porušení zákona a dobrých mravů. Škůdce bude v tomto případě povinen k náhradě škody jenom při svém vlastním zavinění. Jestliže se chce škůdce vyvinut, musí prokázat, že škodu nezavinil. Důkazní břemeno v případě zavinění ve formě hrubé nedbalosti či úmyslu nese nicméně poškozený. Ustanovení § 2895 občanského zákoníku stanovuje povinnost škůdce nahradit škodu bez ohledu na své zavinění v případech zvlášť stanovených zákonem. Občanský zákoník tedy vychází z principu, že odpovědnost za škodu je zásadně subjektivní, ledaže zákon stanoví opak.

Odpovědnost při porušení smluvní povinnosti naopak navazuje na současnou objektivní odpovědnost obchodněprávní a existence zavinění se zde vůbec nezohledňuje, pouze stačí prokázat, že strana porušila povinnost, ke které se ve smlouvě zavázala. Škůdce se v tomto případě může zprostit odpovědnosti v případě, že se dovolá liberačních důvodů, které jsou uvedeny v § 2913 odst. 2. K těmto důvodům se řadí existence mimořádné a nepřekonatelné překážky, která vznikla nezávisle na škůdcově vůli a zabránila mu ve splnění jeho povinnosti, která mu vyplývala ze smlouvy. Překážka však nesmí vzejít ze škůdcových osobních poměrů nebo vzniknout až v době, kdy byl s plněním v prodlení.³⁸

³⁷ KINDL, M. a ROZEHNAL, A. *Nový občanský zákoník: problémy a úskalí.*, s. 212

³⁸ ČECH, P. *Náhrada škody dle nového občanského zákoníku*. Legal News [online]. 2013, 2015-10-16, 2013(1): s. 1. Dostupné z: <http://www.glatzova.com/files/download/glatzova-newsletter-legal-news-nahrada-skody-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku.pdf>

Ve způsobu náhrady škody je preferována naturální restituce neboli náhrada škody uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, či to poškozený žádá, hradí se škoda v penězích (relutární restituce). U nemajetkové újmy se postupuje obdobně. Preferuje se odčinění újmy jinak než peněžní náhradou.³⁹

Povinnosti k náhradě škody předchází **prevence**, kterou nalezneme v ustanoveních § 2900 - § 2908 občanského zákoníku. Prevenci občanský zákoník popisuje jako „*Vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.*“⁴⁰ Již v začátku tohoto paragrafu vidíme, že povinnost předcházet škodám není zcela neomezená.

Kromě obecně stanovené prevence, je stanovena i zakročovací povinnost, povinnost oznamovací, odvrácení újmy soudem, nutná obrana, krajní nouze a náhoda.

Občanský zákoník tedy stanovuje tzv. **zakročovací povinnost**, neboli povinnost každého zakročít na ochranu jiného „*kdo vytvořil nebezpečnou situaci nebo kdo nad ní má kontrolu, anebo odůvodňuje-li to povaha poměru mezi osobami. Stejnou povinnost má ten, kdo může podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu, o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit.*“⁴¹

Oznamovací povinností se dle občanského zákoníku rozumí „*Kdo porušil právní povinnost, nebo kdo může a má vědět, že ji poruší, oznámí to bez zbytečného odkladu osobě, které z toho může újma vzniknout, a upozorní ji na možné následky.*“ Ten, kdo nesplní oznamovací povinnost, nemá právo na náhradu té újmy, které mohl po oznámení zabránit.⁴²

Při vážném ohrožení může ohrožený požadovat **odvrácení škody soudem**, kdy soud uloží vhodné a přiměřené opatření k jejímu odvrácení.⁴³

Nutnou obranou občanský zákoník rozumí „*Kdo odvrací od sebe nebo od jiného bezprostředně hrozící nebo trvající protiprávní útok a způsobí přitom útočnickovi újmu, není povinen k její náhradě.*“ Za nutnou obranu se nepovažuje, pokud

³⁹ Ustanovení § 2951, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁰ Ustanovení § 2900, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴¹ Ustanovení § 2901, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴² Ustanovení § 2902, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴³ Ustanovení § 2903, odst. 2, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

„napadenému hrozí vzhledem k jeho poměrům újma jen nepatrná nebo obrana je zcela zjevně nepřiměřená, zejména vzhledem k závažnosti újmy útočnicka způsobené odvracením útoku.“⁴⁴

Dle občanského zákoníku jedná v **krajní nouzi** ten, kdo „*odvrací od sebe nebo od jiného přímo hrozící nebezpečí újmy.*“ Zároveň stanovuje, že není povinen k náhradě újmy tím způsobené za podmínky, „*nebylo-li za daných okolností možné odvrátit nebezpečí jinak nebo nezpůsobí-li následek zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než újma, která hrozila, ledaže by majetek i bez jednání v nouzi podlehl zkáze. To neplatí, vyvolal-li nebezpečí vlastní vinou sám jednající.*“⁴⁵

Pokud je újma způsobená **náhodou**, musí ji nahradit ten, kdo dal podnět ke vzniku náhody, a to zejména tím, že poruší příkaz nebo poškodí zařízení, které má nahodilé újmě zabránit.⁴⁶

Mezi zvláštní případy povinnosti nahradit škodu patří:

- Škoda způsobená tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání
- Škoda způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi
- Škoda z provozní činnosti
- Škoda způsobená provozem zvláště nebezpečným
- Škoda na nemovité věci
- Škoda z provozu dopravních prostředků
- Škoda způsobená zvířetem
- Škoda způsobená věcí
- Škoda způsobená vadou výrobku
- Škoda na převzaté věci
- Škoda na odložené věci
- Škoda na vnesené věci
- Škoda způsobená informací nebo radou
- Škoda způsobena několika osobami najednou⁴⁷

⁴⁴ Ustanovení § 2905, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁵ Ustanovení § 2906, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁶ Ustanovení § 2904, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁷ Ustanovení § 2920 - § 2950, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

4.4.1. Povinnost k náhradě škody způsobené zvířetem

Zvířata se neřídí lidskými zákony. Často ale škodí jak na majetku, tak i zdraví a životech. Občanský zákoník v § 2933 a následujícím upravuje nový institut náhrady škody způsobené zvířetem a řadí se tak mezi zvláštní případy povinnosti k náhradě škody. Zodpovědná osoba za škody na majetku, zdraví a životech způsobená zvířetem, je vlastník zvířete. Zakládá tak objektivní odpovědnost vlastníka zvířete v zásadě bez jakéhokoli liberačního důvodu.

Odpovědnost vlastníka je zde koncipovaná velmi široce. „*Způsobí-li škodu zvíře, nahradí ji jeho vlastník, ať již bylo pod jeho dohledem nebo pod dohledem osoby, které vlastník zvíře svěřil, anebo se zatoulalo nebo uprchlo. Osoba, které zvíře bylo svěřeno nebo která zvíře chová nebo jinak používá, nahradí škodu způsobenou zvířetem společně a nerozdílně s vlastníkem.*“⁴⁸ Nebere se tedy ohled na to, zda měl majitel zvíře pod dohledem či nikoliv, a je zodpovědný i v případě, kdy se vlastníkovu zvíře zatoulalo či uprchlo. Dále se neohlíží na to, zda měl či neměl poškozený svůj majetek dostatečně ochráněný, ani na to, že zvíře způsobilo škodu v době, kdy uprchlo.

Jedinou výjimkou, kdy Občanský zákoník umožňuje liberaci je situaci, kdy způsobilo škodu zvíře, které slouží k výkonu povolání, k obživě, k výdělečné činnosti nebo je zvíře pomocníkem pro osobu se zdravotním postižením a majitel prokáže, že dozor nad zvířetem nezanedbal. Takový vlastník se odpovědnosti za škodu zproští. Pokud vám tedy způsobí škodu například policejní pes při výkonu povelu svého psovoda ve službě, nemáte žádný nárok na odškodnění.

Pokud způsobí škodu zvíře v době, kdy je svěřené jiné osobě, musí za způsobenou škodu zaplatit osoba, která měla zvíře momentálně v péči společně a nerozdílně s jeho vlastníkem.⁴⁹

Dle ustanovení § 2935 je třetí osoba, která odňala zvíře vlastníkovu nebo osobě, které bylo zvíře svěřeno, sama zodpovědná za veškeré škody, které zvíře způsobilo. Podmínkou je prokázání vlastníkem nebo osobou, které bylo zvíře svěřeno, že nemohli rozumně zabránit odnětí zvířete. Pokud toto neprokáží, jsou zodpovědní za škodu

⁴⁸ Ustanovení § 2933, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁹ RYŠÁVKOVÁ, V. *Nový občanský zákoník úplně pro všechny.*, s. 109

společně a nerozdílně (tzv. solidárně) s třetí osobou. Otázkou zůstává, jak bude posuzována skutečnost, kdy bylo „rozumně“ zabráněno v odnětí a kdy nikoliv. Jaká je míra rozumného zabránění odnětí zvířete? Můžeme předpokládat, že každý případ bude hodnocen spíše *in favorem* vlastníka zvířete, neboť s největší pravděpodobností nelze nalézt žádný legitimní důvod, proč by tomu tak být nemělo.

4.4.2. Náhrada škody způsobené na zvířeti

Novým občanským zákoníkem se také mění pravidla pro náhradu nákladů léčení při poranění zvířete. Podle starého zákoníku se náhrada nákladů léčení zvířete brala jako „oprava věcí“, jejíž náklady nesměli přesáhnout hodnotu věci. Nově se hradí účelně vynaložené náklady spojené s léčením zraněného zvířete do výše, do jaké by je hradil rozumný chovatel na místě poškozeného. Tato výše může mnohonásobně převýšit cenu zvířete. Je totiž naprosto běžné, že majitel levně koupeného zvířete, ke kterému má určité citové pouto, je ochotný zaplatit za jeho léčbu stejnou částku jako majitel velmi draze koupeného zvířete. Pokud nebudeme přihlížet k finanční situaci jednotlivých majitelů, pak to co je ochotný majitel zaplatit za léčbu svého zvířete nebývá určováno jeho pořizovací cenou. V těchto situacích se hodně projevuje síla citového pouta, které majitel ke zvířeti má. Toto ustanovení je dalším pozitivním bodem, kdy se zohledňuje citové pouto mezi zvířetem a majitelem oproti minulosti, kdy se zvíře degradovalo na běžnou movitou věc.

Podle starého zákoníku nám mohl majitel zvířete, které poranilo či zabilo naše zvíře, dát malou částku peněz s odkazem na to, že máme zvíře, které má na trhu velmi nízkou cenu. Víc peněz bychom z něj už bohužel ani nevysoudili. Ale podle nového občanského zákoníku nám musí zaplatit veškeré vynaložené náklady spojené s léčením našeho zraněného zvířete, bez ohledu na jeho pořizovací cenu.⁵⁰

Majitel má, dle ustanovení § 2969 odst. 2, právo na náhradu „ceny zvláštní obliby“. Tímto ustanovením se navrhuje stanovit škůdcovu povinnost k náhradě ceny zvláštní obliby při poškození věci ze svévole nebo škodolibosti, kdy svévole i škodolibost jsou kvalifikované případy vystupňovaného úmyslu. Náhrada ceny zvláštní obliby je náhrada nemajetkové újmy, kterou majitel utrpí, pokud mu někdo jeho

⁵⁰ RYŠÁVKOVÁ, V. *Nový občanský zákoník úplně pro všechny.*, s. 107

zvíře zraní či dokonce zabije. Svévole směřuje k samotnému způsobení škody, osoba poškozeného je mu lhostejná, ze škodolibosti naopak škůdce jedná tehdy, má-li potěšení ze způsobení škody právě určité osobě, protože má zájem ji pokořit nebo jinak ublížit.

Důvodová zpráva k ceně zvláštní obliby stanovuje případy, při kterých se dá uplatnit. Lze jí tedy uplatnit v případech, kdy *„nelze škodu nahradit peněžitým ekvivalentem odpovídajícím obvyklé ceně, protože náhradou za zničené nelze opatřit novou věc. Z toho důvodu je namístě, aby náhrada plnila vedle reparační funkce i funkci satisfakční (popřípadě penální). Vzhledem k tomu se cena zvláštní obliby určí obdobným postupem, jakým se určuje výše satisfakčních plnění za újmy ryze nemajetkové: výši určí a zdůvodní poškozený, a nepřistoupí-li na ni škůdce, popřípadě nedosáhnou-li strany narovnání, rozhodne o výši ceny zvláštní obliby soud.“*⁵¹

Je zřejmé, že při stanovování ceny zvláštní obliby bude muset být důkladně posouzen každý případ zvlášť a neobejde se bez potíží, protože důkazní břemeno je na straně poškozeného. Už z důvodu nutnosti dokázat úmysl si myslím, že bude složité vymoci náhradu, nikoliv však nemožné. Pokud ale bude litera zákona v praxi skutečně naplňována, budou tato ustanovení velkým přínosem pro jejich vlastníky.

⁵¹ Důvodová zpráva zákona č. 89/2012, občanský zákoník, s. 578, Dostupná z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

5. Zvíře z pohledu veřejného práva

Veřejné právo se na rozdíl od práva soukromého, které se zaměřuje na zvíře především z pohledu vlastnických vztahů, zaměřuje na ochranu zvířat jako živých tvorů hodných speciálního přístupu. Na jedné straně tak vymezuje limity výkonu vlastnického práva v rámci soukromoprávního vztahu, ale na druhé straně poskytuje ochranu i těm živočichům, kteří předmětem vlastnictví nejsou, nebo u nichž je vlastnictví rovnou v zásadě vyloučeno. Veřejnoprávní ochrana tak zaujímá důležité místo v problematice právní ochrany zvířat.

V české právní úpravě se setkáváme se dvěma základními a obsahově odlišnými pojmy. Těmito pojmy jsou „živočich“ a „zvíře“.

S pojmem **živočich** se setkáváme hlavně v zákonech zaměřených na ochranu životního prostředí z hlediska druhové ochrany přírody.⁵² Samostatný pojem živočich není nikde v zákoně definován, avšak můžeme jeho definici odvodit z pojmů volně žijící živočich nebo živočich chovaný v lidské péči, které v zákoně definované jsou. Živočichem se tímto rozumí jedinec jakéhokoliv živočišného druhu, kromě člověka.⁵³ Jedná se tedy o pojem, který zahrnuje všechny živočišné druhy bez výjimek.

Pojem **zvíře** je ve veřejném právu poněkud užší než pojem živočich. Zvířetem se totiž rozumí pouze „každý živý obratlovec, kromě člověka, nikoliv však plod a embryo.“⁵⁴ S touto definicí zvířete se stává český právní řád nejednotný s novou úpravou pojmu zvířete v občanském zákoníku. V občanském zákoníku je definice zvířete stejně široká jako definice živočicha v českém právním řádu. Z důvodu vzájemné provázanosti a propustnosti mezi občanským zákoníkem a českým právním řádem, by bylo zapotřebí tuto nejednotnost odstranit. Bylo by tak možné učinit tím, že by se místo pojmu zvíře v občanském zákoníku nadále používal pojem živočicha. Dalším možným řešením by bylo zrušit rozdělení živočicha a zvířete v českém právním řádu, byť má dlouholetou tradici.⁵⁵

⁵² Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁵³ MÜLLEROVÁ, Hana. *Zvíře jako objekt právních vztahů*. Dny práva [online]. 2010, s. 2 Brno: Masarykova univerzita, 1. Vydání, Dostupný z: [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/09_priroda/Mullerova_Hana_\(4342\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/09_priroda/Mullerova_Hana_(4342).pdf)

⁵⁴ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 311

⁵⁵ Tamtéž, s. 392.

V novele zákona na ochranu zvířat proti týrání z roku 2012, můžeme zpozorovat tendenci k prolomení vazby definice zvířete s obratlovci, když nově definovala pokusné zvíře. V § 3 písm. j) stanovuje, že pokusným zvířetem je jak obratlovec, tak i hlavonožec a jedná se tak o moderní přístup k ochraně zvířat proti týrání.

5.1. Zákon o ochraně přírody a krajiny

Výchozím pojmem zákona o ochraně přírody a krajiny ve vztahu ke zvířeti je pojem „volně žijící živočich“. Volně žijícím živočichem se dle zákona č. 114/1992 Sb., zákon o ochraně přírody a krajiny, § 3 rozumí „*jedinec živočišného druhu, jehož populace se udržují v přírodě samovolně, a to včetně jedince odchovaného v lidské péči vypuštěného v souladu s právními předpisy do přírody.*“ Dále upřesňuje, že se jím rozumí i „*všechna vývojová stadia daného jedince,*“⁵⁶ tzn. od zárodku po dospělého jedince. Vzhledem k účelu zákona, který je formulován v § 1, se nikdy nejedná o jedince zdivočelé populace domestikovaného druhu. Od roku 2009 se k volně žijícím živočichům řadí i jedinci odchovaní v lidské péči a vypuštění do volné přírody v souladu s právními předpisy.

Ve vztahu k terminologii soukromého práva, je dalším důležitým pojmem i živočich odchovaný v lidské péči. Tím se označuje „*jedinec živočišného druhu narozeného a odchovaného v kontrolovaném prostředí jako potomek rodičů získaných v souladu s tímto zákonem a právními předpisy v oblasti obchodování s ohroženými druhy.*“⁵⁷

Hlavním účelem tohoto zákona je chránit druhy živočichů vyskytujících se ve volné přírodě a zabránit devastaci jejich přirozeného prostředí. Jedná se tak o ochranu komplexní, kdy nestačí chránit pouze živočichy samotné, ale je nutné chránit i jejich prostředí a to takovým způsobem, aby druhy těchto živočichů přetrvaly i do budoucna. Každý jednotlivý živočich je součástí druhu, proto se ochrana zaměřuje i na samostatné jedince, neboť by nebylo možné ochránit druh, kdyby nebyli chráněni jeho jedinci.⁵⁸

⁵⁶ Ustanovení § 3, odst. 1, písmeno d), zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁷ Ustanovení § 3, odst. 1, písmeno e), zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁸ Drobník J.–Damohorský, M.: *Zákony k ochraně životního prostředí a předpisy související - Texty s úvodními komentáři*, 3. vydání, Praha, C. H. Beck 1999.

Ustanovení § 5 stanovuje základní pravidla pro nakládání s živočichy a k jejich ochraně. Účelem vytvoření těchto základních pravidel je zachování všech geograficky původních druhů volně žijících živočichů na území České republiky.⁵⁹ Základní myšlenkou tohoto ustanovení je chránit živočichy před zničením, poškozováním či odchytém, který by vedl či mohl vést k ohrožení těchto druhů živočichů na bytí nebo k jejich degeneraci. Dále je také chránit před vším, co by vedlo či mohlo vést k narušení rozmnožovacích schopností těchto druhů, zániku populace druhů nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí.⁶⁰ Zákon o ochraně přírody a krajiny poskytuje zvýšený ochranný režim zvláště chráněným živočichům a volně žijícím evropským ptákům.

V souladu s tímto ustanovením je uloženo každé fyzické i právnické osobě dbát při výkonu jakékoliv činnosti, která zasahuje do krajiny, aby nedocházelo k úhynu živočichů či jejich poškozování. Zákon dále, v souladu s ochranou geograficky původních živočichů, stanovuje pravidla pro vývoz a dovoz živočichů a pro záměrné rozšíření kříženců a nepůvodních druhů do krajiny.⁶¹

5.1.1. Zvláště chránění živočichové

Zvláště chránění živočichové jsou speciální kategorií volně žijících živočichů, kterým je věnována zvláštní druhová ochrana. Zákon v § 48 vymezuje termín „zvláště chráněný živočich“ a pro tento typ živočichů stanovuje zvláštní režim právní úpravy. Zvláště chráněným živočichem chápeme druh, který je ohrožený či vzácný, vědecky anebo kulturně velmi významný.⁶²

Zákon tyto živočichy člení na druhy ohrožené, silně ohrožené a kriticky ohrožené. *„Zařazení do toho kterého stupně je právně významné co od intenzity uložených povinností k jejich ochraně a návazně pak zejména ve vztahu na vznik*

⁵⁹ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 414.

⁶⁰ Ustanovení § 5, odstav. 1, zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁶¹ Ustanovení § 5, zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁶² Ustanovení § 48 a následující, zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

a rozsah právní odpovědnosti nastupující v případě porušení zákonem stanovených povinností k ochraně zvláště chráněných druhů.“⁶³

Vyhlášení za zvláště chráněného živočicha má na starosti Ministerstvo životního prostředí, které zároveň s vyhlášením stanoví i stupeň ohrožení, a to vyhláškou č. 395/1992 Sb. Dále pak vytváří seznam ohrožených živočichů i s přiděleným stupněm ohrožení.

Pro nakládání s těmito živočichy je stanoven zpřísněný režim neboli zvláštní režim druhové ochrany. Je zakázáno škodlivě zasahovat do jejich přirozeného vývoje, a to jak jejich odchytem, tak i chováním v zajetí, rušením, zraňováním či usmrcováním jedinců. Jsou chráněni ve všech svých vývojových stádiích. Stejný stupeň ochrany bude tedy platit jak na živého jedince tohoto druhu, tak i na mrtvého jedince, jeho část nebo výrobek z něho. V případě, že se jedná o výrobek z ohroženého druhu živočicha, vztahuje se na něj stejný stupeň ochrany za podmínky, že je patrné z průvodního dokumentu, obalu, značky, etikety nebo z jiných okolností, že je z částí takového živočicha vyroben. Dále jsou v zájmu ochrany těchto druhů chráněna i jejich přirozená i umělá sídla, stejně jako jejich biotop. Jejich vývojová stádia a sídla jsou chráněna před sbíráním, ničením, poškozováním či přenášením. Zvláště chráněné živočichy je taktéž zakázáno dopravovat, prodávat, držet, chovat, vyměňovat či jen nabízet za účelem prodeje či výměny. Ochrana je takto zcela komplexní.⁶⁴

Zákon v § 56 stanovuje výjimky ze zákazů s nakládáním s těmito druhy. Tuto výjimku lze povolit jen za určitým zákonem předvídaným účelem. Výjimku lze udělit jen pro druhy ohrožené a silně ohrožené. Pro kriticky ohrožené druhy výjimku udělit nelze, neboť pro tyto druhy je stanoven režim ještě přísnější a do přirozeného vývoje těchto druhů nelze zasahovat ani v těchto odůvodněných případech. Zákon tedy ukládá každému, kdo drží nebo jakýmkoli způsobem nakládá se zvláště chráněným živočichem povinnost na požádání prokázat jeho legální původ.⁶⁵ Zákon dále ukládá správním orgánům vytváření záchranných programů, které mají za cíl snížit stupeň jejich ohrožení.⁶⁶

⁶³ Drobník J.–Damohorský, M.: *Zákony k ochraně životního prostředí a předpisy související - Texty s úvodními komentáři*, 3. vydání, Praha, C. H. Beck 1999. Komentář k § 50.

⁶⁴ MIKO, L.; BOROVIČKOVÁ, H. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář.*, s. 237

⁶⁵ Ustanovení § 54, zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁶ Ustanovení § 52, zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

S ochranou zvláště chráněných živočichů také souvisí náhrada škody jimi způsobené. Náhrada škody se poskytuje pouze v případě, že jí způsobí některý z jedinců určených zvláště chráněných živočichů na vymezených statcích.⁶⁷ Účelem tohoto zákona je ochránit živočichy, jejichž populace je v České republice nepříliš početná a je nanejvýš žádoucí tuto populaci udržet nebo i mírně zvýšit. Vedlejším účelem je zmírnění odporu lidí vůči nim.⁶⁸ Zde vidíme příklad, kdy se prolíná právo soukromé a veřejné, a ve kterém převážil zájem na straně veřejné ochrany druhů před soukromými ekonomickými aspekty.

5.1.2. Volně žijící evropští ptáci

Po vstupu České republiky do EU, byla zavedena i nová kategorie volně žijících evropských ptáků, vedle kategorie zvláště chráněných živočichů. Pod pojmem **volně žijící pták** rozumíme jedince živočišného druhu třídy Aves, jehož populace se v přírodě udržují samovolně, a to i v případě chovu jedinců v lidské péči.⁶⁹ Realizace opatření přijatých v souladu s touto směrnicí nesmí vést ke zhoršení stavu současné ochrany.

Volně žijící evropští ptáci požívají právní ochranu, která je upravena v § 5 písm. a) a b) Zákona o ochraně přírody a krajiny, které transponují směrnici EP a Rady č. 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků. Tato ochrana se vztahuje na všechny ptačí druhy žijící na území členských států s výjimkou Grónska a nevztahuje se na holuba skalního žijícího ve městech. Ochrana se dále vztahuje i na ptáky, kteří se na území České republiky běžně nevyskytují, ale mohli by se na naše území zatoulat, a také chrání určité druhy před možným prodejem na území České republiky nebo přepravou přes Českou republiku.⁷⁰

Volně žijící ptáci jsou výslovně chráněni před úmyslným vyrušováním během rozmnožování a odchovu mláďat. Tímto se paradoxně jeví ochrana volně žijících ptáků přísněji než ochrana zvláště chráněných živočichů. Také jsou chráněni před úmyslným usmrčováním nebo odchytem, úmyslným poškozováním nebo ničením jejich hnízd či

⁶⁷ Zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁸ Drobník J.–Damohorský, M.: *Zákony k ochraně životního prostředí a předpisy související - Texty s úvodními komentáři*, 3. vydání, Praha, C. H. Beck 1999.

⁶⁹ STEJSKAL, V. a VERMOUZEK, Z. *Ptáci & zákon, aneb, Právní příručka nejen pro ornitologa.*, s. 19

⁷⁰ PRCHALOVÁ, J. *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000*, s. 50

jejich odstraňováním. Zákon také zakazuje poškozování, ničení, sbírání či držení vajec volně žijících ptáků. Je zakázáno tyto ptáky vyrušovat během rozmnožování a odchovu mláďat.

Úmyslem porušovat tyto zákazy se rozumí jak úmysl přímý, tak i úmysl nepřímý. V případě neúmyslných zásahů nelze použít § 5 písm. a) ani § 5 písm. b) zákona o ochraně přírody a krajiny. Pokud při neúmyslných zásazích dochází k ohrožení populace, druhů či stanovišť, bude orgán ochrany přírody postupovat dle § 5 zákona o ochraně přírody a krajiny.

Zákazy uvedené v § 5 písm. a) zákona o ochraně přírody a krajiny, nejsou absolutními zákazy, protože dle § 5 písm. b) zákona o ochraně přírody a krajiny, je možno stanovit odlišný postup. Podmínkou je, že musí být kumulativně splněny určité podmínky a to: neexistence jiného uspokojivého řešení a naplnění některého z taxativně uvedených důvodů např. veřejná bezpečnost, letecká bezpečnost či prevence závažných škod na úrodě. Orgán ochrany přírody vydá, v případě splnění některé z uvedených podmínek, rozhodnutí o odchylném postupu od uvedeného v § 5 písmene a) zákona o ochraně přírody a krajiny. Rozhodnutí o použití odchylného postupu je individuálním správním aktem. Toto rozhodnutí musí obsahovat označení druhů a množství ptáků, na které se má vztahovat, prostředky a způsob nebo metody povolené pro odchyt nebo zabíjení, důvod, podmínky a způsob takového postupu. Subjekty uplatňující odchylný postup jsou povinny, do konce každého roku, nahlásit orgánu ochrany přírody zásah provedený na základě stanoveného odchylného postupu. Orgán ochrany přírody o této skutečnosti neprodleně informuje Ministerstvo životního prostředí.

Zákony se snaží předcházet činnostem, při kterých dochází k ohrožení ptáků, i když s nimi zdánlivě nesouvisí, nebo na ně reagovat ochrannými opatřeními. Jedná se především o ohrožení ptáků a neúmyslné ničení jejich hnízd při kácení stromů, zateplování domů, těžbě surovin, budování infrastruktury, budování či rekonstrukce vodních děl, elektrického vedení a dalších. Příkladem snahy předcházení těmto situacím může být nařízení preventivního hodnocení vlivů investičních projektů na populaci příslušného druhu, omezení nebo zákaz určité rušivé činnosti, která by za jiných

okolností byla legální nebo provedení náhradních či ochranných opatření a zajištění určitých podmínek pro výkon činnosti.⁷¹

5.1.3. Odpovědnost při ochraně přírody a krajiny

Zákon o ochraně přírody a krajiny vymezuje množství skutkových podstat, které mají za cíl zajistit dodržování ustanovení tohoto zákona, a tím poskytnout ochranu živočichům a jejich přirozenému prostředí. V zákoně jsou zastoupeny skutkové podstaty jak obecnější, tak i kazuistické.⁷²

Pro zvláště chráněné živočichy je opět stanoven speciální režim. Při ukládání pokut lze, za přestupky spáchané na zvláště chráněných živočiších ve zvláště chráněných územích, udělit pokutu až dvojnásobně vyšší než je běžná výše pokuty. Při nedovoleném zacházení s nimi může správní orgán jedince odebrat za situace, kdy držitel neprokáže jeho původ nebo je obchod s tímto druhem živočicha přímo zakázán. Vlastníkem takového jedince se stává stát.⁷³ Každý, kdo nakládá s jedincem takového druhu právem určeným zakázaným způsobem či v rozporu s právním předpisem, se dopouští trestného činu. Pokud se jedná o jedince ohroženého druhu, je k naplnění obou forem trestného činu stanovená hranice, kdy se dotýčný musí dopustit trestného činu na vyšším počtu jedinců. Vyšší počet jedinců zákon stanovuje na počet 25 kusů. Pokud se však jedná o živočichy silně či kriticky ohrožené, tato početní hranice není stanovena a pachatel bude potrestán shodně. Trestných činů na zvláště chráněných živočiších se může dopustit jak fyzická osoba, tak i osoba právnická.⁷⁴

5.1.4. Prokázání původu

Dle § 54 zákona o ochraně přírody a krajiny je každý, kdo drží, chová, pěstuje, prodává, vyměňuje nebo nabízí k prodeji či výměně nebo zpracovává zvláště chráněného živočicha či živočicha chráněného mezinárodní úmluvou nebo zvláštním

⁷¹ Ustanovení § 5a, zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁷² Ustanovení § 87 a § 88, zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁷³ Ustanovení § 87 a § 88, zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁴ Ustanovení § 299, zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákonem, povinen na výzvu orgánem ochrany přírody prokázat jejich zákonný původ. Tedy prokázat, že živočicha nabyt v souladu s právními předpisy. Živočicha je možné nabýt povoleným odebráním z přírody, dovozem či jako potomka rodičů s prokázaným původem. Bez prokázání původu porušuje zákon každý, kdo tyto živočichy drží, chová, pěstuje, dopravuje, prodává, vyměňuje a nabízí k prodeji či výměně.⁷⁵

Dále je každý, kdo nakládá se zvláště chráněným živočichem nebo živočichem chráněným podle mezinárodních úmluv či zvláštního zákona, povinen na vyžádání orgánem ochrany přírody nebo strážce přírody prokázat svoji totožnost. Orgánem ochrany přírody se rozumí obecní úřad obce s rozšířenou působností, krajský úřad, správa národních parků a správa chráněných krajinných oblastí či inspekce životního prostředí. Vyžádání prokázání způsobu nabytí zvláště chráněného živočicha nebo živočicha chráněného mezinárodní úmluvou či zvláštním zákonem se nepovažuje za správní řízení. V případě, že není výzvě vyhověno a legální způsob nabytí se neprokáže, uloží orgán ochrany přírody dotyčnému pokutu nebo nedovoleně drženého jedince odebere.

Orgán ochrany přírody může uložit fyzické osobě, která neprokázala předepsaným způsobem původ ptáka, zvláště chráněného živočicha nebo chráněného živočicha jiným právním předpisem či mezinárodní úmluvou, pokutu až do výše 100.000,- Kč a to i v případě, poruší-li tato fyzická osoba povinnost nebo zákaz stanovený v § 54 zákona o ochraně přírody a krajiny. Právníkům osobám a podnikajícím fyzickým osobám lze v tomto případě udělit pokutu až do výše 2.000.000,- Kč. V případě, že se orgán ochrany přírody rozhodne nedovoleně držené jedince odebrat, může tak učinit z důvodu neprokázání jejich původu, obchod s nimi je omezen nebo zakázán. Do 15 dnů od odebrání je orgán ochrany přírody povinen vydat písemné rozhodnutí o odebrání, jinak je odebrání neplatné. Novým vlastníkem živočicha se po odebrání stává stát. Pokud bude vlastnictví takto odebraného jedince převedeno z vlastnictví státu na další osobu, bude se již konat o zákonné nabytí vlastnictví.

⁷⁵ Zákon č. 100/2004 Sb., zákon o obchodování s ohroženými druhy, ve znění pozdějších předpisů

5.1.5. Záchranné stanice

Definici záchranných stanic nalezneme v § 3 odst. 1 písm. f) zákona o ochraně přírody a krajiny jako „zařízení, které na konkrétně vymezeném území působnosti zajišťuje komplexní péči o všechny živočichy dočasně neschopné přežít ve volné přírodě s cílem navrátit je do přírody, živočichům trvale neschopným přežít ve volné přírodě poskytuje, je-li to vhodné a účelné vzhledem k jejich zdravotnímu stavu, odpovídající dlouhodobou péči, poskytuje informace o příčinách ohrožení a vhodných způsobech ochrany živočichů a může spolupracovat při provádění opatření k předcházení zraňování nebo úhynu živočichů.“ Pouze záchranné stanice smí poskytovat komplexní péči handicapovaným živočichům, tím se také liší od ostatních subjektů poskytujících péči handicapovaným živočichům.

Ministerstvo životního prostředí uděluje povolení k provozování záchranné stanice, v rámci něhož se stanoví umístění záchranné stanice, vymezí se její územní působnosti a rozsah péče, kterou může záchranná stanice poskytovat s ohledem na své vybavení a odborné zázemí. K udělení povolení je nutná žádost subjektu, ve které je již navržen rozsah poskytované péče, vymezena územní působnost a popsáno personální, organizační a technické zajištění. Ministerstvo poté, s návazností na navržený rozsah péče v podané žádosti, stanoví rozsah péče. Ministerstvo nesmí žadateli uložit širší rozsah péče, než je navržená v žádosti.

Žadatel je při navrhování rozsahu péče omezen zákonnou definicí záchranné stanice. Ta stanovuje, že záchranná stanice poskytuje komplexní péči všem živočichům dočasně neschopným přežít ve volné přírodě, tedy být schopna zajistit odpovídající komplexní péči všem druhům dočasně handicapovaných živočichů. Musí tedy zajistit odpovídající materiální, technické a personální vybavení dané stanice. Žadatel není povinen zajistit dlouhodobou péči pro všechny druhy trvale handicapovaných živočichů, ale může si ve své žádosti určit druhy, kterým nebude poskytovat odpovídající dlouhodobou péči.

Ministerstvo životního prostředí k vydání rozhodnutí vyžaduje stanovisko místně příslušného orgánu ochrany zvířat, myslivosti a veterinární správy. Provozovatelem záchranné stanice se může stát jak osoba fyzická, tak i právnická osoba. Označení „záchranná stanice“ smí používat pouze držitel platného povolení

k provozování záchrané stanice. Ministerstvo životního prostředí má za povinnost zveřejňovat na svých webových stránkách seznam záchraných stanic.

Prováděcí vyhláška č. 316/2009 Sb., upravuje podmínky péče o handicapované živočichy tak, aby jejich dodržování bylo ku prospěchu všem druhům handicapovaných živočichů. Záchraná stanice má za povinnost zajistit minimální kontakt handicapovaného živočicha s člověkem, přirozenými predátory či jedinci domestikovaných druhů, kteří by mohli ohrozit schopnost živočicha reagovat na přirozené nepřátele. Za nadměrný kontakt s člověkem se považuje kontakt, který není nezbytný pro ošetření, krmení a úklid prostor, které jsou určeny k držení handicapovaných živočichů.

Záchraná stanice musí zajistit krmení handicapovaných zvířat přirozenou potravou stanovenou pro každý druh, včetně možnosti živé kořisti pro predátory. Způsob krmení zvěře je upraven tak, aby handicapovaný živočich neztratil po návratu do přírody schopnost samostatně si obstarat potravu. Dále musí záchraná stanice přizpůsobit také prostředí, ve kterém drží dočasně handicapované živočichy, aby co nejvíce odpovídalo jejich přirozenému prostředí a nárokům druhu. Nesmí chybět možnosti úkrytu a možnost dostatečného pohybu.

5.2. Zákon na ochranu zvířat proti týrání

Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, byl od svého vstupu v účinnost 29. 5. 1992 do začátku roku 2013 novelizován celkem 13 zákony. Ve svém původním schváleném znění byl, i přes komplexnost úpravy, relativně stručný a obsahoval pouze 30 paragrafů. Od 1. 1. 2013 je platná novela zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání a tímto dnem již zákon obsahuje celkem 103 paragrafů, z nichž málokterý je kratší než dva odstavce, které jsou dále dělené na písmena a body. Účelem tohoto zákona je, „*chránit zvířata, jež jsou živými tvory schopnými pociťovat bolest a utrpení, před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrcením bez důvodu, pokud byly způsobeny, byť i z nedbalosti, člověkem.*“⁷⁶ Jakékoliv ustanovení tohoto zákona je třeba vyložit v souladu s takto vymezeným účelem a nikoli v rozporu

⁷⁶ Ustanovení § 1, zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, ve znění pozdějších předpisů

s ním. Toto je tedy vždy nutné zohledňovat a respektovat. Zaměřuje se na ochranu každého jednotlivého jedince před utrpením a týráním a snaží se mu zajistit příznivé životní podmínky.⁷⁷

Jádrem celé právní úpravy ochrany zvířat proti týráním je právě zákaz týraní, který najdeme v § 2 odst. 1 výše uvedeného zákona, kde je zákaz formulován pregnančně: „*Zakazuje se týraní zvířat.*“ Všem fyzickým i právnickým osobám tedy zakazuje činit vše, co by naplňovalo znaky týraní zvířat ve smyslu § 4 odst. 1. Zákaz týraní je dále doplněn o zákaz všech forem propagace týraní zvířat v § 2 odst. 2. V § 4a nalezneme uvedené příklady jednání, které se považují za propagaci týraní zvířat. Tímto jsou postižitelné i osoby, které samy bezprostředně zvířata netýrají, ale jsou zprostředkovateli informací nebo obrazových či jiných záznamů, které týraní zvířat popisují či zachycují.⁷⁸

Zákon na ochranu zvířat proti týraním spočívá již od počátku na několika základních pilířích a to:

- vymezení okruhů nakládání a činností se zvířaty, které jsou považovány za jejich týraní, a zákaz týraní spolu se zákazem propagace týraní
- základní pravidla chovu a ochrany hospodářských zvířat a zvířat v zájmových chovech,
- základní pravidla ochrany volně žijících zvířat,
- regulace provádění pokusů na zvířatech spolu se zásadami ochrany pokusných zvířat,
- zákaz usmrcení zvířete bez důvodu,
- kompetence orgánů ochrany zvířat,
- správní delikty a přestupky.⁷⁹

Jako jeden z mála zákonů obsahuje preambuli, která uvádí, že „*zvířata jsou stejně jako člověk živými tvory, schopnými na různém stupni pociťovat bolest a utrpení, a zasluhují proto pozornost, péči a ochranu ze strany člověka.*“ Spolu s § 494 nového

⁷⁷ CHAPOUTHIER, G. *Zvířecí práva.*, s. 61

⁷⁸ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 320-321

⁷⁹ Tamtéž, s. 299

občanského zákoníku uznávají vysokou hodnotu zvířat, která se odráží ve faktu, že lidstvo zvolilo k ochraně zvířat využití právních norem jakožto vynutitelných závazných pravidel chování. Princip vysoké hodnoty zvířat je uznání faktu, že zvířata mají, jako živé a cítící bytosti, hodnotu sama o sobě a tuto jejich hodnotu nelze měřit jejich užitečností pro člověka.⁸⁰ Zákon je sestaven z osmi částí. Jeho jednotlivá ustanovení můžeme rozdělit na ustanovení obecná, která definují týrání a jeho zákaz a na ustanovení zvláštní, která se věnují několika skupinám zvířat, pro které stanovují ochranný režim.⁸¹

V tomto zákoně je definován pojem zvíře úžeji než v občanském zákoníku. Stanovuje, že zvířetem se rozumí **každý živý obratlovec, kromě člověka**. Díky novele zákona z roku 2012, rozšiřuje pojetí pokusné zvíře i o hlavonožce. Zaměření zákona zejména na obratlovce neznamena, že by neexistovala morální povinnost člověka chránit zvířata a nejšířší formy života i nad rámec nezbytné právní úpravy. Tuto nejšířší úctu k ochraně života a zdraví zvířat zajišťuje především výchovné působení a to ve velké míře i díky zájmovým organizacím ochrany zvířat. Dále rozděluje zvířata na několik kategorií, a to na: hospodářská zvířata, zvířata v lidské péči, zvířata v zájmovém chovu, zvířata volně žijící, zvířata vyžadující zvláštní péči, handicapovaná zvířata, toulavá zvířata, pokusná zvířata a opuštěná zvířata.⁸² Právní ochrana zvířat se tedy soustředí převážně na zacházení se zvířaty, která jsou v lidské péči neboli v chovu, v kontrolovaném prostředí apod. Je zapotřebí vycházet z faktu, že původním přirozeným stavem zvířat byl jejich život na svobodě, ve volné přírodě v původním biotopu. Člověk ovšem změnil jejich způsob života některých druhů a to dlouhodobým a mnohogeneračním životem v lidském zajetí. V průběhu generací byla domestikace často provázena i pozvolnými anatomickými i fyziologickými změnami a změnami přirozeného chování těchto druhů, kvůli kterým už ve volné přírodě neobstojí. Člověk proto nese odpovědnost za nynější životní podmínky zvířat, která jeho vlivem ztratila schopnost žít ve volné přírodě mimo zajetí.⁸³

⁸⁰ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 305

⁸¹ Důvodová zpráva zákona č. 359/2012 Sb., dostupná z:

http://eagri.cz/public/web/file/187337/Z359_12duvodovka_web.pdf

⁸² Ustanovení § 3, zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

⁸³ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 305

Jeden ze stěžejních pojmů zákona na ochranu zvířat proti týrání je pojem **utrpení**, neboť se jedná právě o ten nežádoucí stav, před nímž by měl tento zákon zvířata chránit. Podle ustanovení § 3 písm. l) se za utrpení považuje „stav zvířete způsobený jakýmkoliv podnětem nebo zákrokem, kterého se zvíře nemůže samo zbavit a který u zvířete způsobuje bolest, zranění, zdravotní poruchu anebo smrt.“ Můžeme si povšimnout, že definice utrpení je poměrně široká a není vázaná na konání člověka, ale na stav zvířete. Pro naplnění znaku utrpení není zapotřebí aktivní činnosti člověka, ale může k němu dojít i při nedbalosti neboli zanedbání péče. Zákon chápe pojem utrpení širěji, než pojem bolest, ta je jen jedním z jeho možných projevů.⁸⁴

Další důležitou definicí podle tohoto zákona, je definice pojmu **chovatel**. Chovatelem se rozumí osoba, která nese za zvíře základní zodpovědnost. Zákon pojímá definici chovatele poměrně široce bez ohledu na vlastnické právo ke zvířeti. Je jím totiž „každá právnická nebo fyzická osoba, která drží nebo chová zvíře nebo zvířata, trvale nebo dočasně, přemísťuje zvíře, nebo obchoduje se zvířaty, provozuje jatky, útulky, záchranné stanice, hotely a penziony pro zvířata nebo zoologické zahrady, provádí pokusy na zvířeti nebo zvířatech anebo pořádá jejich veřejná vystoupení.“⁸⁵ Z tohoto můžeme odvodit, že je jím každá osoba, která nějakým způsobem na zvíře působí či se zvířetem nakládá některým ze způsobů výše vyjmenovaných, a tudíž má povinnost o něj pečovat. Definice chovatele je pojata takto široce, aby bylo možné postihnout konkrétní případy negativního působení na zvíře. Samotný zákon na ochranu zvířat proti týrání neobsahuje formulaci obecné povinnosti chovatele poskytnout svým zvířatům řádnou péči. Tuto povinnost nalezneme ve veterinárním zákoně, který v § 4 odst. 1 dává za povinnost každému chovateli „chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, které vyžadují jejich biologické potřeby, fyziologické funkce a zdravotní stav a předcházet poškození jejich zdraví.“ Zákon na ochranu zvířat proti týrání dále upravuje povinnosti týkající se vybraných kategorií zvířat. Jedná se o povinnosti pro chovatele hospodářských zvířat a zájmových zvířat.⁸⁶

Zákon rozlišuje komerční a nekomerční přepravu zvířat. Komerční přepravou zvířat je veškerá přeprava zvířat, ve smyslu živých obratlovců, uskutečňovaná v EU

⁸⁴ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 320

⁸⁵ Ustanovení § 3, písm. w), zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁶ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 306

v souvislosti s hospodářskou činností, s výjimkou přepravy zvířat na krátké vzdálenosti do 50 km. Na cestování se zájmově chovanými zvířaty či na přepravu zvířat k veterináři a zpět se tedy nevztahuje. Na jakoukoliv přepravu jsou kladeny některé obecné požadavky. Jde o omezení délky trvání cesty na nezbytné minimum (u přepravy na jatka je maximální doba stanovena na 8 hodin), uspokojení potřeby zvířat během cesty v podobě krmení, napájení, odpočinku a kontrolování a zajišťování dobrých životních podmínek zvířat během přepravy. Dále se smí přepravovat pouze zvířata způsobilá k přepravě, používat k přepravě pouze dopravní prostředky navržené, konstruované, udržované a provozované tak, aby se předešlo zranění a utrpení zvířat a byla zajištěna jejich bezpečnost a prostory pro přepravu odpovídaly velikosti přepravovaných zvířat, péči o zvířata při právě musí zajišťovat kvalifikovaný nebo vyškolený personál a to bez použití násilí či jiných nevhodných metod. Přepravce musí mít ve vozidle připravené přepravní doklady, které je povinen ukázat při případné kontrole.⁸⁷

Nekomerční přepravou zvířat je přeprava zvířat, která se neuskutečňuje v souvislosti s hospodářskou činností anebo jde o přepravu hospodářských zvířat do vzdálenosti nejvýše 50 km nebo v rámci hospodářství. V souvislosti s ní tedy nedochází k bezprostřední směně peněz, zboží nebo služeb a nevzniká finanční zisk, resp. se o něj ani neusiluje. V souvislosti s nekomerční přepravou zvířat se zakazuje provádět nebo nařídit přepravu zvířat způsobem, který může zvířatům přivodit zranění či zbytečné utrpení, přepravovat je ve vhodných prostředcích k tomu určených a zároveň určených k přepravě druhu přepravovaného zvířete. Dále musí přepravce zajistit odpovídající napojení a nakrmení zvířete a umožnit zvířatům odpočinek ve vhodných intervalech. Pod nekomerční přepravu zvířat také spadá cestování se zájmově chovanými zvířaty. Při přepravě zájmově chovaného zvířete musí být zvíře identifikovatelné. Může být identifikovatelné pomocí mikročipu či tetování. Zájmově chované zvíře musí mít také pas vystavený veterinárním lékařem, který potvrzuje, že je zvíře naočkované proti vzteklině. Pro přesuny zvířat ze třetích zemí je nutné prokázání jejich očkování proti vzteklině sérologickým testem prokazujícím přítomnost stanoveného množství ochranné protilátky.⁸⁸

⁸⁷ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 358-359

⁸⁸ Tamtéž, s. 360-362

Přijetím novely zákona v podobě zákona č. 359/2012 Sb., bylo přijato několik významných novinek, s účinností od 1. 1. 2013. Jedná se o rozhodnutí o **zákazu chovu** pro chovatele, který se v minulosti dopustil týrání zvířat a vzhledem k jeho dosavadnímu jednání lze důvodně usuzovat, že bude se zvířaty nakládat stejně i v budoucnosti. Rozhodnutí o **předběžné náhradní péči**, které umožňuje okamžitě chovateli odejmout zvíře, které je týráno. Takovéto opatření lze uplatnit v případech závažného týrání neboli v případech, kdy lze očekávat ve správním řízení rozhodnutí o propadnutí, zabránění zvířete nebo o jeho umístění do náhradní péče. Poslední významnou novinkou je rozhodnutí o **zabránění zvířete, resp. propadnutí** zvířete, které bylo týráno, za předpokladu důvodného podezření, že pachatel bude v týrání pokračovat. Vlastníkem zabraného zvířete se po propadnutí stává stát.⁸⁹

Některé významné plánované změny v zákoně se do zákona vnést nepodařilo. Jedná se zejména o **umožnění vstupu Policie ČR do obydlí** z důvodu nezbytnosti pro ochranu zvířat. V případě důvodného podezření na výskyt týraného zvířete může Policie České republiky vstoupit bez souhlasu uživatele pouze do tzv. jiného prostoru a na pozemek. Nesmí ale vstoupit do prostor kvalifikovaných jako obydlí. Tento legislativní nedostatek způsobuje praktickou nemožnost pomoci zvířatům závažně týraným v prostorech chráněných na ústavní úrovni principem nedotknutelnosti obydlí, pokud jeho uživatel odmítá s Policií České republiky spolupracovat. Dostává se tak i do rozporu s nově upraveným právním statutem zvířete, který nově právní pozici zvířete významným způsobem vyvyšuje.⁹⁰

V případě, že týrání zvířat nedosahuje takové závažnosti, že by ho bylo třeba kvalifikovat jako trestný čin, je trestáno jako správní delikt. V části zákona o odpovědnosti za přestupky a právní delikty je týrání zvířat jako správní delikt zařazeno mezi delikty s nejvyšší hladinou horní hranice sazby pokuty. Tato hranice je stanovena až do výše 500 000 Kč. Z toho jasně vyplývá, že tento delikt se považuje za delikt nejzávažnější kategorie a ochrana zvířat před týráním se řadí mezi zvlášť důležité veřejné zájmy.⁹¹

⁸⁹ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 300

⁹⁰ Tamtéž, s. 301

⁹¹ Tamtéž, s. 321

5.2.1. Činnosti považované za týrání zvířat

Významnou definicí tohoto zákona je také definice utrpení, neboť jeho účelem je chránit zvířata před utrpením. Pojmem utrpení se rozumí „stav zvířete způsobený jakýmkoliv podnětem nebo zákrokem, kterého se zvíře nemůže samo zbavit a který u zvířete způsobuje bolest, zranění, zdravotní poruchu anebo smrt.“⁹² Výčet jednání, která jsou považována za týrání zvířete, nalezneme v § 4. Jedná se o demonstrativní výčet jednání, která jsou z části v obecné formě a z části ve velmi kazuistické formě. Nejde tedy o taxativní výčet. Projevy, které jsou zakázanou propagací týrání, jsou stanoveny v § 4 písmenu a)

Dle ustanovení § 2 zákona na ochranu zvířat proti týrání platí zákaz jakéhokoli týrání zvířat a to i všech forem propagace týrání zvířat. Zákon obsahuje v ustanovení § 4 i výčet toho, co se považuje za týrání zvířat. V tomto výčtu taxativně vymezuje poměrně obecně a obsáhle způsoby chování ke zvířatům, které jsou považovány za jejich týrání. Toto taxativní vymezení se nevztahuje na zákroky nebo činnosti, které jsou spojeny s naléhavou potřebou záchrany života zvířat nebo lidí v naléhavých situacích záchranných prací podle zvláštních právních předpisů nebo prováděné dle schváleného projektu pokusů.

S prvním typem týrání zvířat, který tento zákon upravuje, se setkáváme **při výcviku zvířat**. Podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) se za týrání považuje „nutit zvíře k výkonům, které neodpovídají jeho fyzickému stavu a biologickým schopnostem a prokazatelně překračují jeho síly.“ Záměrem je vyloučit takové chování člověka, které by vedlo k výkonům zvířete pomocí násilí, a tak docházelo k jeho týrání. Je nutné posoudit u každého případu zvlášť, jestli se jedná o zátěž úměrnou nebo již překračující síly zvířete. Každé zvíře je individuální a pravidelným tréninkem zvířete, při kterém jsou respektovány jeho fyzické možnosti a zátěž je postupně navyšována, dosahuje zvíře stále lepších výsledků. Zátěží se rozumí nejen pohyb při nedostatku odpočinku, vody a potravy, ale také nadměrné působení slunečního záření, vyšších teplot či vlhkosti

⁹² Ustanovení § 3. písm. 1), zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

vzduchu, pokud na takové prostředí není zvíře zvyklé. Je nutné dbát na biologické predispozice zvířete a zvláštní ohled na březí, kojící nebo nemocná zvířata.⁹³

Ustanovení § 4 odst. 1 písm. b) uvádí, že týráním se také rozumí „*podrobit zvíře výcviku nebo veřejnému vystoupení anebo obdobnému účelu, je-li toto pro zvíře spojeno s bolestí, utrpením, zraněním nebo jiným poškozením, jakož i vychovávat, cvičit nebo účelově používat zvíře k agresivnímu chování vůči člověku nebo jiným zvířatům.*“ V praxi z tohoto ustanovení vyplývá zákaz mezi člověkem a zvířetem, jako například býčí zápasy, a zákaz zápasů mezi zvířaty, například kohoutí nebo psí zápasy. Také se vztahuje na výcvik pro cirkusová a obdobná vystoupení zvířat (např. používaná při natáčení filmu). Nevztahuje se na výchovu, výcvik a použití zvířete k plnění úkolů, stanovených zvláštními právními předpisy pro ozbrojené síly, bezpečnost sbory nebo obecní policii.⁹⁴ Také se nevztahuje na výchovu a výcvik psů prováděný chovatelskými sdruženími nebo organizacemi v rámci zájmové činnosti. Cílem je umožnit použití zvířat jako donucovacího prostředku pro zabezpečení bezpečnosti státu, bezpečnosti osob a zasahujících osob, ochrany majetku či veřejného pořádku. Za týráním se tedy nepovažuje použití těchto zvířat k cílům stanoveným zákonem č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, zákonem č. 13/1993 Sb., Celní zákon, zákonem č. 553/1991 Sb., o obecní policii a zákonem č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, zákonem č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky nebo zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. V souladu s cíli uvedenými v těchto zvláštních právních předpisech se musí dodržovat ostatní ustanovení zákona na ochranu zvířat proti týráním, jejichž dodržování nebrání dosažení cílů stanovených zvláštními předpisy.

Týráním zvířat je dále dle ustanovení § 4 odst. 1 písm. f) „*cvičit nebo zkoušet zvíře na jiném živém zvířeti, s výjimkou výcviku loveckého dravce, používat jiných živých zvířat jako lákadel nebo nástrah, aniž by to vyžadoval lov, štvát zvířata proti sobě, aniž by to vyžadoval lov, výcvik nebo použití ovčáckého nebo pasteveckého psa, příprava zvířete k jeho vypuštění do volné přírody nebo k činnosti uvedené v § 14 odst. 8*“. Také toto ustanovení v praxi znamená zákaz zápasů mezi zvířaty. Zavedení výjimky

⁹³ Hospodářská komora České republiky, odbor Informačních míst pro podnikatele: Oborová příručka pro živnost drezúra zvířat, s. 9, [online]. 2008 Dostupné z: http://www.komora.cz/Files/InMP/prirucky/OP_D_rezurazvirat_2008.pdf

⁹⁴ Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů

pro loveckého dravce je nutná z důvodu, že jiným způsobem loveckého dravce vycvičit nelze. Stejně tak je při výcviku ovčáckého či pasteveckého psa nutný kontakt se živými zvířaty, na kterých se učí účel svého výcviku.

Týráním se dle ustanovení § 4 odst. 1 písm. h) rozumí také „*používat podnětů, předmětů nebo bolest vyvolávajících pomůcek tak, že působí klinicky zjevné poranění nebo následné dlouhodobé klinicky prokazatelné negativní změny v činnosti nervové soustavy nebo jiných orgánových systémů zvířat.*“ Cílem tohoto ustanovení je ochránit zvířata před zbytečnou bolestí a utrpením a vyvarovat se bezdůvodnému bití či jiných nepřiměřeně tvrdých postupů při výchově a výcviku zvířete.

Druhým typem týrání zvířete se můžeme dopustit při jeho **krmení a napájení**. Podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) je za týrání považováno „*z jiných než zdravotních důvodů omezovat výživu zvířete včetně jeho napájení, nestanoví-li zvláštní předpis jinak, podávat zvířeti potravu obsahující příměsi nebo předměty, které mu způsobují bolest, utrpení nebo jej jinak poškozují.*“ Krmení a napájení zvířat patří mezi jejich základní potřeby. Chovatel má tedy za povinnost zajistit zvířeti dostatečné množství potravy a vody, protože kvůli jejich nedostatku by mohlo dojít až k úhynu zvířete. Dále je nutné dbát na individuální zvýšenou potřebu potravy a vody. Naopak je někdy nutné krmnou dávku omezit s ohledem na zdraví zvířete. Ustanovení má za účel zajistit, aby byla zvířata v dobrém zdravotním stavu díky plnohodnotnému a nezávadnému krmivu, které odpovídá jejich druhu a věku. Ustanovením § 4 odst. 1 písm. p) je zakázáno „*překrmovat nebo krmit zvíře násilným způsobem, nejde-li o zákrok nezbytný k záchraně jeho života nebo zachování jeho zdraví*“ a podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. r) „*používat živá zvířata ke krmení těch druhů zvířat, u nichž z biologických důvodů není takový způsob výživy nutný.*“ Tímto ustanovením je zakázáno například získávání husích jater způsobem „foie gras“, kdy dochází k umělému násilnému překrmování hus, při kterém dochází až desetinásobnému zvětšení jejich jater. Nicméně je povoleno násilné překrmování k záchraně života zvířete. Druhé uvedené ustanovení zakazuje používání živých zvířat ke krmení a zároveň uvádí výjimku u zvířat, kde je takové krmení nezbytné, jako například u některých dravých ptáků či plazů.

Týráním je podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. k) taktéž „*chovat zvířata v nevhodných podmínkách nebo tak, aby si sama nebo vzájemně způsobovala utrpení.*“

Tím se rozumí chov zvířat způsobem, který nevyhovuje jejich biologickým podmínkám, fyziologickým funkcím a zdravotnímu stavu. Toto vždy závisí na posouzení konkrétní situace. Mezi základní prvky správné péče patří dostatek vhodného krmiva a přístup k dostatku zdravotně nezávadné vody, dostatek pohybu, odpovídající vybavení chovných prostor a nároky spojené s udržováním teploty, vlhkosti atp. Pokud jsou zvířata chovaná společně, může mezi nimi docházet ke střetu i v případě, že by mezi nimi ke konfliktům ve volné přírodě nedocházelo. Takovými střety může být vykusování srsti, vyklovávání peří či například kanibalismus. Toto je způsobeno tím, že v zajetí mají odlišné podmínky než ve volné přírodě a život v zajetí může mít negativní dopad na jejich psychiku. Pod vlivem těchto okolností se mohou zvířata stát nebezpečná sama sobě nebo ostatním zvířatům.⁹⁵

Týráním se v ustanovení § 4 odst. 1 písm. m) rovněž rozumí „*zacházet se zvířetem, přepravovat je nebo je pohánět způsobem, který vyvolává nepřiměřenou bolest, utrpení nebo poškození zdraví anebo vede k jeho neúměrnému fyzickému vyčerpání.*“ Již přeprava samotná u zvířat často vyvolává stres, je tedy při ní nutné dbát na použití vhodných pomůcek a správné zadržení zvířete. Je zakázáno přepravovat zvířata způsobem, který by jim mohl přivodit zranění nebo zbytečné utrpení. Je tedy možné přepravovat jen zvířata, která jsou pro přepravu způsobilá. Nezpůsobilé zvíře pro přepravu je takové, které je poraněné nebo se bez bolesti či pomoci nemohou sama pohybovat, mají velké otevřené rány nebo výhřezy nebo jde o jelenovité v období, kdy se jim obnovuje paroží. Přeprava nezpůsobilých zvířat je možná pouze v případě, že se jedná o přepravu k ošetření veterinárním lékařem a zpět nebo je přeprava nutná k zamezení dalších bolestí, utrpení nebo škod. Dopravní prostředek k přepravě zvířat musí být vybaven tak, aby byla zajištěna bezpečnost zvířat a to například zamezením možnosti vypadnutí nebo úniku z vozidla či ochrana před nepříznivým počasím. Při přepravě zvířat nesmí docházet k jejich bití nebo používání jiného násilí, zavěšování zvířat pomocí mechanických prostředků nebo používání poháněčů a pomůcek se špičatými konci.

Dále se za týráním považuje dle ustanovení § 4 odst. 1 písm. u) i „*označovat zvíře vymrazováním s výjimkou ryb, a označovat zvíře výžehem, s výjimkou koní, stanoví-li*

⁹⁵ SPURNÁ, J. a DOUSEK, J. *Zájmové chovy a ochrana zvířat.*, s. 32-34.

tak zvláštní právní předpis.“ Toto ustanovení je zacílené na minimalizování používání nešetrných metod označování zvířat. V současnosti je možné použít šetrnější a téměř bezbolestné metody označování zvířat, které je také nezaměnitelně identifikují. Příkladem může být „očipování“ zvířat. Dalšími identifikačními prostředky jsou například ušní známky, tetování, známky pro označování běžců, slovní a grafický popis, elektronický identifikátor u ovcí a koz nebo elektronický identifikátor u koní.

Třetí oblastí, při které dochází k týrání zvířat, je při **omezování jejich pohybu**. Ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) považuje za týrání „*z jiných než zdravotních důvodů omezovat bez nutnosti svobodu pohybu nutnou pro zvíře určitého druhu, pokud by omezování způsobilo utrpení zvířete.*“ Svoboda pohybu patří mezi základní potřeby zvířat a je důležitá pro zajištění plnění jejich základních fyziologických a biologických funkcí. Mezi možné výjimky prostorového omezení patří karanténa nebo izolace při onemocnění zvířete. V souvislosti s tímto ustanovením je v ustanovení § 4 odst. 1 písm. n) zakázáno „*používat k vázání nebo k jinému omezení pohybu zvířete prostředky, které zvířeti způsobují, anebo lze předpokládat, že budou způsobovat, poranění, bolest nebo jiné poškození zdraví.*“ Pohyb zvířete tedy nesmí být omezen přivázáním (například drátem nebo pomocí stahujících se smyček) či svazováním křídel nebo končetin k sobě. Je nutné kontrolovat obojky a smyčky, jestli jsou dostatečně volné a nezpůsobují-li zvířeti poranění. Dále se k omezení pohybu zvířete nesmí dle ustanovení § 4 odst. 1 písm. v) použít ani elektrický proud. Podle tohoto ustanovení je týráním „*používat elektrický proud k omezení pohybu končetin nebo těla zvířete mimo použití elektrických ohradníků nebo přístrojů pro elektrické omračování a usmrcování zvířat anebo odchyt ryb podle zvláštního právního předpisu.*“

Čtvrtou oblastí, při které dochází k týrání zvířat, je při **podávání léků, porodu či jejich usmrcení**. Podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. d) se týráním rozumí „*vydat slabé, nevléčitelně nemocné, vyčerpané nebo staré zvíře, pro které je další přežívání spojeno s trvalou bolestí nebo utrpením, k jinému účelu než neodkladnému a bezbolestnému usmrcení*“. Toto ustanovení se dotýká ustanovení upravující usmrcení zvířete, podle kterého nikdo nesmí usmrtit zvíře bez důvodu. V tomto případě je slabost, vyčerpanost a stav, při kterém je další přežívání zvířete spojeno s trvalou bolestí a utrpením jeden z důvodů, při kterém je možné zvíře nechat usmrtit. Umožňuje tak chovateli, aby byl život zvířete nacházejícího se v uvedeném stavu bezbolestně

ukončen. Toto rozhodnutí je, vzhledem k jeho závažnosti, nutné konzultovat s veterinárním lékařem, který posoudí zdravotní stav zvířete.

Dále je ustanovením § 4 odst. 1 písm. i) zakázáno „*podávat zvířeti bez souhlasu veterinárního lékaře veterinární léčiva a přípravky s výjimkou těch, které jsou volně v prodeji, provádět krvavé zákroky, pokud nejsou prováděny osobou odborně způsobilou nebo úprava kopyt a podkovářské úkony, pokud nejsou prováděny osobou, která splňuje odbornou způsobilost podle zvláštního právního předpisu.*“ Cílem tohoto ustanovení je zabránit provádění neodborných zákroků nebo laickému podávání léčiv. Od 1. 1. 2013 se za týrání považují i podkovářské úkony a úprava kopyt, pokud nejsou prováděné osobou odborně způsobilou. Neodborně prováděné úkony mohou zvířeti způsobit trvalé poranění a poškození, které pak zvířeti způsobují bolest a utrpení.

Ustanovení § 4 odst. 1 písm. l) pokládá za týrání „*zasahovat do průběhu porodu způsobem, který neodpovídá obtížnosti porodu, zvyšuje bolest anebo poškozuje zdraví matky i mláďete.*“ Příkladem se dá uvést zásah v chovech dojného skotu do porodu, při kterém se ošetřovatel nebo chovatel snaží uspišit průběh porodu, aniž by na to byly porodní cesty připraveny.

Pátá oblast, ve které může docházet k týrání zvířat, se týká **chirurgických změn vzhledu a doping**, který se může vyskytnout při pořádání různých závodů, dostihů a soutěží. Za týrání je podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. e) považováno „*podávat zvířeti dopingové látky a jiné látky poškozující organismus s cílem změnit jeho výkon nebo vzhled.*“ Za cílem zjištění podávání růstových nebo jiných hormonů jsou prováděny pravidelné kontroly.

S touto oblastí souvisí též ustanovení § 4 odst. 1 písm. g), které za týrání považuje „*provádět chirurgické zákroky za účelem změny vzhledu nebo jiných vlastností zvířete, a to i v případě, že by uvedené zákroky byly provedeny za použití prostředků pro celkové nebo místní znecitlivění, prostředků snižujících bolest nebo jiných metod, nejde-li o případy uvedené v § 7 odst. 3 a 4.*“ Cílem tohoto ustanovení je odstranit kupírování uší, ničení hlasivek nebo používání jiných prostředků k omezení hlasitých projevů zvířat či z jiných než zdravotních důvodů amputování drápů, zubů, jedových nebo pachových žláz, z jiných než zdravotních důvodů řezání paroží či jeho

části ve vývojové fázi živé tkáně, poškozování kostí, svalů či nervů křídel ptáků starších 3 dnů tak, aby bylo zabráněno jejich létání.

V tzv. „zbytkové klauzuli“ v písm. w) se píše, že „za týrání se považuje jiné tímto zákonem zakázané jednání, v jehož důsledku dojde k utrpení zvířete.“ Toto ustanovení má mnohem větší význam, než by z něho mohlo vyplývat. Jedná se totiž o obecné vyjádření týrání, které jinak v zákoně v obecné rovině zvláště vymezeno není. Pro kvalifikaci jednání jako týrání stačí naplnění dvou znaků a to, že jde o jednání, které je zákonem na ochranu zvířat proti týrání zakázáno a existence příčinné souvislosti mezi jednáním a stavem utrpení přivozeného zvířeti. V důsledku takto zvolené definice týrání se tedy výčtem položek uvedených v písmenech a) až v) skutková podstata týrání nevyčerpává. Zároveň nemůže být vymezení týrání z důvodu požadavku právní jistoty bezbřehé a kvalifikaci týrání nelze opírat o jednání zákonem nezakázaná.

Zákon dále některá jednání naplňující znaky týrání, v jistých specifických situacích **z okruhu týrání výslovně vylučuje**. Jedná se jednání v naléhavých situacích záchranných prací spojených s naléhavou potřebou záchrany života zvířat nebo lidí dle § 4 odst. 2 písm. a), kdy se zájem na záchraně života zvířete nadřazuje nad momentální utrpení spojené s jeho týráním a také v případech, kdy se zájem na záchraně života nebo zdraví člověka nadřazuje zájmu na záchraně života nebo zdraví zvířete. Dále jde také o zákroky nebo činnosti prováděné podle schváleného projektu pokusů dle § 4 odst. 2 písm. b). Zde se výslovně vyjmají z okruhu týrání zvířat jednání v rámci pokusů na zvířatech, probíhající v souladu se schváleným projektem pokusů, i kdyby jinak jeho znaky naplňovala. Činnosti, které by se v rámci provádění pokusu dostaly do rozporu se schváleným projektem pokusů, by bylo nutno posuzovat a postihovat jako týrání.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností, jako vedoucí řízení o správním deliktu, není oprávněn posoudit otázku naplnění nebo nenaplnění znaků týrání a je povinen vyžádat si **odborné posouzení**, které je zajištěno institutem odborného vyjádření orgánu veterinární správy, jež je pro dané řízení závazné.⁹⁶

⁹⁶ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 318-319

5.2.2. Usmrcování zvířat

Současná právní úprava definuje tři možné situace, při kterých legálně dojde k usmrcení zvířete. Zákon dále vymezuje některé typy usmrcení a to utracení, utýrání a porážku zvířete. Liší se od sebe důvody, pro které bylo zvíře zbaveno života. Usmrcení je nejširší a neobecnější pojem. Utracení a porážka jsou zvláštními způsoby usmrcení.⁹⁷

Zákon na ochranu zvířat proti týrání definuje v ustanovení § 3 písm. n) **usmrcení**, jako jakýkoliv zákrok nebo jednání, které má za následek smrt zvířete. I v tomto případě platí, že pro naplnění skutkové podstaty není nutná aktivní činnost člověka, ale i nekonání neboli nedbalost či opomenutí péče. Zároveň stanovuje, že **pro usmrcení zvířete musí existovat důvod výslovně uvedený v zákoně**. Největší výčet všech legálních důvodů pro usmrcení zvířete je uveden taxativně v ustanovení § 5 odst. 2 tohoto zákona. Za legální důvod usmrcení zvířete se považuje využití produktů zvířete chovaného nebo drženého pro produkci potravin, vlny, kůže, kožešin či jiných produktů. Dále může být zvíře usmrceno pro jeho slabost, nevyléčitelnou nemoc, těžké poranění, genetickou nebo vrozenou vadu, celkové vyčerpání nebo stáří zvířete, jsou-li pro další přežívání zvířete spojeny s trvalým utrpením či bezprostředním ohrožením člověka zvířetem. Podle zvláštních předpisů pak může dojít k usmrcení zvířete při výkonu práva myslivosti a rybaření, prováděním nařízeného veterinárního nebo hygienického opatření při ochraně před nákazami, ukončením pokusu na pokusném zvířeti, deratizace a několik dalších. Při podrobnějším zkoumání zákona lze výjimečně nalézt i další zákonné důvody k usmrcení zvířete, zakotvené mimo § 5 odst. 2. Jde např. o ustanovení § 28a odst. 1 písm. b) výše uvedeného zákona, které uvádí možnost usmrcení zvířat za účelem provedení zvláštního opatření nařízení snížení počtu zvířat. Toto nařízení se vztahuje již na všechna zvířata chovaná v lidské péči. Do roku 2012 bylo možné toto zvláštní opatření uložit pouze chovatelům hospodářských zvířat. Díky novele zákona je možné toto zvláštní opatření uplatnit na jakákoli chovaná zvířata.

Usmrcení zvířete z důvodu v zákoně neuvedeného je protiprávní jednání a je sankcionovatelné jako správní delikt podle sedmé části zákona na ochranu zvířat proti týrání. Mezi takovéto nezákonné důvody usmrcení zvířete lze například řadit

⁹⁷ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 320

nadpočetnost zvířete (např. utopení koťat), neboli stav, kdy chovatel již nadále zvíře nechce. Dále můžeme mezi tyto nezákonné důvody řadit nepříznivou finanční, zdravotní či jinou obtížnou situaci na straně chovatele nebo nemožnost identifikovat vlastníka toulavého či opuštěného zvířete.

Osoba, která zvíře usmrtila, se musí přesvědčit, že je zvíře prokazatelně mrtvé. Zákon na ochranu zvířat proti týrání v souvislosti s usmrcováním zvířat je dále doplněn ustanovením § 5 odst. 5 o seznam zakázaných metod usmrcení. Zakazuje způsoby usmrcení, které by způsobily dlouhé a bolestivé umírání zvířat. Příkladem se uvádí utopení, ubodání, ubití, usmrcení nedostatkem potravy či tekutin, použití elektrického proudu, pokud by nenastala okamžitá ztráta vědomí. Seznam zakázaných metod usmrcení je doplněn ustanovením § 14 odst. 1, kde se také zakazují smyčky, pytlácká oka, luky, výbušniny, jedovaté návnady a jedy včetně vykuřování, lepicí pasti, lepy, elektrický proud, živé návnady a další, nejde-li o lov podle zvláštních předpisů.⁹⁸

Zákon na ochranu zvířat proti týrání definuje v ustanovení § 3 písmena p) **utracení** zvířete jako *„usmrcení zvířete, pokud možno bezbolestně, stanovenými veterinárními prostředky a vybavením, provedené veterinárním lékařem, nebo osobou pod jeho kontrolou, nebo provedené v rámci schváleného projektu pokusů osobou odborně způsobilou k navrhování pokusů nebo projektu pokusů anebo osobou odborně způsobilou k provádění pokusů na pokusných zvířatech, péči o pokusná zvířata a usmrcování pokusných zvířat.“*

Utýrání zvířete je podle způsobených následků zvláštní variantou týrání. V zákoně na ochranu zvířat proti týrání tento pojem přetrvává v nezměněné formě již od roku 1993. Výše uvedený zákon zdůrazňuje, že pro naplnění skutkové podstaty utýrání není nezbytná již nastalá smrt zvířete. Stačí, aby usmrcení zvířete bylo nezbytným následkem stavu týraného zvířete. Pod pojem utýrání zvířete se rovněž řadí usmrcení zvířete nedovoleným způsobem.⁹⁹

Pod pojmem **porážka** se v ustanovení § 3 písm. o) zákona na ochranu zvířat proti týrání rozumí *„usmrcení jatečného zvířete za účelem využití jeho produktů.“* Veterinární zákon v § 3 písm. d) definuje pojem jatečná zvířata jako hospodářská

⁹⁸ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 324

⁹⁹ Tamtéž, s. 320

zvířata, jež jsou určena k porážce a jatečnému zpracování a jejichž maso je určeno k výživě lidí.¹⁰⁰ Domácí porážení jatečných zvířat jsou možné, s výjimkou skotu staršího 24 měsíců, koní, oslů a jejich kříženců a to v hospodářství chovatele, jsou-li jejich maso a orgány určeny pouze pro spotřebu v jeho domácnosti.

Česká legislativa ani přímo použitelné evropské předpisy neobsahují přímý zákaz chovu psů a koček pro účely konzumace masa člověkem. Avšak z právní úpravy je možno odvodit, že tyto druhy nepatří mezi jatečná zvířata a tudíž je nepřípustné porážení psů a koček pro tyto účely a není možné je přijmout na jatka či jejich maso uvádět do oběhu jako živočišný produkt. Evropská unie pouze výslovně zakazuje uvádět na trh ve Společenství, dovážet do Společenství nebo z něj vyvážet kůže z koček a psů či výrobky obsahující tyto kůže.¹⁰¹

V souladu s respektováním svobody náboženského vyznání a práva projevat své náboženské jednání nebo přesvědčení bohoslužbou, vyučováním, prováděním úkonů a zachováváním obřadů, může Ministerstvo zemědělství udělit výjimku církvi či náboženské společnosti a povolit tak použití zvláštní metody k porážce zvířat. V České republice se jedná o tradiční židovské porážky pro získání *košer* masa a o muslimské porážky *halal*. V obou případech jejich pravidla zakazují omráčení zvířete před vykrvením a zvířata se usmrcují proříznutím hrdla ve stavu plného vědomí. Evropským nařízením o ochraně zvířat při usmrcování je omráčení definováno jako postup, který bez způsobení bolesti vede ke ztrátě vědomí a citlivosti. Porážky zvířat bez předchozího omráčení jsou v České republice, díky evropskému právu č. 4 nařízení č. 1099/2009, zakázány. Rituální porážky tak představují výjimku z tohoto zákazu za účelem respektování zvláštních náboženských obřadů.¹⁰²

Takovouto porážku může církev provádět pouze pro svoji potřebu a je povinna požádat krajskou veterinární správu o stanovení veterinárních podmínek pro její provedení a to pro jednotlivá jatka. Musí také doložit česky psaný popis náboženského obřadu nebo předpis církve či náboženské společnosti, který stanovuje tento zvláštní způsob metody porážky zvířat. I za těchto okolností musí být porážka provedena způsobem minimalizujícím utrpení zvířat. Počet platných výjimek, udělených

¹⁰⁰ Ustanovení § 3, písm. d), zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů

¹⁰¹ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 325-326

¹⁰² Tamtéž, s. 326-327

Ministerstvem zemědělství, na porážení rituálním způsobem pro potřeby církvi a církevních sdružení evidovaných v České republice, bylo v roce 2014 celkem 13 pro 13 provozoven jatek. Povolení jsou platná nejdéle na dobu jednoho roku.¹⁰³

Zvláštní podmínky jsou také stanoveny pro utrácení nebo porážení zraněných, nemocných či vyčerpaných zvířat.

Usmrcování zvířat řadíme mezi činnosti, k nimž zákon vyžaduje pro provádějíci osobu **odbornou způsobilost**. Důvodem je ochrana zvířat před utrpením, ke kterému by mohlo nastat při usmrcování osobou, která k tomuto úkonu nemá dostatečné znalosti a dovednosti. Zákon vyžaduje odbornou způsobilost pro provádění porážek hospodářských zvířat, pro utrácení zvířat a pro usmrcování pokusných zvířat při ukončování pokusu. Podle ustanovení § 5 odst. 3 zákona na ochranu zvířat proti týrání smí utrácení zvířat provádět pouze veterinární lékař nebo zletilá osoba pod jeho odborným dohledem. Utrácení v rámci schváleného projektu pokusů smí provádět také osoba odborně způsobilá k navrhování pokusů nebo projektů pokusů či osoba odborně způsobilá k provádění pokusů na pokusných zvířatech, péči o pokusná zvířata a jejich usmrcování. Zvířata na jatkách smějí, dle ustanovení § 5a odst. 1 zákona na ochranu zvířat proti týrání, porážet pouze osoby, které získaly středoškolské vzdělání s maturitní zkouškou v oboru technologie potravin, středoškolské vzdělání s výučním listem v oboru řezník, středoškolské vzdělání s maturitní zkouškou v oboru veterinářství či vyšší odborné vzdělání v oboru veterinářství, nebo vysokoškolské vzdělání na vysoké škole se studijními programy v oblasti veterinárního lékařství a hygieny či v oblasti zemědělství se zaměřením na veterinární oblast.¹⁰⁴

¹⁰³ Informační bulletin č. 4/2015, Státní veterinární správy [online]. s. 10. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/svs/portal/dokumenty-a-publikace/prehled-podle-let/x2015/>

¹⁰⁴ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 324-325

5.3. Zákon o myslivosti

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti reguluje chov zvěře v zajetí. Chov zvěře v zajetí je možný pouze se souhlasem orgánu státní správy myslivosti. Nevztahuje se na chov zvěře v zoologických zahradách zřízených obcí či krajem nebo na držení a chov loveckých dravců. Žadatel je povinen k žádosti o udělení souhlasu k chovu zvěře v zajetí předložit vyjádření k navrhovaným podmínkám chovu veterinárních orgánů a orgánů na ochranu zvířat proti týrání. Dočasné držení lišky obecné v zajetí pro účely výcviku loveckých plemen psů je možné se souhlasem orgánu státní správy myslivosti a orgánů na ochranu zvířat proti týrání. Podle zákona o myslivosti se za chov nepovažuje krotký nebo polodivoký chov zvěře prováděný za účelem „zazvěřování“ honiteb, dočasná péče o zraněnou zvěř, záchranné chovy a záchranné stanice zařizované dle předpisů o ochraně přírody.

Honitbou se dle zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti rozumí „*soubor svislých honebních pozemků jednoho nebo více vlastníků vymezený v rozhodnutí orgánu státní správy myslivosti, v němž lze provádět právo myslivosti podle tohoto zákona.*“¹⁰⁵

Zákon o myslivosti také upravuje pohyb volně pobíhajících zvířat v honitbě. Vlastníkům domácích zvířat, včetně zvířat ze zájmových chovů a zvířat z farmových chovů zvěře, je zakázáno nechat tato zvířata volně pobíhat v honitbě mimo vliv majitele nebo vedoucího. Myslivecká stráž je v určitých případech oprávněna usmrcovat některá zvířata. Je oprávněna usmrcovat toulavé psy pronásledující zvěř v honitbě, kteří jsou mimo vliv svého vedoucího ve vzdálenosti větší než 200 metrů od nejbližší nemovitosti sloužící k bydlení. Pokud je tato nemovitost umístěna na oploceném pozemku, počítá se vzdálenost od jeho oplocení. Dále je oprávněna usmrcovat potulující se kočky v honitbě také ve výše uvedené vzdálenosti. Toto oprávnění se však nevztahuje na psy loveckých a ovčáckých plemen, slepecké psy, zdravotnické psy, záchranářské psy a služební psy. V případě, kdy dojde k usmrcení psa, kočky, zdivočelého hospodářského zvířete či označeného zvířete z farmového chovu zvěře mysliveckou stráží, má myslivecká stráž povinnost o této skutečnosti neprodleně informovat jeho vlastníka, pokud je jim znám a sdělit mu místo, kde došlo k jeho usmrcení a popř. jej na dané místo doprovodit.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Ustanovení § 2, písm. i), zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁶ Ustanovení § 10, zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů

5.4. Trestní zákoník

Trestní právo chrání nejdůležitější právní statky naší společnosti před trestnými činy. Chrání zejména práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob a dalších subjektů, jako jsou právem chráněné zájmy společnosti a České republiky jako státu. Trestné činy nalezneme taxativně uvedené v trestněprávních normách, které vymezují, co se považuje za trestný čin. Také stanovují sankce, které lze za spáchání konkrétního trestného činu uložit. Trestní právo by mělo být použito pouze v případě, kdy ostatní sociálně-politické a právní prostředky selhávají nebo nejsou dostatečně účinné. Trestněprávní odpovědnost tedy nastupuje až podpůrně neboli subsidiárně.¹⁰⁷

5.4.1. Zvíře v trestním právu

Trestní právo ještě stále považuje zvířata za věci. Zvířata tedy před trestnými činy chrání v rámci ochrany vlastnictví. Typickým příkladem mohou uvést trestný čin poškození cizí věci. Zákon zároveň stanovuje, že zvíře může být předmětem trestněprávní sankce propadnutí věci. Uložení takovéto sankce připadá v úvahu v případě, kdy je zvíře použito jako zbraň. Zbraní se pak rozumí vše, co dělá útok důraznějším.

Trestní zákoník se také zabývá druhovou ochranou a to tím, že popisuje trestný čin neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy, a to jak v úmyslné tak i nedbalostní formě zavinění. V oblasti ochrany jednotlivých zvířat ve vlastnictví člověka uplatňuje trestní zákoník skutkové podstaty týrání zvířat a zanedbání péče o zvíře z nedbalosti.¹⁰⁸ Dále se problematikou, dotýkající se zvířat, zabývají paragrafy upravující skutkové podstaty pytláctví, poškození a ohrožení životního prostředí, neoprávněnou výrobu, držení a jiné nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňující užitečnost hospodářských zvířat a šíření nakažlivé nemoci u zvířat.¹⁰⁹

Trestní zákoník má nejednoznačný pojem zvíře, avšak v souvislosti s trestněprávní odpovědností, přebírá vymezení pojmu zvířete ze zákona na ochranu

¹⁰⁷ Ustanovení § 12, odst. 2, zákona č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁸ Ustanovení § 302 a § 303, zákona č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁹ Ustanovení § 293, § 304 a následující, zákona č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zvířat proti týrání, neboť cílem je ochrana zvířat. To znamená, že i trestní zákoník přebírá definici zvířete jako každého obratlovce odlišného od člověka.

Trestní právo považuje za týrání jakékoliv „*zaviněné protiprávní jednání pachatele, ať již ve formě konání nebo opominutí konat, které směřuje vůči obratlovcovi, a působí zvířeti jisté škodlivé následky vnímané zvířetem jako bolest, utrpení či jej poškozují nebo zraňuje.*“¹¹⁰ Zde se trestní právo znovu odvolává na definici zvířete jako obratlovce odlišného od člověka. Dále pak komentář k trestnímu zákoníku rozvíjí pojem týrání jako „*určitým způsobem zlé nakládání s živým tvorem, které mu působí nějaké útrapy a příkoří.*“¹¹¹ Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu týrání zvířat, je zapotřebí, aby takové jednání dosahovalo určité intenzity. Takové jednání tedy musí být prováděno buď zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, anebo trýznivým či surovým způsobem a zároveň prováděným veřejně. V případě, že takovéto jednání nedosáhne zákonem stanovené intenzity, bude se takovéto jednání posuzovat jako přestupek, neboť v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe nezakládá trestný čin.¹¹²

Pachatelem tohoto trestného činu může být pouze fyzická osoba, neboť jej, stejně jako trestný čin zanedbání péče o zvíře, nemůže spáchat osoba právnická.¹¹³ Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti se může dopustit pouze vlastník zvířete nebo osoba, které bylo z určitého důvodu udělena povinnost o zvíře pečovat. Pokud byly takovýmto jednáním zvířeti způsobeny trvalé následky na zdraví či smrt, bere se toto jednání jako závažnější.

¹¹⁰ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 404

¹¹¹ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář.*, s. 3010.

¹¹² K pojmu *subsidiarita trestní represe*, ustanovení § 12, odst. 2, zákona č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹¹³ Ustanovení § 114, zákona č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

6. Zvláštní ochrana vybraných kategorií zvířat v lidské péči

Zvířetem v lidské péči se rozumí „zvíře, které je přímo závislé na bezprostřední péči člověka.“¹¹⁴

6.1. Hospodářská zvířata

Hospodářská zvířata jsou dle § 3 písmene d) zákona o ochraně zvířat proti týrání definována jako „zvířata chovaná pro produkci živočišných produktů, vlny, kůže nebo kožešin, popřípadě pro další hospodářské nebo podnikatelské účely, zejména skot, prasata, ovce, kozy, koně, osli a jejich kříženci, drůbež, králíci, kožešinová zvířata, zvěř a jiná zvířata ve farmovém chovu a ryby včetně zvířat produkovaných jako výsledek genetických modifikací nebo nových genetických kombinací“. Oproti tomu definice hospodářských zvířat v zákoně č. 166/1999 Sb., o veterinární péči, kde v § 3 odst. 1 písmene c) uvádí, že „hospodářskými zvířaty se rozumí zvířata využívaná převážně k chovu, výkrmu, práci a jiným hospodářským účelům, zejména skot, prasata, ovce, kozy, koně, osli a jejich kříženci, drůbež, bězci, králíci, kožešinová zvířata, zvěř ve farmovém chovu, ryby a jiní vodní živočichové a včely.“ Tímto tedy veterinární zákon pojímá hospodářské zvíře širěji než zákon na ochranu zvířat proti týrání a to o bezobratlé živočichy. Zároveň tuto skutečnost potvrzuje i v § 10 odst. 1 písmene d) kde zmiňuje „každé zvíře patřící k obratlovcům nebo bezobratlým“. Od 1. března 2013 jsou mezi hospodářská zvířata řazeni i krokodýli, jejichž chov a způsob porážení upravuje vyhláška č. 34/2013 Sb. Pojem hospodářských zvířat ve stejném rozsahu jako veterinární zákon používají i další zákony jako např. zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a zákon č. 154/2000 Sb., plemenářský zákon. Zde se tedy znovu setkáváme s nejednotnou definicí výrazu, která by byla vhodná sjednotit.

Chovatel je povinen zvířeti zajistit uspokojení jeho fyziologických a etologických potřeb a to s ohledem na druh zvířete a jeho vývojové stádium. Dále je povinen dodržovat postupy a standardy tak, aby nedocházelo k poranění, utrpení či

¹¹⁴ Ustanovení § 3, písm. c), zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

úmrtí zvířat a v rámci možností se pokusit zajistit zvířeti co nejpřirozenější podmínky. Český právní řád stanovuje speciální podmínky pro intenzivní chov kuřat na maso.¹¹⁵ Obecné povinnosti chovatelů hospodářských zvířat jsou konkretizovány v prováděcích vyhláškách v podobě **minimálních standardů chovu**, a ty jsou stanoveny pro jednotlivé druhy zvířat.

6.2. Zvířata v zájmovém chovu

Zvířata v zájmovém chovu jsou dle zákona na ochranu zvířat proti týrání „*zvířata, u kterých hospodářský efekt není hlavním účelem chovu, a to buď chované v prostorách k tomu určených, nebo v domácnosti, jejichž chov slouží především zájmové činnosti člověka, nebo zvíře slouží člověku jako jeho společník.*“¹¹⁶ Je zakázáno chovat zvíře v zájmovém chovu, pokud mu nejsou zabezpečeny přiměřené podmínky pro zachování jeho fyziologických funkcí a zajištění jeho biologických potřeb. Pokud zvíře není schopno adaptovat se na zajištěné podmínky potřebné k naplnění jeho fyziologických či biologických potřeb, je chov takového zvířete zakázán.

Vlastníkem zvířete v zájmovém chovu se může stát fyzická osoba mladší 15 let, pouze se souhlasem rodičů. Po 15 roce života se může stát vlastníkem i bez souhlasu rodičů. Vlastník musí být způsobilý k právním úkonům, pokud má vlastník omezenou způsobilost k právním úkonům, musí mít k chovu souhlas opatrovníka.

Každá fyzická osoba, která má zvíře v zájmovém chovu, je odpovědná za zdraví a dobrý stav zvířete. Do chovu spadá i krátkodobá manipulace se zvířetem, kterou je i nalezení. Každý, kdo nalezne toulavé či opuštěné zvíře má za povinnost se zvířete ujmout a zabezpečit mu dobrý zdravotní stav. Tuto povinnost nálezce splní i tím, že nález oznámí místně příslušné obci či předá zvíře do útulku. Je zakázáno chovat zvířata způsobem, který by v příštích generacích způsoboval genetické mutace či degenerace těchto zvířat.

¹¹⁵ Směrnice Rady 2007/43, o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁶ Ustanovení § 3, písm. d), zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

6.3. Zvířata vyžadující zvláštní péči

Zvířetem vyžadující zvláštní péči je zvíře „v zájmovém chovu, který vzhledem ke svým biologickým vlastnostem má zvláštní nároky na zacházení, umístění, krmení, napájení, případně ošetřování.“¹¹⁷ Je tedy podkategorií zvířete chovaném v zájmovém chovu. Chov těchto zvířat je upraven v zákoně na ochranu zvířat proti týrání. Zvířata, která vyžadující zvláštní péči jsou taxativně vyjmenovaná v prováděcí vyhlášce Ministerstva zemědělství č. 411/2008 Sb. Jedná se tedy o všechny jedovaté druhy plazů a všechny druhy krokodýlů, vybrané druhy ptáků (zejména ptáci z řádu kasuárů, vybrané druhy dravců, jestřábovitých, sov, krátkokřídlých a brodivých), všechny primáty, všechny druhy šelem s výjimkou ploutvonožců, koček, psů, fretek, a zvířat chovaných jako zvěř v zajetí podle zákona o myslivosti, všechny druhy lichokopytníků (s výjimkou druhů označovaných nebo evidovaných podle plemenářského zákona), z řádu sudokopytníků všechny druhy, s výjimkou druhů označovaných či evidovaných podle plemenářského zákona a zvířat chovaných jako zvěř v zajetí podle zákona o myslivosti a lamy krotké a alpaky.¹¹⁸ Zákon na ochranu zvířat proti týrání se zaměřuje pouze na obratlovce a proto i výčet zvířat vyžadující zvláštní péči zahrnuje pouze obratlovce. Tedy i vysoce jedovatí bezobratlí mohou být chováni bez omezení. Mezi takovéto vysoce jedovaté bezobratlé můžeme zařadit pavouky a štíry.¹¹⁹

Pro chov zvířat vyžadující speciální péči platí stejné obecné povinnosti jako pro chov zvířat v zájmových chovech. Chovatelem zvířete vyžadující speciální péči se oproti chovateli zvířete v zájmovém chovu může stát pouze osoba starší 18 let a k chovu je nutné mít povolení místně příslušné Krajské veterinární správy. Povolení vydává Krajská veterinární správa na 3 roky se stanoveným maximálním počtem zvířat, které je možné za podmínek popsanych v žádosti o udělení povolení. Toto povolení je možné po 3 letech prodloužit. Dojde-li ke změně nebo zániku podmínek chovu, je chovatel povinen tyto změny do 30 dnů ohlásit. Povolení k chovu pak může být změněno či odebráno.

¹¹⁷ Ustanovení § 3, písm. g), zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁸ Ustanovení § 2, vyhlášky č. 411/2008 Sb., o stanovení druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁹ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 339

Je-li chovaný druh zvířete vyžadující zvláštní péči rovněž zvláště chráněným druhem nebo volně žijícím evropským ptákem, musí mít chovatel za všech okolností také povolení podle zákona o ochraně přírody a krajiny.¹²⁰

6.4. Handicapovaná zvířata

Handicapovaným zvířetem se rozumí „volně žijící zvíře, které je v důsledku zranění, nemoci nebo jiných okolností dočasně či trvale neschopno přežít ve volné přírodě.“¹²¹ Jinými okolnostmi jsou oslabení živočicha parazity, hladověním nebo příznaky otravy, výskyt živočicha patřícího k migrujícímu nebo hibernujícímu druhu v nevhodnou roční dobu a porušení přirozených vzorců chování. Za přirozené vzorce chování se považují druhově nebo pohlavně specifické vzory chování vyskytující se u živočichů narozených a trvale žijících ve volné přírodě. Jde zejména o plachost, schopnost provádět přirozené pohybové aktivity, opatřovat si a přijímat přirozenou potravu, reagovat na jedince svého druhu a komunikovat s nimi, reagovat na přirozené nepřátele a hájit si své teritorium.¹²²

Právní úprava nakládání s handicapovanými živočichy je rozštěpena do dvou rezortů. Obecná úprava péče o handicapovaná zvířata je upravena zákonem na ochranu zvířat proti týrání a náleží do působnosti Ministerstva zemědělství, které vydává základní formu administrativně právní regulace neboli osvědčení o odborné způsobilosti osoby odpovědné za péči o handicapovaná zvířata. Oproti tomu provozování záchranných stanic je speciálně upravováno zákonem o ochraně přírody a krajiny a patří tak do působnosti Ministerstva životního prostředí, které vydává povolení k provozování záchranné stanice jako základní formu administrativně právní regulace. Zdvojená právní úprava nakládání s handicapovanými živočichy vede k interpretačním problémům, protože každý zákon používá pojmy s odlišným obsahem, ale zároveň se tyto právní úpravy vzájemně intenzivně doplňují.¹²³ Jde o pojmy zvíře (pouze obratlovci) a živočich (obratlovci i bezobratlí). Z toho vyplývá, že na bezobratlé živočichy se vztahuje pouze právní úprava obsažená v zákonu o ochraně přírody

¹²⁰ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 329-330

¹²¹ Ustanovení § 3 písm. f) zákona na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

¹²² Ustanovení § 2 vyhlášky, č. 316/2009, o handicapovaných živočiších

¹²³ MÜLLEROVÁ, Hana a STEJSKAL Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu.* s. 416

a krajiny, nikoliv však právní úprava obsažená v zákoně na ochranu zvířat proti týrání. Z tohoto důvodu je velmi důležité rozlišování, zda se jedná o handicapovaná zvířata nebo handicapované živočichy.

Mezi handicapovaná zvířata se neřadí zvířata chovaná v lidské péči a to včetně opuštěných či zatoulaných zvířat.

U handicapovaného zvířete je důležitý pouze výsledný stav, kdy živočich není schopen bez aktivního zásahu člověka v přírodě přežít. Nezaměřuje se na okolnosti, při kterých k tomuto stavu došlo, ať již k nim došlo v důsledku úmyslné nebo neúmyslné lidské činnosti či nikoliv.

Zákon rozlišuje živočichy **dočasně handicapované**, kterým záchranné stanice poskytují komplexní péči za účelem navrácení do přírody, a živočichy **trvale handicapované**, kterým záchranné stanice poskytují odpovídající dlouhodobou péči s ohledem na vhodnost a účelnost vzhledem k jejich zdravotnímu stavu. Definicí trvalého handicapu není možné stanovit vzhledem k rozmanitosti živočichů a jejich způsobů života. Až záchranná stanice nebo veterinární lékař určí, zda se jedná o trvale nebo dočasně handicapovaného živočicha. Veterinární lékař poté určí vhodnou a účelnou zdravotní péči. Pokud veterinární lékař rozhodne, že péče o handicapované zvíře není vhodná ani účelná a jsou dodrženy podmínky dle jiných právních předpisů, může dojít, v souladu s § 5 odst. 2 zákona na ochranu zvířat proti týrání, až k usmrcení živočicha.¹²⁴

Dle zákona o ochraně přírody a krajiny musí každý, kdo se ujal handicapovaného živočicha, zajistit jeho nezbytné ošetření. Tuto povinnost může splnit i tím, že za tímto účelem předá živočicha provozovateli záchranné stanice. U živočichů dočasně neschopných přežít ve volné přírodě je osoba, která se ho ujala, povinna přijmout taková opatření, která vedou k zamezení takových tělesných změn nebo změn chování, které by měli za následek znemožnění návratu živočicha do přírody a jeho zapojení do volně žijící populace.¹²⁵ Každý, kdo se ujal zvláště chráněného

¹²⁴ STEJSKAL, V. a LESKOVJAN, M. *Člověk a zvíře - v zajetí či v péči?: aktuální právní a věcné otázky nakládání se zvířaty.*, s. 97

¹²⁵ Ustanovení § 5, odst. 8, zákona 114/1992 Sb, o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

handicapovaného živočicha, je povinen jej bezodkladně předat k ošetření záchranné stanici.

Zákon neukládá povinnost ujmout se nalezeného handicapovaného živočicha či zvířete. Reguluje pouze stav, kdy se někdo uvolí takového živočicha či zvířete ujmout a stanovuje mu povinnosti. K ujmoutí se živočicha je potřebný projev vůle nálezce a to převzít živočicha alespoň provizorně a v minimální míře do svého držení, za účelem zajištění nezbytného ošetření či předání do záchranné stanice. Za ujmoutí se živočicha se považuje i oznámení záchranné stanici místo nálezu živočicha a vyčkání na místě s živočichem do příjezdu pracovníků záchranné stanice. Vyčkáním s živočichem na místě projeví člověk vůli k držbě živočicha za účelem jeho ošetření i přes fakt, že se živočicha fyzicky nedotkne. V případě, že člověk oznámí záchranné stanici místo nálezu živočicha, ale již s ním do příjezdu pracovníků záchranné stanice nevyčká, nejedná se o ujmoutí se handicapovaného živočicha a takovéto jednání není zákonem zakázáno.

6.5. Toulavá a opuštěná zvířata

Zvířata, která nejsou pod kontrolou majitele, rozdělujeme na zvířata toulavá nebo opuštěná. V této kapitole se budu zabývat rozdíly mezi nimi a jejich definicemi.

Toulavé zvíře definuje zákon na ochranu zvířat proti týrání jako „*zvíře v lidské péči, které není pod trvalou kontrolou nebo dohledem fyzické osoby nebo chovatele a které se pohybuje volně mimo své ustájení, výběhové prostory nebo mimo domácnost svého chovatele.*“¹²⁶ Zvíře je tedy stále majetkem majitele a majitel má nadále vůli vykonávat nad zvířetem vlastnické právo, jen je dočasně mimo jeho kontrolu. Jedná se především o zvířata, která svému chovateli unikla. V praxi se nejčastěji setkáváme se zaběhlými psy. Chovatel má za povinnost učinit přiměřená opatření proti úniku zvířete a tím je zajištěno bezpečí zvířat. Fyzická osoba jako chovatel se dopustí přestupku tím, že tato opatření proti úniku neučiní. Za takovýto přestupek lze chovateli uložit pokutu do výše 50 000 Kč. Pokud tato opatření neučiní právnická osoba jako chovatel či

¹²⁶ Ustanovení § 3, písm. h), zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

podnikající fyzická osoba, dopustí se tím správního deliktu a může jim být uložena pokuta rovněž do výše 50 000 Kč.¹²⁷

Zákon na ochranu zvířat proti týrání zakazuje opustit zvíře s úmyslem se ho zbavit nebo ho vyhnat.¹²⁸ I přes tento zákaz skončí v útulcích každý rok mnoho zvířat. Za opuštění zvířete se nepovažuje vypuštění zvířete do jeho přirozeného prostředí v případě, že je to vhodné z hlediska stavu zvířete a podmínek prostředí. **Opuštěným zvířetem** je dle zákona na ochranu zvířat proti týrání „*zvíře původně v lidské péči, které není pod přímou kontrolou nebo dohledem fyzické osoby nebo chovatele a ze zjištěných skutečností vyplývá, že ho jeho chovatel opustil s úmyslem se jej zbavit nebo ho vyhnal.*“¹²⁹ Majitel v tomto případě nechce nadále nad zvířetem vykonávat vlastnické právo a zbavuje se ho zakázaným způsobem. Nejčastěji je zvíře někde uvázáno či ponecháno na opuštěném místě. Tady je patrně viditelný rozdíl mezi zvířetem toulavým a opuštěným.

Občanský zákoník zná oproti zákonu na ochranu zvířat proti týrání pouze kategorii opuštěná zvířata, ale pojem toulavého zvířete už nezná. Při nálezů zvířete na zvíře aplikuje ustanovení týkající se ztracených věcí v rozsahu, které povaze zvířete neodporuje. Dále řeší otázku nalezených zvířat hlavně z pohledu vlastnictví a tedy z pohledu lidí, kdy upravuje dobu osvojení zvířete. Zatím co zákon na ochranu zvířat proti týrání řeší otázky spojené s opuštěnými a toulavými zvířaty, jako následku protiprávního jednání. Občanský zákoník sice vymezuje pojem opuštěného zvířete, kdy se stane zvířetem bez pána, ale dále již takový počín nezakazuje. Opuštění zvířete je pak tedy zakázáno zákonem na ochranu zvířat proti týrání. Dalo by se tedy říci, že zákon na ochranu zvířat proti týrání doplňuje občanský zákoník, který se ochrany zvířat jen dotýká, ovšem terminologie a kategorizace zvířat není sjednocená.

Po odchytu toulavého či opuštěného zvířete má být zvíře, jehož chovatel není znám, nabídnuto občanskému sdružení, jež se podílí na plnění úkolů ochrany zvířat, nebo má být umístěno do útulku pro zvířata.¹³⁰ Útulkem se rozumí všechna zařízení, která poskytují péči opuštěným a toulavým zvířatům v lidské péči bez ohledu na to, zda

¹²⁷ Ustanovení § 13, zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁸ Ustanovení § 6, zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁹ Ustanovení § 3, písm. i), zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

¹³⁰ Ustanovení § 42, odst. 5, zákona č. 166/1999 Sb., veterinárního zákona, ve znění pozdějších předpisů

je za útulek výslovně označen a slovo „útulek“ je obsaženo v jejich názvu, či nikoliv. Za útulek se tak tedy považuje i např. depozitum, azyl, pomoc v nouzi a jiná zařízení. Podle právních předpisů je provozovatel útulku považován za chovatele.

Síť útulků hraje v ochraně toulavých a opuštěných zvířat důležitou roli. Obec může sama nebo ve spolupráci s jinou obcí či jinou osobou zřídit a provozovat útulek pro zvířata odchycená podle ustanovení § 42 veterinárního zákona.¹³¹ Osoba, které byl povolen odchyt toulavých a opuštěných zvířat a jejich umístování do karantény či izolace, tak činí na žádost obce, městské části, Policie České republiky nebo obecní policie. Činí tak v případě, že odchyt je v zájmu ochrany zdraví lidí a zvířat, popřípadě v jiném veřejném zájmu. Tato osoba nabídne odchycené zvíře občanskému sdružení, které se podílí na plnění úkolů ochrany zvířat, či jej umístí do útulku pro zvířata, pokud není znám jeho chovatel. Náklady spojené s odchycením a karanténou odchyceného zvířete hradí, dle ustanovení § 42 veterinárního zákona, obec. Chovatel odchyceného zvířete je povinen tyto náklady na odchyt zvířete a dočasnou péči uhradit osobě, jak právnické tak i fyzické, která tyto náklady vynaložila.

Usmrcení toulavého či opuštěného zvířete je možné, pouze za určitých podmínek stanovených v zákoně na ochranu zvířat proti týrání v ustanovení § 5 odst. 2, a to již v době úschovy nebo po uplynutí lhůty, po které se stane majetkem obce. Z důvodů, které pro usmrcení zvířat v útulcích připadají v úvahu, mohou být zejména slabost, nevléčitelná nemoc, těžké poranění, celkové vyčerpání či stáří zvířete, jsou-li pro další přežívání spojeny s trvalým utrpením. Důvodem k usmrcení zvířete může být také bezprostřední ohrožení člověka zvířetem. Za legální důvod usmrcení se rozhodně nepovažuje usmrcení zvířat z důvodu, že jsou již delší dobu v útulku a o toto zvíře se doposud nenašel zájemce.

Péče o nalezená zvířata nemusí být zabezpečována pouze útulky. Z hlediska pohody zvířat je žádoucí, aby zvíře bylo předáno do opatrování novému potenciálnímu chovateli a to co nejdříve. I v průběhu čtyřměsíční lhůty může obec předat toulavé zvíře do péče jiné osoby a to na základě smlouvy o opatrovnictví. Nový chovatel musí být současně seznámen se skutečností, že je povinen zvíře vrátit původnímu majiteli, pokud se o zvíře přihlásí před uplynutím lhůty čtyř měsíců. Po uplynutí zákonem stanovené

¹³¹ Ustanovení § 46, písm. c), zákona č. 166/1999 Sb., veterinárního zákona, ve znění pozdějších předpisů

lhůty je zvíře takovéto osobě obvykle darováno a tato osoba se stává majitelem zvířete. V souladu s ustanovením § 13b odst. 1 písm. b) zákona na ochranu zvířat proti týrání, může obec provést finanční nebo jiné zvýhodnění osob, které se ujaly péče o toulavé nebo opuštěné zvíře, zejména kočky nebo psa. Zvýhodnění může mít podobu např. snížení nebo prominutí poplatku za psa, poskytování příspěvků na chov a výživu zvířete, poskytování krmiva a další.

Zákon na ochranu zvířat proti týrání v ustanovení § 13b dále stanovuje, že obec může k regulaci populace toulavých a opuštěných zvířat provést informační, osvětové a jiné účelově cílené preventivní aktivity, zaměřené na prohloubení odpovědného chování člověka k zvířatům a to zejména k zvířatům v lidské péči. Dále může podporovat činnosti k regulaci populace omezováním nekontrolovaných zdrojů potravy a neplánovaného rozmnožování psů a koček, neboli podporováním jejich sterilizace.

Zákon na ochranu zvířat proti týrání stanovuje povinnosti provozovatele útulku. Mezi takovéto povinnosti patří mimo jiné umožnění vstupu pracovníků orgánů ochrany zvířat, poskytnutí potřebných informací a součinnost s jejich výkonem. Provozovatelé útulku jsou povinni na požádání předvést zvíře, mít provozní řád zabezpečující ochranu pohody zvířat a také organizaci práce a pracovních postupů. Dále musí vést evidenci přijatých zvířat, vydaných zvířat a jejich nových chovatelů a také musí vést evidenci úniků zvířat z útulku. Na požádání musí předložit doklad o odborné způsobilosti.¹³²

V praxi se jako největším problémem ukázalo financování útulků a tím častá finanční nejistota a nejistota zabezpečení jejich provozu do budoucna a s tím spojená závislost na podpoře sponzorů a drobných dárců. Dalším problémem bývá zajištění všech nezbytných dokumentů a přesná evidence zvířat, vzhledem k počtu opuštěných a toulavých zvířat. Tento počet v některých obdobích roku značně narůstá a jejich nadměrné shromažďování může vést k nemožnosti se o ně kvalitně postarat.¹³³ K říjnu 2015 bylo v ČR provozováno přes 130 schválených útulků.¹³⁴

¹³² MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 334

¹³³ BRYCHTOVÁ, Šárka a Miloš CHARBUSKÝ. ÚLOHA SAMOSPRÁVY V ČESKÉ REPUBLICE V OTÁZCE OCHRANY ZÁJMOVÝCH ZVÍŘAT. *Veřejná správa* [online]. s. 45 – 49. Dostupné z: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/38005/Brychtov%C3%A1%20a%20Charbusk%C3%BD%20-%20AlohaSamospr%C3%A1vy_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=

¹³⁴ *Útulky ČR*. Městský útulek pro psy Lesan Kralupy nad Vltavou [online]. 2015 [cit. 2015-11-01]. Dostupné z: <http://www.utulek-kralupy.estranky.cz/clanky/utulky-cr.html>

6.6. Pokusná zvířata

Pokusná zvířata definuje zákon na ochranu zvířat proti týrání jako „živý obratlovec, s výjimkou člověka, včetně samostatně se živících larválních forem a plodů savců od poslední třetiny jejich běžného vývoje, který je nebo má být použit k pokusům; za pokusné zvíře se považuje také zvíře, které je v ranějším stadiu vývoje, než je stadium samostatně se živících larválních forem a plodů savců od poslední třetiny jejich běžného vývoje, pokud má být zvířeti umožněno žít nad rámec tohoto stadia vývoje a v důsledku prováděných pokusů je pravděpodobné, že po dosažení tohoto stadia vývoje je postihne bolest, utrpení, strach nebo trvalé poškození. Za pokusné zvíře se považují také živi hlavonožci.“¹³⁵ Zde můžeme vidět rozšíření pojmu pokusného zvířete i o bezobratlé.

Zákon na ochranu zvířat proti týrání speciálně upravuje chov pokusných zvířat a stanovuje podmínky, za kterých lze pokusy na zvířatech provádět. Tato právní úprava se vztahuje na zvířata, která jsou nebo teprve budou použita k pokusům. Dále se také vztahuje na zvířata, která jsou specificky chována tak, aby jejich orgány nebo tkáně mohly být použity pro vědecké účely, a to pouze do doby, než jsou tato zvířata usmrcena, umístěna do zájmového chovu nebo navrácena do vhodného přírodního stanoviště či chovu.

Zvířata odchycená ve volné přírodě se, dle § 17d zákona na ochranu zvířat proti týrání, k pokusům používat nesmí. V případě, že uživatel pokusných zvířat prokáže, že je vědecky doloženo, že účelu pokusu nelze dosáhnout za použití pokusného zvířete, které je k použití k pokusům chováno, lze udělit výjimku pro odchyt zvířete z volné přírody. K tomuto odchytu také stanoví požadavky na minimalizaci utrpení zvířete odchyceného ve volné přírodě, které má být použito k pokusům.¹³⁶

Dnem zařazení pokusných zvířat do zájmového nebo jiného chovu, přestávají být pokusnými zvířaty. Nevztahuje se tak na ně právní úprava nakládání s pokusnými zvířaty, ale právní úprava platná pro příslušný chov, do kterého byla přeřazena. Zvíře může v různých fázích svého života patřit do různých kategorií, protože kategorie zvířat dle zákona na ochranu zvířat proti týrání jsou definovány podle účelu jejich chovu.

¹³⁵ Ustanovení § 3, písmena j), zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

¹³⁶ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 355

Chov pokusných zvířat je značně odlišný od chovu ostatních kategorií zvířat, podléhá přísným pravidlům a neobejde se bez oprávnění uděleného Ministerstvem zemědělství. Ministerstvo zemědělství uděluje oprávnění na žádost, v níž žadatel musí doložit, že splňuje všechny požadavky stanovené zákonem. Splnění těchto požadavků ověřují, dle ustanovení § 15c zákona na ochranu zvířat proti týrání, dva posuzovatelé.

Chovatelem pokusných zvířat smí být pouze osoba, která je zároveň držitelem oprávnění k chovu pokusných zvířat. Zařízení na chov pokusných zvířat musí být odděleno od zařízení, která provádějí vlastní pokusy.¹³⁷ Každý chovatel pokusných zvířat je dle ustanovení § 15f odst. 1 písm. a) zákona na ochranu zvířat proti týrání povinen určit jednu nebo více osob odpovědných za péči o pokusná zvířata, které dohlížejí nad jejich životními podmínkami. Dále je podle ustanovení § 15f odst. 5 výše uvedeného zákona povinen zajistit veterinárního lékaře pro poskytování poradenství ohledně dobrých životních podmínek pokusných zvířat a zacházení s nimi. Ustanovení § 15g zákona na ochranu zvířat proti týrání ukládá chovateli povinnost zřídit odbornou komisi pro zajišťování dobrých životních podmínek zvířat. Tato odborná komise je povinným vnitropodnikovým orgánem, skládá se ze všech osob odpovědných za péči o pokusná zvířata, dohlíží nad veškerým zacházením s nimi v zařízení a poskytuje poradenství osobám, které s pokusnými zvířaty zacházejí. Také je tato odborná komise povinna plnit všechny specifické úkoly stanovené v § 15g odst. 4 zákona na ochranu zvířat proti týrání.¹³⁸

Všechny osoby zacházející s pokusnými zvířaty musí mít k takovým úkonům zákonem předepsanou odbornou způsobilost. Osoba, která bude navrhopvat pokusy a projekty pokusů, může být pouze osoba s vysokoškolským vzděláním veterinárního nebo biologického zaměření se vztahem k činnostem s pokusnými zvířaty a získáním osvědčení o odborné způsobilosti k navrhování pokusů a projektů pokusů. Tento typ odborné způsobilosti se vyžaduje také u všech osob odpovědných za péči o pokusná zvířata a u členů odborné komise. Toto osvědčení vydává ministerstvo, a to na dobu 7 let.¹³⁹ Provádění pokusů na pokusných zvířatech, péči o pokusná zvířata či usmrcování

¹³⁷ Ustanovení § 15a, odst. 4, zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

¹³⁸ MÜLLEROVÁ, H. a STEJSKAL, V. *Ochrana zvířat v právu.*, s. 331

¹³⁹ Ustanovení § 15d, odst. 3, zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

pokusných zvířat, mohou pouze osoby, které absolvovaly kurz odborné přípravy a získaly osvědčení o odborné způsobilosti k provádění těchto úkonů. Toto osvědčení vydává ministerstvo na dobu 7 let.¹⁴⁰

Občanský zákoník přiznává zvířatům výsadní postavení v českém právním řádu tím, že živé zvíře se odlišuje od věcí a má zvláštní význam a hodnotu jako smysly nadaný živý tvor, ale pojem pokusné zvíře nezná. Oproti tomu zákon na ochranu zvířat proti týrání zužuje pojem zvířete oproti občanskému zákoníku pouze na obratlovce, kromě člověka a hlavonožce. Tady můžeme vidět snahu o zvýšení ochrany zvířat v právu, která ale podle mého názoru ještě není dotažená do konce. Kvůli nejednotnosti terminologie a kategorizace zvířat v zákoně na ochranu zvířat proti týrání s občanským zákoníkem, se zákon na ochranu zvířat jeví jako samostatný zákon, který by ale podle mého mínění měl navazovat na občanský zákoník, který by představoval jeho základy. Tak tomu ale bohužel není.

¹⁴⁰ Ustanovení § 15d, odst. 4, zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

7. Povědomí veřejnosti o právní úpravě zvířat v ČR

Jedním z cílů mé diplomové práce je zjištění povědomí veřejnosti týkající se právní ochrany zvířat v České republice. Pro tento účel jsem se rozhodla udělat svůj vlastní sociologický průzkum, který by měl alespoň z části ukázat vědomosti a názory reprezentativního vzorku lidí z České republiky. Průzkum jsem se rozhodla udělat prostřednictvím anonymního dotazníku, který jsem poskytla lidem z celé České republiky, všech věkových kategorií.

Vzhledem k obsáhlosti právních předpisů zabývajících se ochranou zvířat byl dotazník sestaven tak, aby pojmul co nejširší oblast dané problematiky. V prvním okruhu otázek (otázky č. 1 – 9) se jedná o obecné identifikační údaje týkající se pohlaví, věku a místa bydliště respondentů. Společně s pomocnými otázkami mi pomohly objasnit odpovědi respondentů na otázky, které následovaly. V pomocných otázkách byly dotazy na to, zda respondenti chovají nějaké zvíře, jestli jí maso a kolikrát týdně takto v průměru činí, preferenci při výběru masa, zda kupují maso v obchodě nebo chovají vlastní hospodářská zvířata. V dalších pomocných otázkách jsem se dotazovala, zda se zajímají o zacházení s hospodářskými zvířaty a do jaké míry. V návaznosti se zacházením s hospodářskými zvířaty jsem se, v otázce č. 10, zajímala o povědomí respondentů o košer a halal úpravě masa. Dále jsem se zajímala o povědomí veřejnosti v oblasti základních pojmů týkajících se zvířat, co veřejnost shledává jako týrání zvířat a od kolika let si myslí, že se mohou stát vlastníky zvířete v zájmovém chovu (otázky č. 11 – 14). V otázkách č. 15 a 16 jsem se zajímala o názor veřejnosti na pokusy na zvířatech. V poslední části mého dotazníku mě zajímaly reakce respondentů na běžné situace se zvířaty, do kterých by se mohl každý z nich reálně dostat (otázky č. 17 – 20).

Dotazník byl respondentům zprostředkován pomocí internetové stránky <http://www.surveo.com/cs/>, a to v termínu od 12. 11. 2015 do 17. 11. 2015. Během necelých šesti dnů byl dotazník vyplněn celkem 107 respondenty. Původní cíl alespoň 100 respondentů byl tedy splněn. Výše uvedená webová stránka mi zdarma poskytla odpovědi pouze od prvních 100 respondentů, které mi ale pro moji analýzu odpovědí budou stačit. Vyhodnocení bylo provedeno analýzou odpovědí respondentů, přičemž některé odpovědi na otázky jsou doplněny grafickým znázorněním.

7.1. Vyhodnocení odpovědí respondentů

V této kapitole se budu zabývat vyhodnocováním odpovědí respondentů na moje dotazníkové šetření a hledání možných souvislostí mezi nimi, stejně tak dalších možných příčin zvolených odpovědí.

Otázky č. 1 – 3: Vyhodnocení jsem dělala ze 100 vyplněných dotazníků, z nichž 48 % byli muži a 52% ženy. Zastoupení obou pohlaví mám tedy poměrně vyvážené a můžu porovnat i odpovědi žen s odpověďmi mužů.

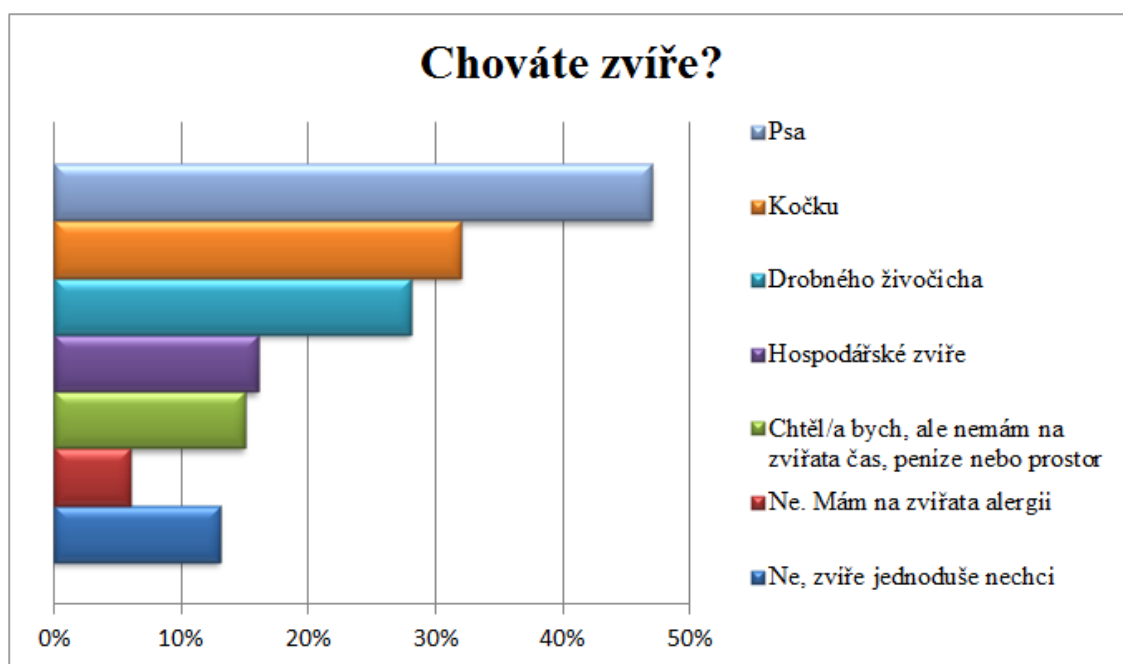
Nejpočetnější skupinu tvořila věková skupina 18 – 33 (38 %), druhou nejpočetnější skupinou byli respondenti věkové skupiny 34 – 49 let (29 %), 21 % tvořila věková skupina 50 – 65 let. Z dotázaných respondentů bylo 8 % ve věkové skupině více než 65 let a 4 % bylo méně než 18 let. Tím můžu říci, že ve svém dotazníku mám obsažené všechny věkové skupiny.

Celých 60 % dotázaných respondentů žije ve městě a 40 % žije na venkově (do 2000 obyvatel). Poměr respondentů z pohledu místa bydliště tedy nelze považovat za vyvážený. Proto případná porovnání odpovědí lidí žijících ve městě a na venkově je třeba vnímat optikou tohoto nerovného poměru.

Otázka č. 4 byla zaměřena na to, zda respondenti chovají nějaké zvíře. Pokud ano, měli na výběr z několika možností a pokud ne, zajímalo mě z jakého důvodu. Respondenti měli možnost zaškrtnout více odpovědí a to z důvodu, že někteří respondenti můžou chovat více druhů zvířat, nebo mít více důvodů, proč zvířata nechovají.

Nevětší procento respondentů (47 %) odpovědělo, že chová psa. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že chovají kočku (32 %) a těsně za ní byla odpověď, že chovají jiného drobného živočicha (28 %). Hospodářské zvíře pak chová 16 % respondentů. Zvířata nechová z důvodu nedostatku času, peněz nebo prostoru 15 % respondentů, na zvířata má alergii 6 % respondentů a zvířata jednoduše nechce 12 % respondentů.

Graf č. 1 Vyhodnocení otázky č. 4

Zdroj: Vlastní zpracování

Z tohoto usuzuji, že vazby mezi lidmi a zvířaty jsou poměrně časté. Stejně tak se ukázalo jako velmi časté chování dalších zvířat v zájmovém chovu společně s hospodářskými zvířaty (14 z 16 respondentů, kteří chovají hospodářská zvířata). Všichni respondenti, kteří chovají hospodářská zvířata, žijí z pochopitelných důvodů na vesnici (do 2000 obyvatel).

Z respondentů zvíře chová celkem 66 % a z tohoto množství uvedla více než polovina (52 %), že chová více než 1 zvíře. I když šest respondentů uvedlo, že má na zvířata alergii, tak 3 z nich uvedli, že zvířata doma přesto mají. Dva z nich dokonce více než jen jedno zvíře.

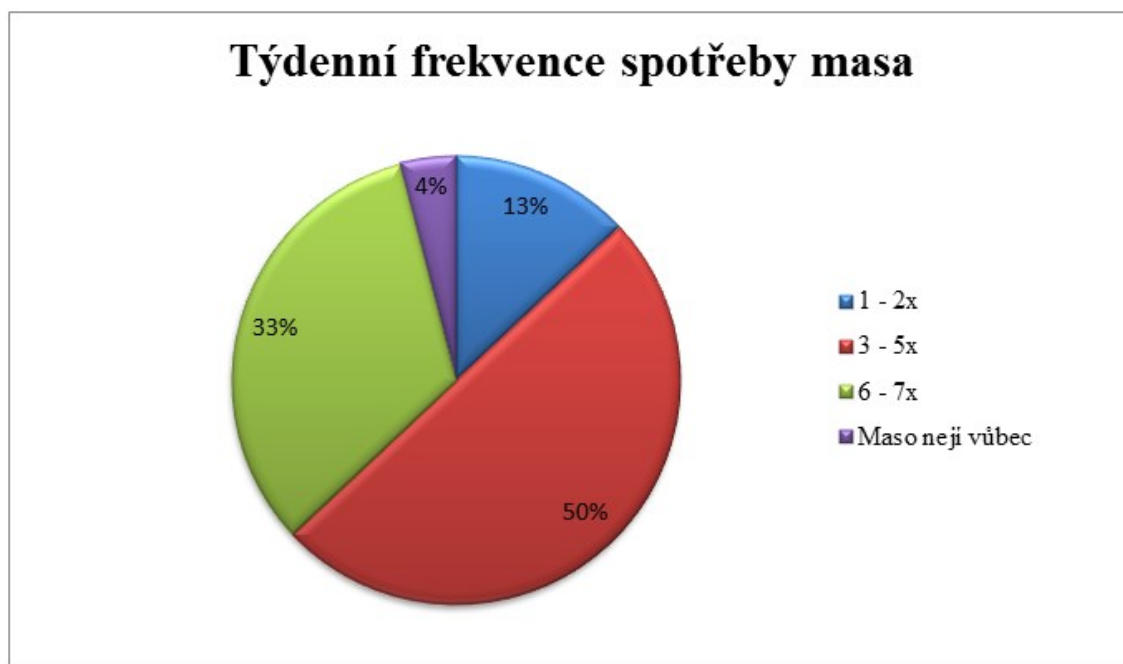
Jeden muž starší 65 let, žijící v městě uvedl, že by zvíře chtěl, ale kvůli svému věku už není schopen se o jakékoliv zvíře postarat. Dále jeden muž ve středních letech, žijící ve městě uvedl, že pořízení psa je zatím v plánu.

Z 32 % respondentů, kteří zvířata nechovají vůbec, bylo 53 % žen a 47 % mužů.

Z výsledků lze odvodit, že postavení zvířete v českém právním řádu je v zájmu dvou třetin respondentů, protože sami o nějaké zvíře pečují.

Otázka č. 5 byla zaměřena na to, zda respondent jí maso a pokud ano, tak kolikrát týdně tak činí. Celá polovina (50 %) respondentů odpověděla, že maso konzumuje 3 – 5x týdně. Třetina (33 %) dotázaných, konzumuje maso 6 – 7 x týdně. Jen 13 % respondentů konzumuje maso 1 – 2x týdně a 4 % respondentů nekonzumuje maso vůbec.

Graf č. 2 Vyhodnocení otázky č. 5

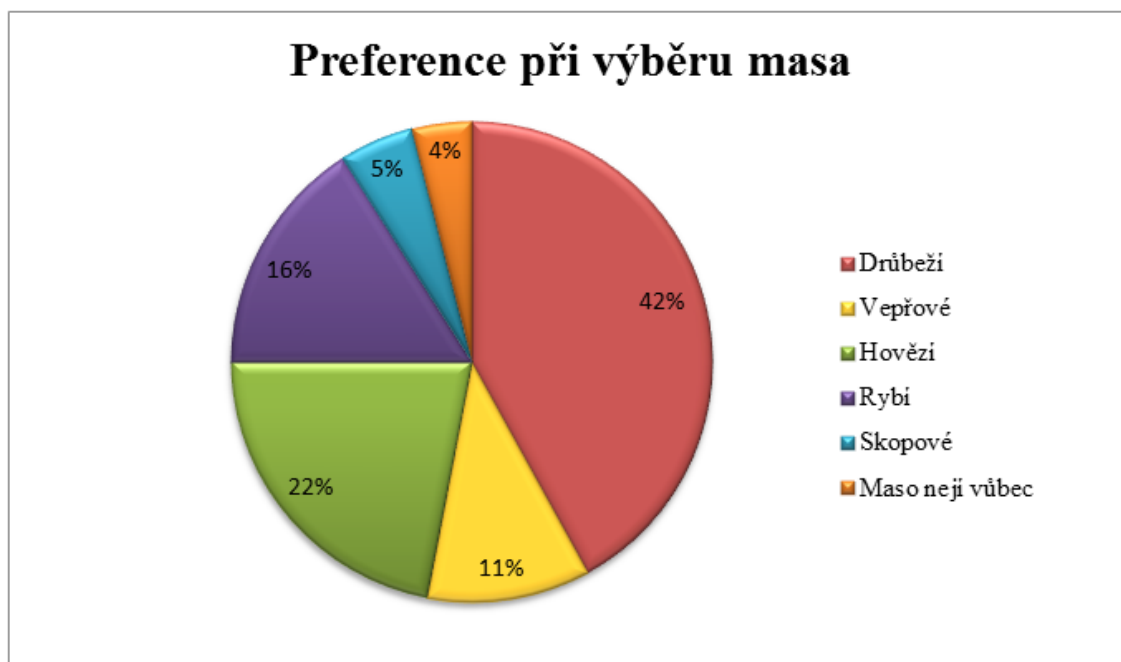
Zdroj: Vlastní zpracování

Toto potvrzuje můj předpoklad, že většinová společnost (zde 95 % respondentů) bere maso jako zdroj potravy. U 83 % respondentů je maso zdrojem potravy více než 3x za týden a u 33 % respondentů je maso nezbytnou součástí jejich jídelníčku.

Ze 4 respondentů, kteří maso nejedí vůbec, jen jeden nechová žádné zvíře. Tři z nich mají doma jedno nebo více zvířat a jeden z nich chová i hospodářské zvíře. Jedna z nich byla žena a tři muži.

V **otázce č. 6** jsem se zajímala o preferenci při výběru masa. Největší zastoupení mělo maso drůbeží (42 %), dále vepřové (22 %), rybí (16 %), hovězí (11 %). Nejmenší zastoupení mělo skopové a to jen 5 %. Respondentů, kteří maso nejedí vůbec, byly 4 %.

Graf č. 3 Vyhodnocení otázky č. 6

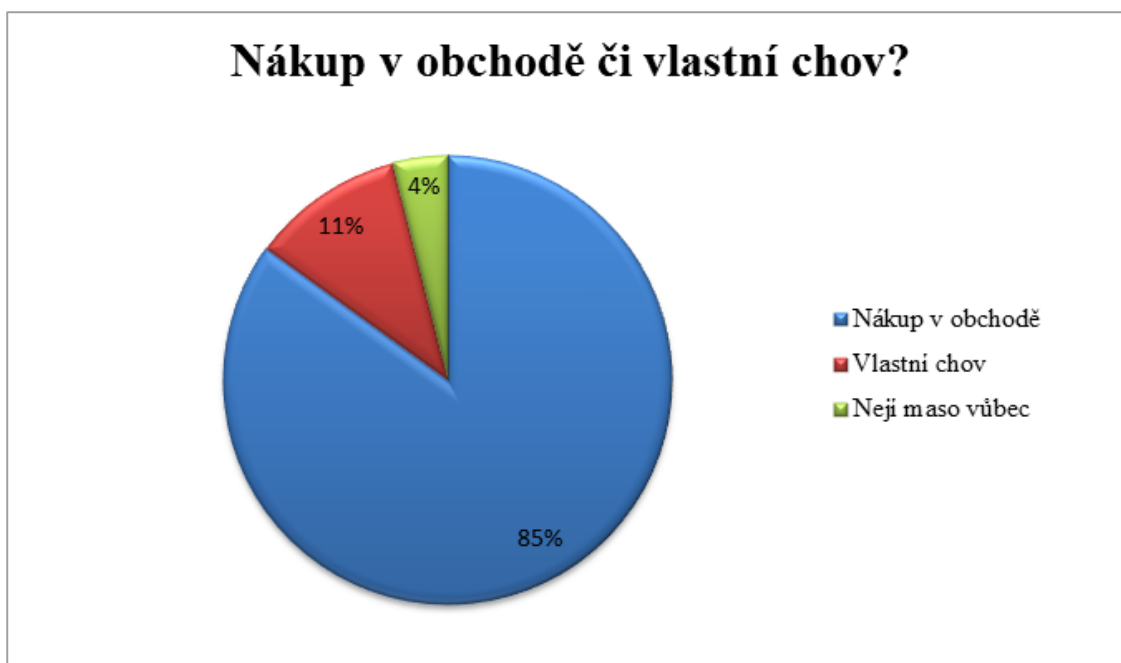
Zdroj: Vlastní zpracování

Výsledek, kdy 42 % respondentů preferuje drůbeží maso, potvrdilo můj předpoklad. Předpokládám, že je tak z důvodu ceny masa, kdy drůbeží maso má na trhu nejnižší prodejní cenu. Prodejní cena vepřového masa je sice o něco levnější, než prodejní cena hovězího, ale na grafu můžeme vidět, že hovězí maso je dvakrát oblíbenější než maso vepřové.

Respondenti, kteří v předchozí otázce uvedli, že maso nejedí vůbec, se své odpovědi v této otázce drželi.

Na **otázku č. 7** odpovědělo celkem 85 % respondentů, že maso nakupují v obchodě, 11 % respondentů má maso z vlastního chovu a znovu 4 % maso nejí vůbec.

Graf č. 4 Vyhodnocení otázky č. 7

Zdroj: Vlastní zpracování

Z výsledků se potvrdil předpoklad, že většina (zde 70 %) respondentů, kteří chovají hospodářské zvíře, jej chovají také na maso. Zbýlých 30 % jen užívá dalších produktů ze zvířat.

Z respondentů, kteří žijí ve městě, jich 95 % kupuje maso v obchodě. Což je z důvodu nemožnosti chovat hospodářská zvířata ve městě, naprosto pochopitelné. Zajímavé je, že 2 respondenti uvedli, že si obstarávají maso vlastním chovem. To může být zapříčiněno tím, že mají v rodině někoho, kdo chová hospodářská zvířata a maso z nich jim posléze daruje nebo prodá. Jeden respondent pak maso nejí vůbec.

Z respondentů, kteří žijí na vesnici, jich 70 % nakupuje maso v obchodě, 23 % si obstarává maso vlastním chovem a 7 % maso nejí vůbec (3 respondenti).

Na **otázku č. 8**, jestli se respondenti zajímají o to, co se děje při výrobě masa a jak se se zvířaty zachází, odpovědělo 55 % respondentů ano, že se o toto zajímají. Zbytek respondentů (45 %) odpovědělo, že se o tuto tematiku nezajímá.

Graf č. 5 Vyhodnocení otázky č. 8

Zdroj: Vlastní zpracování

Více jak polovina (60 %) lidí kteří uvedli, že se zajímají o to, jak se s hospodářskými zvířaty při výrobě masa zachází, byla z města. Zbývajících 40 % bylo z vesnice (do 2000 obyvatel).

Všichni respondenti, kteří maso nejí vůbec, se o zacházení s hospodářskými zvířaty při výrobě masa zajímají.

Z dotázaných žen, se o zacházení s hospodářskými zvířaty při výrobě masa zajímá 62 %, což je více než u mužů, kdy se z dotázaných mužů zajímá pouze 48 %. Předpokládám, že větší zájem u žen než u mužů, je dán větší emoční citlivostí žen ke zvířatům.

Otázka č. 9 byla zaměřena na názor respondentů, jestli si myslí, že ví o tom, co se děje při výrobě masa a jak se zachází s hospodářskými zvířaty. Přes polovinu respondentů (53 %) odpovědělo, že o tomto tématu ví málo. O tématu si myslelo, že ví dost 30 % dotázaných. Zbylých 11 % si myslí, že o tématu neví skoro nic a 6 % dotázaných neví o tématu vůbec nic.

Graf č. 6 Vyhodnocení otázky č. 9

Zdroj: Vlastní zpracování

Z respondentů, zajímajících se o zacházení s hospodářskými zvířaty při výrobě masa, si jich jen 40 % myslí, že o daném tématu ví hodně. Těch, co si myslí, že ví o tématu málo, je 57 % a jen 3 % neví skoro nic.

Oproti tomu téměř polovina respondentů (49 %), kteří se o výše uvedenou tematiku nezajímají, si myslí, že o tématu ví málo a 18 % o tématu ví hodně. To může být způsobeno tím, že i když se o téma sami nezajímají, tak i k nim se dostaly informace. Tím, že se ale o téma sami dále nezajímají, nemůžeme s určitostí říci, že o tématu mají pravdivé informace nebo zda sice mají informace, ale zastaralé.

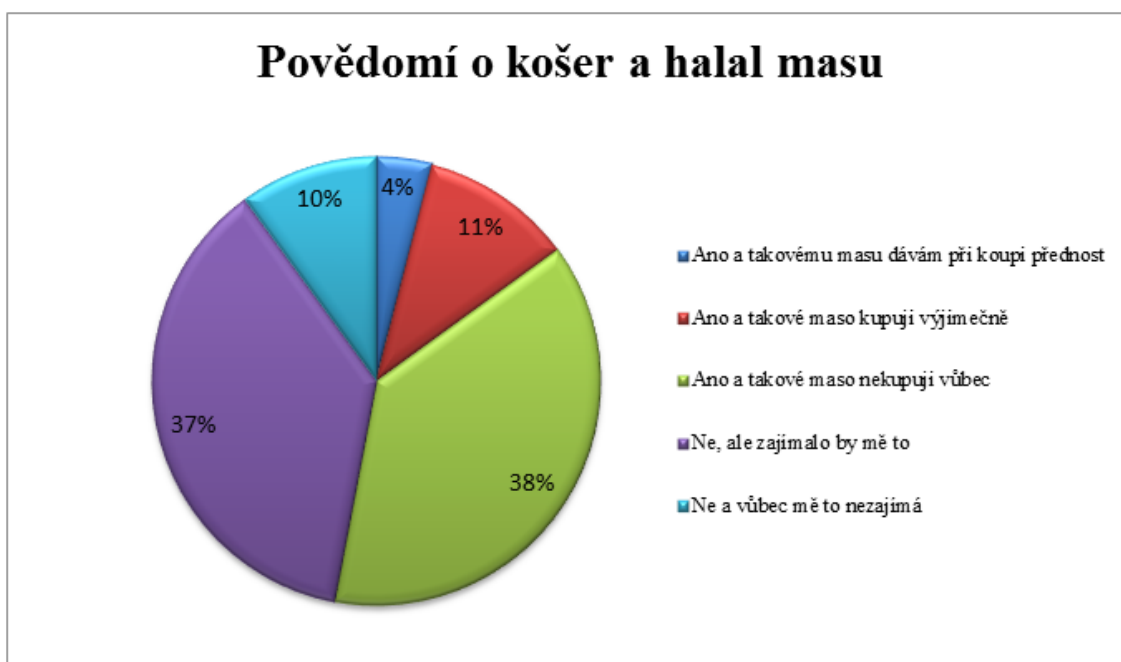
Z žen si 23 % myslí, že o tématu ví dost a 60 %, že o tématu ví málo. Dále jen 11 % si myslí, že neví skoro nic a 6 % neví vůbec nic. Oproti tomu u mužů si 38 %

myslí, že o tématu ví hodně a 46 %, že o tématu ví málo. O tématu neví skoro nic jen 10 % dotázaných a jen 6 % neví vůbec nic.

Z respondentů, kteří vlastní nějaké zvíře, se 82 % zajímá o to, co se děje s hospodářskými zvířaty při výrobě masa a stejné procento si myslí, že o tématu ví hodně nebo alespoň málo. Zatímco u respondentů, kteří žádné zvíře nevlastní, se o téma zajímá pouze 64 % a přibližně polovina (51 %) o tématu neví skoro nic nebo vůbec nic. Zde tedy vidíme významný vztah mezi respondenty, vlastníci zvíře a zájmu o další zvířata. Dá se tedy usuzovat, že lidi obklopující se zvířaty, se i více zajímají o pohodu hospodářských zvířat.

Otázka č. 10 byla zaměřena na povědomí lidí o košer a halal masu. Povědomí o tom, co je košer a halal maso mělo celkem 53 % dotázaných. Takovéto maso 38 % z celkového počtu respondentů vůbec nekupuje, 11 % ho kupuje výjimečně a jen 4 % mu dává při koupi přednost. Zatímco ze 47 % lidí, kteří na otázku odpověděli, že neví co je to košer a halal maso je 37 % respondentů, které by to zajímalo. Jen 10 % respondentů to vůbec nezajímá.

Graf č. 7 Vyhodnocení otázky č. 10

Zdroj: Vlastní zpracování

Z respondentů, kteří se zajímají o zacházení se zvířaty při výrobě masa, jich 42 % odpovědělo, že ví co je košer a halal úprava masa, a takové maso vůbec nekupují. Dalších 35 % sice neví co je košer a halal úprava masa, ale zajímalo by je to. Jen 3 % o tématu neví nic a ani je to nezajímá. I respondenti, kteří se o zacházení se zvířaty při výrobě masa nezajímají, jich 33 % odpovědělo, že ví co je košer a halal úprava masa, a takové maso vůbec nekupují. Dalších 40 % sice neví, co je košer a halal úprava masa, ale zajímalo by je to. Téměř 18 % dotázaných, kteří se nezajímají o zacházení se zvířaty při výrobě masa, o tématu neví nic a ani je to nezajímá.

Z respondentů, kteří vědí co je košer a halal úprava masa, a takové maso vůbec nekupují, jich 87 % chová nějaké zvíře. I z tohoto výsledku tedy můžeme vyvodit, že lidé, kteří chovají zvířata, s nimi mají větší soucit a záleží jim i na zacházení s hospodářskými zvířaty.

Respondenti, kteří o tématu vědí, jsou z 60 % z města a ze 40 % z vesnice. To může být zapříčiněno tím, že na vesnici (do 2000 obyvatel) se s košer a halal masem lidé tolik neseťkají, jako tomu je ve městě.

Na otázku č. 11, která byla zaměřena na povědomí respondentů na zakotvení pojmu zvířete v občanském zákoníku, odpověděla správně pouze čtvrtina dotázaných (25 %), že zvíře je každý smysly nadaný živý tvor kromě člověka. Většinová část respondentů (60 %) označila, že občanský zákoník chápe zvíře jako živého tvora, který je schopný na určitém stupni vnímat bolest a utrpení. Takto ale chápe pojem zvířete zákon na ochranu zvířat proti týrání. Podle zákona na ochranu zvířat proti týrání byla přejata i další odpověď: „Každý živý obratlovec, kromě člověka, nikoliv však plod nebo embryo“, kterou zvolilo 5 % respondentů. Jen 10 % respondentů označilo, že zvířatům není v občanském zákoníku přiznána žádná zvláštní ochrana a je s nimi jednáno podle vlastnického práva k věci.

Graf č. 8 Vyhodnocení otázky č. 11

Zdroj: Vlastní zpracování

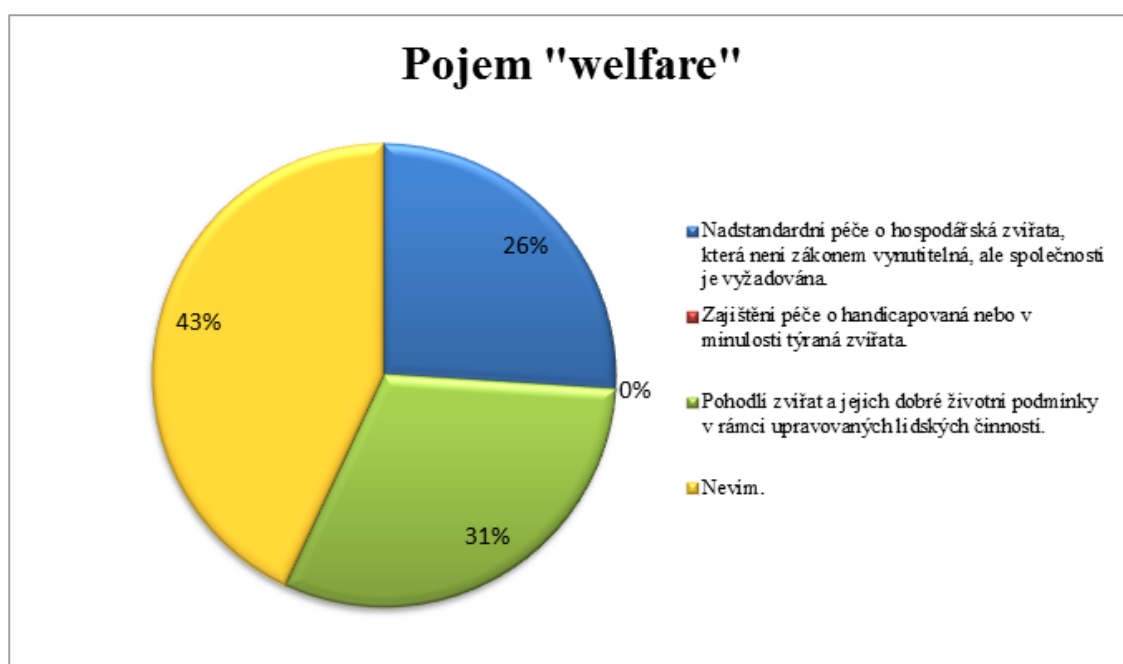
Z respondentů, kteří na otázku odpověděli správně, že dle občanského zákoníku je zvíře každý smysly nadaný živý tvor kromě člověka, jich 78 % chová zvíře a z tohoto množství se jich 65 % zajímá o zacházení s hospodářskými zvířaty při výrobě masa. Dále 72 % z těchto respondentů uvedlo, že bydlí ve městě a zároveň z nich 76 % chová doma nějaké zvíře.

Zajímavý je výsledek, že 68 % respondentů, kteří zvolili špatnou odpověď „Zvířeti není přiznána žádná zvláštní ochrana a je s ním jednáno podle vlastnického práva k věci“, se zajímá o zacházení s hospodářskými zvířaty při výrobě masa. Z tohoto množství se jednalo o 71 % lidí starších 34 let a z nich žije 72 % ve městě.

Z grafu můžeme vyčíst, že 90 % respondentů ví o změně v občanském zákoníku, kdy bylo zvíře vyjmuto z pojmu věci, avšak jen 25 % z těchto respondentů vědělo správnou odpověď. Z výsledků se dá také usuzovat, že 65 % respondentů, kteří změnu zaznamenali, si myslí, že občanský zákoník přece jen pořád omezuje pojem zvířete a nebere pojem tak široce, než jak tomu je ve skutečnosti.

Na otázku č. 12, co si respondenti představují pod pojmem „welfare“, odpověděla skoro polovina respondentů (43 %), že neví. Jen 31 % respondentů dokázala odpovědět správně, že se jedná o pohodlí zvířat a jejich dobré životní podmínky v rámci upravovaných lidských činností. Zbytek respondentů (26 %) si myslelo, že se jedná o nadstandardní péči o hospodářská zvířata, která není zákonem vynutitelná, ale společností je vyžadována. Nikdo z respondentů nezvolil odpověď, že „welfare“ je „Zajištění péče o handicapovaná nebo v minulosti týraná zvířata.“

Graf č. 9 Vyhodnocení otázky č. 12

Zdroj: Vlastní zpracování

Z respondentů, kteří uvedli, že neví co pojem „welfare“ znamená, se jich 51 % zajímá o zacházení s hospodářskými zvířaty při výrobě masa a 48 % jich nějaké zvíře doma chová. Ani jeden z nich ale nebyl chovatelem hospodářského zvířete. Tudíž se dá usuzovat, že s pojmem „welfare“ se setkávají hlavně lidé, pro které jsou zvířata součástí hospodářské činnosti.

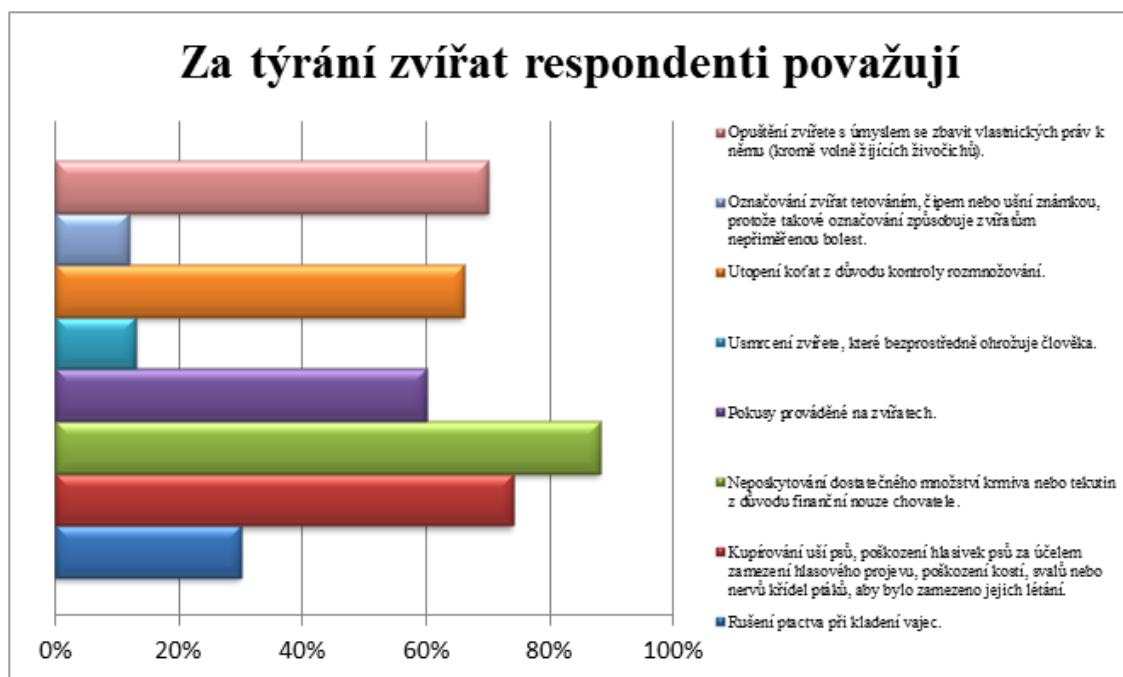
Z respondentů, kteří uvedli správnou odpověď „Pohodlí zvířat a jejich dobré životní podmínky v rámci upravovaných lidských činností“, se jich 72 % zajímá o zacházení s hospodářskými zvířaty při výrobě masa. Dále 55 % si myslí, že ví

o zacházení s hospodářskými zvířaty při výrobě masa hodně a 73 % doma chová zvíře. Na tuto otázku také odpovědělo správně 83 % respondentů chovající hospodářské zvíře. Zbytek respondentů chovající hospodářské zvíře zvolilo odpověď, že se jedná o „Nadstandardní péče o hospodářská zvířata, která není zákonem vynutitelná, ale společností je vyžadována.“

Dle grafu se dá usuzovat, že respondenti (26 %), kteří za správnou odpověď označili „Nadstandardní péče o hospodářská zvířata, která není zákonem vynutitelná, ale společností je vyžadována“, mají povědomí o tom, že se jedná o dobré životní podmínky zvířat, avšak nemají důvěru v český právní řád. Nemyslí si, že by byly dobré životní podmínky a pohodlí zvířat nějak zakotveny v některém ze zákonů.

Otázka č. 13 byla zaměřena na názor respondentů, co považují za týrání zvířete. Respondenti měli možnost zvolit více odpovědí.

Graf č. 10 Vyhodnocení otázky č. 13

Zdroj: Vlastní zpracování

Celých 88 % respondentů se shodlo, že za týrání považují „Neposkytování dostatečného množství krmiva nebo tekutin z důvodu finanční nouze chovatele.“

Z tohoto množství, 62 % z nich chová doma nějaké zvíře. Z tohoto vyvozují, že i lidé nevládníci zvíře, si dobře uvědomují, že kvůli nedostatku krmiva či tekutin zvíře trpí. Většinová část respondentů si tedy uvědomuje základní povinnost chovatele a to, že se musí o zvíře postarat i ve své finanční nouzi.

Za týrání považovalo 74 % respondentů „Kupírování uší psů, poškození hlasivek psů za účelem zamezení hlasového projevu, poškození kostí, svalů nebo nervů křídel ptáků za účelem zamezení jejich létání.“ Zde vidíme, že většinová část respondentů považuje zákroky prováděné na zvířatech z jiného než zdravotního důvodu, za týrání.

Dále se 70 % respondentů shodlo, že za týrání zvířat považují „Opuštění zvířete s úmyslem se zbavit vlastnických práv k němu (kromě volně žijících živočichů).“ Z respondentů, kteří zvolili tuto odpověď, jich 71 % doma chová nějaké zvíře.

Dvě třetiny dotazovaných (66 %) se shodlo, že za týrání považují „Utopení koťat z důvodu kontroly rozmnožování.“ Respondenti, kteří správně označili tuto odpověď, pocházeli z 91 % z venkova. Z mého pohledu je tomu proto, že lidé na venkově se s kontrolou rozmnožování koček setkávají o dost častěji než lidé ve městech, a proto si jsou vědomi, že topení koťat je zakázáno. Dále z tohoto můžeme usuzovat, že lidé na venkově mají se zvířaty větší soucit a život zvířat (i když nechtěných) jim je dražší.

Překvapivé je, že 60 % respondentů se mylně domnívá, že „Pokusy prováděné na zvířatech.“ jsou týrání zvířat. Tento výsledek lze pravděpodobně přičítat vlivu a působení iniciativ ochránců zvířat, které se snaží zabránit pokusům na zvířatech.

Jen 30 % respondentů ví, že za týrání zvířat se považuje i „Rušení ptactva při kladení vajec.“ Zvíře z nich ale chová 81 % respondentů. Předpokládala bych, že většina z dotázaných, kteří takto odpověděli správně, bude žít na venkově, kde se s ptáky setkávají častěji než lidé ve městech. Překvapivé je ale 65 % respondentů právě z města.

Dále 13 % respondentů považuje „Usmrcení zvířete, které bezprostředně ohrožuje člověka“, za týrání zvířat. Vysvětlení takto chybně označené odpovědi může být, že považují usmrcení zvířete, které je ohrožuje, za úplně poslední možnost. Tuto odpověď označili 3 ze 4 respondentů, kteří nejedí maso. Z tohoto můžeme vyvodit, že lidé, kteří nejedí maso, mají větší soucit se zvířaty a nechtěli by usmrtit ani zvíře, které by je bezprostředně ohrožovalo.

Nejméně respondentů (12 %) si myslí, že „Označování zvířat tetováním, čipem nebo ušní známkou je týráním zvířat, protože takové označování způsobuje zvířatům nepřiměřenou bolest.“ Respondenti, kteří chybně označili tuto odpověď, pocházeli z 92 % z venkova a 86 % z nich doma chová nějaké zvíře. Vysvětlením může být, že respondenti chovající zvířata ve městě, kde je větší koncentrace očiňovaných zvířat, z vlastní zkušenosti nepovažují čipování za akt, který by zvířatům způsoboval nepřiměřenou bolest.

Otázka č. 14 byla zacílena na povědomí dotázaných o věkové hranici, kdy si může fyzická osoba v České republice zakoupit zvíře v zájmovém chovu.

Graf č. 11 Vyhodnocení otázky č. 14

Zdroj: Vlastní zpracování

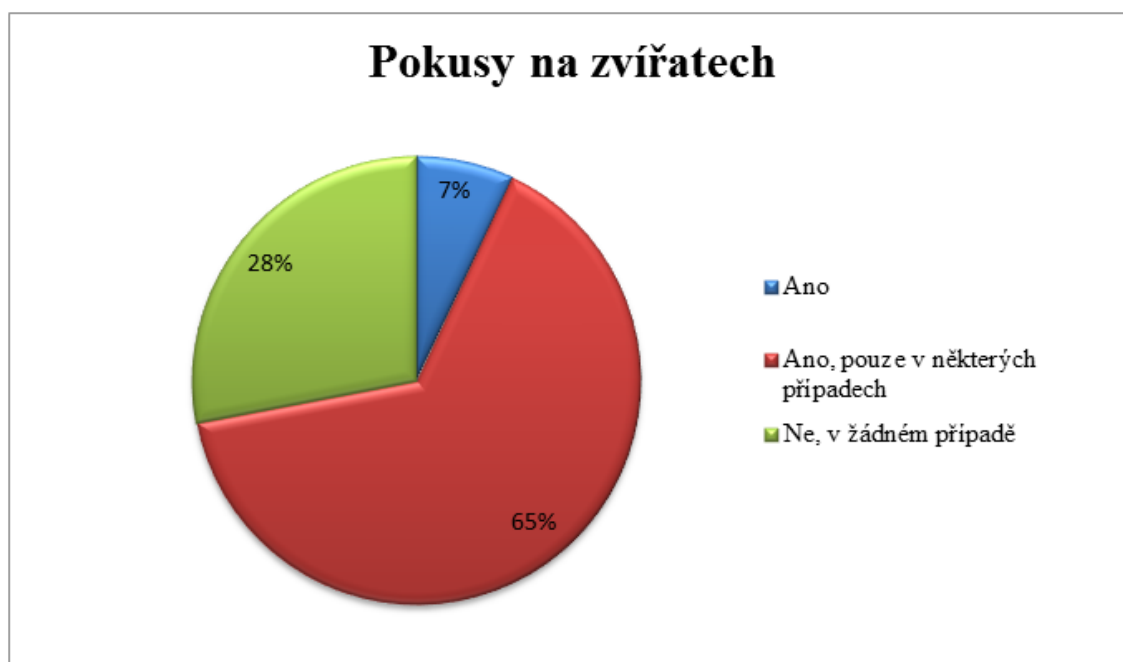
Nejčastější odpovědí (44 %) bylo, že vlastníkem zvířete v zájmovém chovu se může stát „Pouze fyzická osoba způsobilá k právním jednáním, tj. od 18 let.“ Druhou nejčastější a správnou odpovědí, že zvíře v zájmovém chovu si může pořídit „osoba do věku 15 let pouze se souhlasem rodičů a od 15 let i bez jejich souhlasu“, zvolilo celkem 41 % dotázaných. Odpověď, že „zákonem stanovené druhy zájmových zvířat (psy, kočky, morčata, křečky, králíky a fretky) si může pořídit fyzická osoba od věku 10 let“,

zvolilo 12 % respondentů. Jen 3 % respondentů si myslelo, že „Fyzická osoba nemůže nikdy nabýt vlastnická práva ke zvířatům v zájmovém chovu.“

Lze tedy soudit, že povědomí veřejnosti o právní způsobilosti osob mladších 15 let poříditi si zvíře v zájmovém chovu je slabé.

Otázka č. 15 byla zaměřena na názor respondentů, zda souhlasí s pokusy na zvířatech. Většina respondentů (65 %) s pokusy na zvířatech souhlasí, ale pouze v některých případech. Více jak čtvrtina respondentů (28 %) s pokusy na zvířatech nesouhlasí vůbec. A 7 % respondentů s pokusy na zvířatech prostě souhlasí.

Graf č. 12 Vyhodnocení otázky č. 15

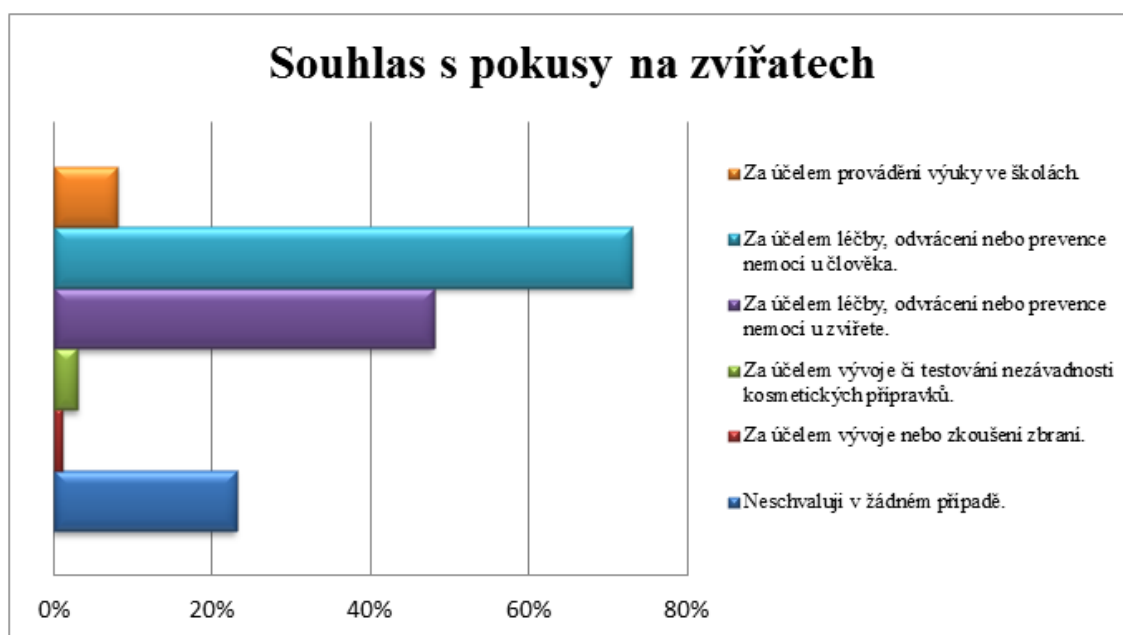
Zdroj: Vlastní zpracování

Všichni respondenti, kteří nejedí maso, nesouhlasí s pokusy na zvířatech. Všichni respondenti, kteří nesouhlasí s pokusy na zvířatech, chovají doma nějaké zvíře. Dále všichni respondenti, kteří s pokusy na zvířatech souhlasí bez výhrad, nechovají zvíře žádné. Zde se znovu potvrzuje, že lidé chovající zvíře, mají se zvířaty větší soucit. Také 93 % respondentů, kteří považují pokusy na zvířatech jako týrání zvířat, nesouhlasí s pokusy na zvířatech v žádném případě.

Můžeme z tohoto také odvodit, že většina respondentů (65 %) si uvědomuje nutnost provádění některých pokusů na zvířatech, ale také jsou seznámeni s tím, že jsou i alternativní způsoby testování, než na zvířatech. Můžeme tedy usuzovat, že respondenti, kteří zvolili tuto možnost, dávají přednost alternativním způsobům testování, ale uvědomují si, že v některých případech je testování na zvířatech nutné.

V otázce č. 16 jsem se zajímala, za jakým účelem si myslí, že lze povolit provádění pokusů na zvířatech. Skoro tři čtvrtiny dotázaných (73 %) odpovědělo správně, že povolit lze „provádění pokusů na zvířatech za účelem léčby, odvrácení nebo prevence nemocí u člověka“. Téměř polovina respondentů (48 %) se shodla na „provádění pokusů na zvířatech za účelem léčby, odvrácení nebo prevence nemocí u zvířat“. Téměř čtvrtina respondentů (23 %) trvala na tom, že „s pokusy na zvířatech nesouhlasí vůbec“. Pokusy na zvířatech „s účelem provádění výuky ve školách“, označilo 8 % dotázaných. Za účelem „vývoje či nezávadnosti kosmetických přípravků“ na zvířatech souhlasily 3 % respondentů. A s účelem „vývoje nebo zkoušení zbraní na zvířatech“ souhlasil jen jeden respondent. Povědomí respondentů o účelech provádění pokusů na zvířatech lze označit za nadprůměrné.

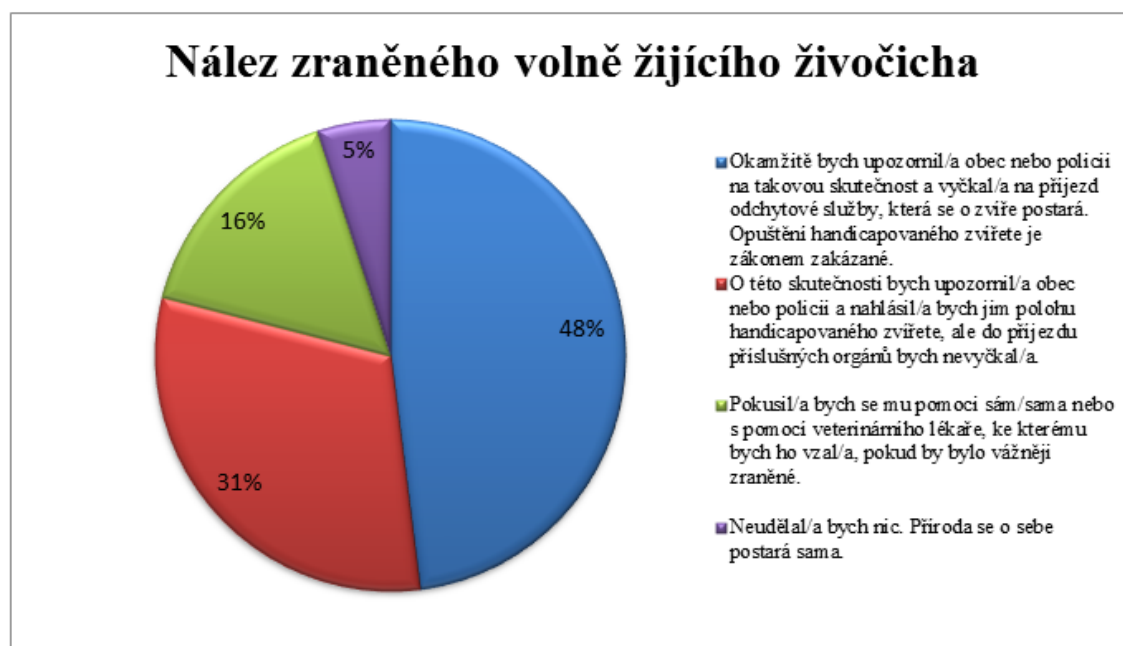
Graf č. 13 Vyhodnocení otázky č. 16

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 17 byla zaměřena na reakci respondentů, kdyby našli zraněné volně žijící zvíře. Zde jsem zkoumala povědomí respondentů o správném postupu v takovéto situaci.

Graf č. 14 Vyhodnocení otázky č. 17

Zdroj: Vlastní zpracování

Skoro polovina dotázaných (48 %) zvolila odpověď „Okamžitě bych upozornil/a obec nebo policii na takovou skutečnost a vyčkával/a na příjezd odchytné služby, která se o zvíře postará. Opuštění handicapovaného zvířete je zákonem zakázané.“. Z respondentů, kteří vybrali tuto odpověď, 84 % doma chová nějaké zvíře. Předpokládám, že této odpovědi dali respondenti přednost před správnou odpovědí z důvodu větší míry soucitu se zraněným zvířetem, než kvůli tomu, že by cítili zákonem nařízenou povinnost u zvířete zůstat.

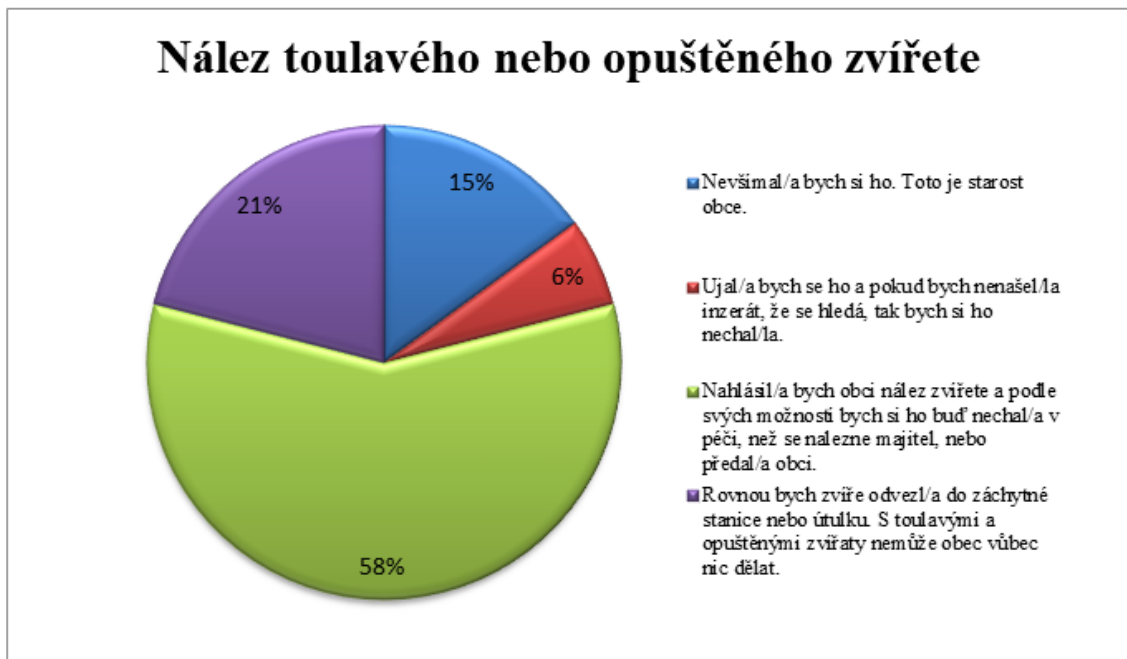
Skoro třetina respondentů (31 %) zvolila obdobnou odpověď, že by o této skutečnosti „upozornila obec nebo policii, nahlásila by polohu handicapovaného zvířete, ale do příjezdu příslušných orgánů by nevyčkala“. Z těchto respondentů nějaké zvíře chovalo jen 35 %. Toto také potvrzuje, že lidé chovající nějaké zvíře, mají s ostatními zvířaty větší soucit.

Odpověď, že by se zvířeti „pokusili pomoci sami nebo by zvíře převezli k veterináři“, zvolilo celkem 16 % respondentů. Jen 5 % dotázaných by „neudělalo nic, protože si myslí, že se příroda o sebe postará sama“. Nikdo z respondentů nezvolil odpověď, že by „neudělali nic, protože pomáhání volně žijícím živočichům je zákonem zakázané“.

Povědomí respondentů o této dílčí problematice považuji za velmi dostatečné. Na základě odpovědí lze předpokládat, že v případě nálezu handicapovaného zvířete by se drtivá většina dotázaných zvířete ujala, nebo mu pomohla alespoň přivoláním příslušných orgánů.

Otázka č. 18 byla zacílena na reakci respondentů při nalezení toulavého či opuštěného zvířete v lidské péči a na jejich povědomí o správném postupu v této situaci. Příkladem byla uvedena kočka nebo pes, aby bylo jasné, že se jedná o nález toulavého nebo opuštěného zvířete bez pána, avšak které by bez pána být nemělo.

Graf č. 15 Vyhodnocení otázky č. 18

Zdroj: Vlastní zpracování

Nadpoloviční většina (58 %) zvolila správnou odpověď, že by „nahlásila nález zvířete obci a podle svých možností by si zvíře buď nechala v péči, než se nalezne majitel, nebo předala obci“.

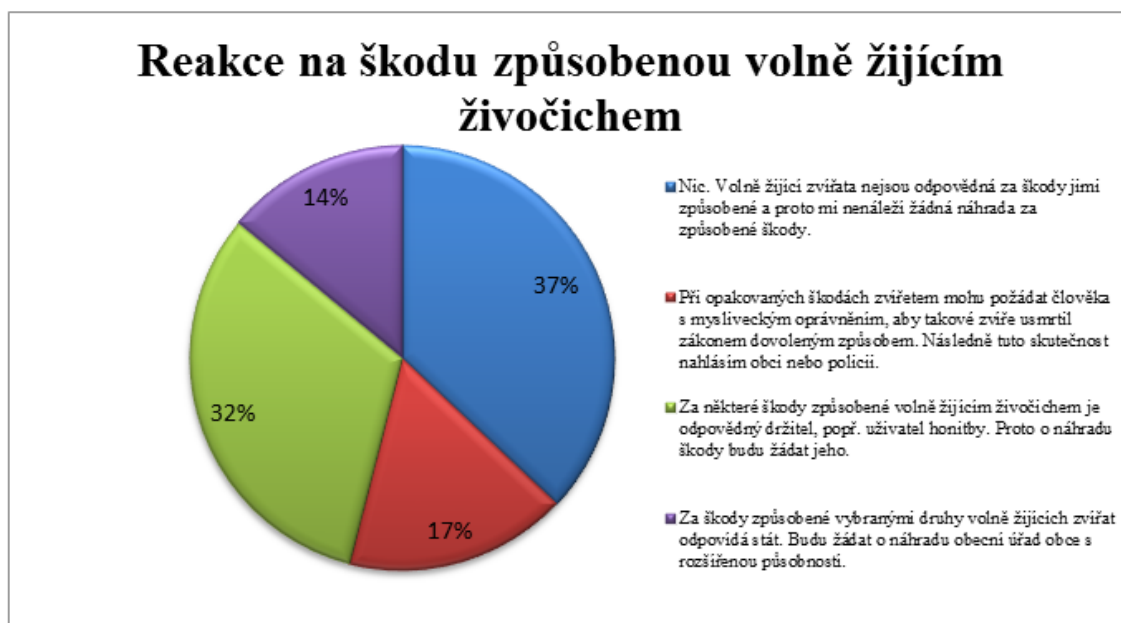
Z dotázaných by 21 % respondentů zvíře rovnou „odvezlo do záchytné stanice nebo útulku, protože si myslí, že s toulavými a opuštěnými zvířaty nemůže obec vůbec nic udělat“. Může to být z důvodu nedůvěry v naše úřady, a proto raději zvíře odveze do příslušného zařízení, které se o něj dokáže postarat.

Zvířete by si nevšímal 15 % dotázaných, protože si myslí, že „postarání se o zvíře je záležitostí pouze obce“. Respondenti, kteří zvolili tuto odpověď, nechovají v 72 % žádné zvíře. Jen 6 % dotázaných zvolilo možnost, kdy by jednalo protiprávně a zvířete se sice „ujalo, ale pokud by nenašlo inzerát, že se zvíře hledá, tak by si ho i nechal“.

Největší počet respondentů zvolil správnou odpověď a i z ostatních odpovědí lze soudit, že většina veřejnosti má alespoň lehké povědomí o působnosti obcí na úseku ochrany zvířat.

Otázka č. 19 byla zacílena na reakci respondentů v situaci, kdy by došlo ke škodě na jejich majetku způsobenou volně žijícím živočichem.

Graf č. 16 Vyhodnocení otázky č. 19

Zdroj: Vlastní zpracování

Z dotázaných si je jen 32 % respondentů vědoma, že „Za některé škody způsobené volně žijícím živočichem je odpovědný držitel, popř. uživatel honitby. A proto by o náhradu škody žádali jeho.“ A jen 14 % respondentů si je vědomo, že „za škody způsobené vybranými druhy volně žijících živočichů odpovídá stát a o náhradu by žádalo obecní úřad obce s rozšířenou působností“.

Překvapivé je, že nejvíce respondentů (37 %) zvolilo možnost, že by „neudělalo nic, protože volně žijící živočichové nejsou odpovědní za škody jimi způsobené a proto jim nenáleží žádná náhrada za způsobené škody“. Toto může být také způsobeno nedostatečnou důvěrou v naše zákony týkající se zvířat a z velké části také neinformovaností občanů.

Při opakovaných škodách volně žijícím živočichem si 17 % dotázaných myslí, že by mohli „požádat člověka s mysliveckým oprávněním o usmrcení takového živočicha. Následně by tuto skutečnost nahlásili obci nebo policii.“

Zde můžeme vidět, že nadpoloviční většina (52 %) by si v takovéto situaci nedokázalo poradit a dokonce téměř pětina (17 %) by nepovažovala zabití takového zvířete za protiprávní jednání. Informovanost v oblasti náhrady škody mezi respondenty tedy považují za silně nedostačující.

Otázka č. 20 byla zacílena na povědomí respondentů o náhradě škody za poranění jejich zvířete člověkem nebo jiným zvířetem v lidské péči. Cílem bylo zjistit informovanost lidí o celkem zásadní změně v občanském zákoníku na úseku povinnosti k náhradě škody ve vztahu ke zvířatům.

Graf č. 17 Vyhodnocení otázky č. 20

Zdroj: Vlastní zpracování

Téměř polovina (49 %) respondentů odpověděla správně, že je „viník povinen uhradit veškeré náklady spojené s léčbou zvířete a to do výše, kterou by uhradil rozumný chovatel“. Tuto změnu v občanském zákoníku tedy téměř polovina respondentů zaznamenala.

Více jak třetina respondentů (36 %) si stále myslí, že je „viník povinen uhradit veškeré náklady spojené s léčbou zvířete jen do výše ceny zvířete. A to samé, že platí

při úmrtí zvířete.“ Překvapivé je, že 15 % dotázaných si myslí, že „pokud nejsou pojištěni proti úrazům způsobeným na zvířeti či jeho úmrtí, nepřipadá jim žádná náhrada za škodu“. Zde se znova projevuje nedůvěra v český právní řád a jeho schopnost ochrany zvířat.

I když téměř polovina odpověděla na tuto otázku správně, tak povědomí o povinnosti soukromých osob k náhradě škody je silně nedostačující.

8. Závěr

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo celkové shrnutí kompletní právní úpravy ve vztahu ke zvířatům a to především se změnami, které přinesl nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. s jeho novým pojetím zvířete a zejména s právní úpravou týkající se zvířat.

Ve své práci jsem se soustředila na platnou právní úpravu v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. Tato práce rovněž vycházela z hypotézy, že nový občanský zákoník přinesl také v otázkách vlastnictví, odpovědnosti za škodu na zvířeti a škodu způsobenou zvířetem, výrazné změny oproti situaci v minulosti.

Tato hypotéza se potvrdila díky vyjmutí zvířete z pojmu věci ustanovením § 494 občanského zákoníku, který stanovuje, že *„živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.“* Otázkou zůstává, kdy bude možné ustanovení o věcech na zvířata aplikovat.

V § 2933 občanského zákoníku nalezneme další potvrzení hypotézy právní úpravy povinnosti k náhradě škody způsobenou zvířetem, kdy zodpovědnou osobou za škody na majetku, zdraví a životech je vlastník zvířete. Zakládá tak objektivní odpovědnost vlastníka zvířete v zásadě bez jakéhokoli liberačního důvodu.

A v neposlední řadě se hypotéza potvrdila také díky vyjmutí zvířete z pojmu věci § 2970 občanského zákoníku, díky kterému má vlastník zvířete právo na uhrazení účelně vynaložených nákladů spojených s léčením zraněného zvířete do výše, do jaké by je hradil rozumný chovatel na místě poškozeného. Tato výše může mnohonásobně převýšit cenu zvířete. Majitel má nově také, dle ustanovení § 2969 odst. 2, právo na náhradu „ceny zvláštní obliby“. Tímto ustanovením se navrhuje stanovit škůdcovu povinnost k náhradě ceny zvláštní obliby při poškození věci ze svévole nebo škodolibosti. Náhrada ceny zvláštní obliby je náhrada nemajetkové újmy, kterou majitel utrpí, pokud mu někdo jeho zvíře zraní či dokonce zabije.

Normy soukromého práva ale v oblasti ochrany zvířat nelze zkoumat odděleně, bez vazby na normy práva veřejného. Ve své práci jsem se proto zaměřila i na úpravu veřejnoprávní, která je však obsažena v obrovském množství právních norem, proto

jsem analyzovala zejména ty zákony, které jsou se soukromým právem provázány nejvíce.

Veřejnoprávní ochrana zvířat je rozdělena na jednotlivé zákony, které plní rozdílné cíle. Právní úprava ochrany volně žijících živočichů má za cíl zachování populací určitých druhů ve volné přírodě, zatímco cílem právní úpravy ochrany zvířat je zajistit zvířatům vhodné životní podmínky a humánní zacházení s nimi. Do budoucna považuji za obzvláště důležité sledovat, v rámci ochrany živočichů, početnost populací ohrožených druhů živočichů v přírodě a zabezpečit dodržování ochranných režimů pro zvláště chráněné živočichy. Cíle ochrany zvířat proti týrání jsou zejména etické a morální postoje, které v posledních desetiletích postupně zaznamenaly nevídaný rozmach u široké veřejnosti.

Dále jsem hodnotila soukromoprávní úpravu a komparovala ji s veřejnoprávními předpisy, zejména v pojmosloví a jazykově podobných institucích ve vztahu k tomu, kdy se tyto předpisy optimálně doplňují nebo si spíše odporují. Analýzou veřejnoprávních zákonů týkajících se ochrany zvířat bylo zjištěno, že použitá terminologie je nejednotná s terminologií použitou v občanském zákoníku a v některých případech nejasná. Myslím si, že v zájmu zvýšení ochrany zvířat by se do budoucna měla použitá terminologie sjednotit. V rámci nesjednocené terminologie se soukromoprávní a veřejnoprávní předpisy nedoplňují tak, jak by se při sjednocené terminologii doplňovat mohly.

Ráda bych zdůraznila, že po přijetí nového občanského zákoníku, byl hlavní a velice významný posun v hodnotovém vnímání zvířete, který doufám bude v budoucnu dále prostupovat všemi soukromoprávními úpravami a hluboce se zakoření i do celé společnosti. Problematiku zvířat s patřičným respektem již samozřejmě dříve upravovala veřejnoprávní úprava. Avšak právě toto hodnotové posílení zvířat díky občanskému zákoníku i v normě soukromoprávní, kterou považuji za laické veřejnosti nejbližší, je důležitým společenským impulsem. Změna v chápání zvířete je dle mého názoru přelomová a hodnotím ji jako posun českého právního řádu mezi právní řády nejmodernějších společností, které rovněž chápou zvíře jako tvora, který je hoden zvláštního přístupu, péče a ochrany. Je tak jedinečnou právní oblastí, která snad ve společnosti již definitivně přetrvává.

Vedlejším cílem mé diplomové práce bylo posouzení informovanosti veřejnosti s problematikou týkající se právní úpravy zvířat. Toto posouzení informovanosti veřejnosti jsem prováděla dotazníkovým šetřením. Ačkoliv jsem si vědoma, že zadání otázek v rámci dotazníkového šetření může být považováno za složité, domnívám se, že dotazníkové šetření naplnilo svůj cíl. Míru povědomí veřejnosti o právní úpravě ochrany zvířat považuji za průměrnou, avšak v některých dílčích problematikách je informovanost poněkud nižší, než by po téměř dvou letech platnosti této normy bylo žádoucí.

Díky zkoumaným odpovědím respondentů jsem došla k názoru, že existuje vazba mezi zvýšeným soucitem se zvířaty spolu s chováním zájmového zvířete. Respondenti měli častější sklon se soucítěním se zvířaty v případě, že sami doma nějaké zvíře chovali. Z odpovědí bylo jasné, že většina respondentů zaznamenalo změnu pojetí zvířete v občanském zákoníku, avšak o jak rozsáhlou změnu se jedná a jakých oblastí se dotýká, vědělo podstatně méně respondentů.

S ohledem na zjištěnou celkově průměrnou míru povědomí a znalostí veřejnosti o právní úpravě ochrany zvířat, považuji za důležité nadále působit výchovně na myšlení lidí takovým způsobem, aby chovali úctu k jiným živým tvorům, a také rozšiřovat jejich povědomí o problematice ochrany zvířat. Předpokládám, že čím vyšší bude právní povědomí občanů, tím snáze lze dosáhnout cílů právní úpravy v oblasti ochrany zvířat a přírody jako celku.

9. Použitá literatura

- DAMOHOŘSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010, xlvii, 629 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-338-7.
- ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.
- CHAPOUTHIER, Georges. *Zvířecí práva*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2013, 118 s. ISBN 978-80-7387-607-4.
- KINDL, Milan a Aleš ROZEHNAL. *Nový občanský zákoník: problémy a úskalí*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, 303 s. Pro praxi. ISBN 978-80-7380-516-6.
- MIKO, Ladislav. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xvii, 590 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-80-7179-585-8.
- MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, 490 s. Společnost (Academia). ISBN 978-80-200-2317-9.
- PEKÁREK, Milan. *Zákon o ochraně přírody a krajiny a předpisy související: komentované znění*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 320 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-2376-7.
- PRCHALOVÁ, Jana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000: komentář a prováděcí předpisy: 2. aktualiz. a rozšíř. vyd. k 1. 3. 2010*. Praha: Linde, ISBN 78-80-7201-806-2
- RYŠÁVKOVÁ, Veronika. *Nový občanský zákoník úplně pro všechny*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, 304 s. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5157-3.
- SPURNÁ, Jana a Jiří DOUSEK. *Zájmové chovy a ochrana zvířat*. 1. vyd. Praha: LexisNexis CZ, 2004, 94 s. Kapesní příručky (LexisNexis CZ). ISBN 80-86199-88-6.

- STEJSKAL, Vojtěch (ed.) a Martin LESKOVJAN (ed.). *Člověk a zvíře - v zajetí či v péči?: aktuální právní a věcné otázky nakládání se zvířaty*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodnář, 2010, 118 s. ISBN 978-80-87146-33-0.
- STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, 301 s. ISBN 978-80-87146-65-1.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, 2 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.
- ŠÍMA, Alexander. *Zákon o rybářství: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, xi, 154 s. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-924-1.
- VOJTĚCH STEJSKAL, Zdeněk Vermouzek. *Ptáci & zákon, aneb, Právní příručka nejen pro ornitologa*. Vyd. 1. Praha: Česká společnost ornitologická, 2004. ISBN 9788090221697.

Právní předpisy:

Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

Zákon č. 89/2012, občanský zákoník

Zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon)

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Důvodová zpráva zákona č. 89/2012, občanský zákoník

Důvodová zpráva k zákonu č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

Důvodová zpráva zákona č. 359/2012 Sb., kterým se mění zákon 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

Vyhláška č. 4/2009 Sb., o ochraně zvířat při přepravě

Vyhláška č. 411/2008 Sb., o stanovení druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči

Vyhláška č. 316/2009, o handicapovaných živočiších

Směrnice Rady 2007/43, o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso

Internetové zdroje:

BRYCHTOVÁ, Šárka a Miloš CHARBUSKÝ. *ÚLOHA SAMOSPRÁVY V ČESKÉ REPUBLICE V OTÁZCE OCHRANY ZÁJMOVÝCH ZVÍŘAT*. Veřejná správa [online]. 25/2010, ročník XXI: 42 - 57 [cit. 2015-10-18]. Dostupné z: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/38005/Brychtov%C3%A1%20vyhl%C3%A1%C5%A0%C3%9AlohaSamospr%C3%A1vy_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ČECH, Petr. Náhrada škody dle nového občanského zákoníku. *Legal News* [online]. 2013, 2015-10-16, **2013**, s. 1-2 [cit. 2015-10-16]. Dostupné z: <http://www.glatzova.com/files/download/glatzova-newsletter-legal-news-nahrada-skody-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku.pdf>

Hospodářská komora České republiky, odbor Informačních míst pro podnikatele: Oborová příručka pro živnost drezúra zvířat, 30 s. [online]. 2008 [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: http://www.komora.cz/Files/InMP/prirucky/OP_Drezurazvirat_2008.pdf

Informační bulletin č. 4/2015, Státní veterinární správy, 68 s. [online]. 2015 [cit. 2015-10-19]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/svs/portal/dokumenty-a-publikace/prehled-podle-let/x2015/>

MÜLLEROVÁ, Hana. *Zvíře jako objekt právních vztahů*. Dny práva [online]. 2010, 2015-05-01, **2010**, s. 1-13 [cit. 2015-05-01]. Brno: Masarykova univerzita, 1. Vydání, Dostupný z: [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/p_rispevky/09_priroda/Mullerova_Hana_\(4342\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/p_rispevky/09_priroda/Mullerova_Hana_(4342).pdf)

Útulky ČR. *Městský útulek pro psy Lesan Kralupy nad Vltavou* [online]. 2015 [cit. 2015-11-01]. Dostupné z: <http://www.utulek-kralupy.estranky.cz/clanky/utulky-cr.html>